

REVISTA DE PSIHOLOGIE

Vol. 64

2018

Nr. 4

SUMAR

EDITORIAL

- Prima cercetare de psihosociologie concretă din cadrul Institutului de Psihologie (BOLDEȘTI, 1967) (SEPTIMIU CHELCEA) 245

STUDII ȘI CERCETĂRI

- MIRJANA RADETIĆ-PAIĆ, Students' family resilience and the level of parents' income 255
CORNELIA RADA, Spending leisure time when approaching retirement and during retirement 265
BEATRICE ADRIANA BALGIU, Asocierea dintre personalitate, autoeficacitate creativă și identitate personală creativă 281
MARIA NICOLETA TURLIUC, CARMEN MARICI, MARIUS MARICI, Parental rule setting and parent-child conflict dimensions in the context of parenting styles. The mediating role of child's resilience 291
ANA PĂȘCĂLĂU, ALIN GAVRELIUC, Teoria funcțională a valorilor – O nouă perspectivă în evaluarea dinamicii sociale..... 305

ABORDĂRI TEORETICE ȘI PRACTIC-APLICATIVE

- BRÎNDUȘA ORĂȘANU, Between the experience of intimacy and the construction of representation. Psychoanalytic reflections on *Hamlet* 317
DOINA ȘTEFANA SĂUCAN, ANDRA BEATRICE BOLOHAN, IOAN MIHAI MICLE, GEORGETA PREDA, Influența perfecționismului asupra dezvoltării tulburărilor anxioase 327

EVENIMENTE

- THE INTERNATIONAL APPLIED MILITARY PSYCHOLOGY SYMPOSIUM, 07–11.05.2018, Bucharest (*Corina Ica*)..... 341

CRITICĂ ȘI BIBLIOGRAFIE

- SEPTIMIU CHELCEA, *Elogiu plictiseli: eseuri psihosociologice*, Suceava, Editura Alexandria Publishing House, 2018, 245 p. (*Georgeta Preda, Doina Ștefana Săucan*) 343

IN MEMORIAM

- GHEORGHE IOSIF** (5.03.1932 – 11.11.2018) (Constantin Voicu) 347

- INDEX ALFABETIC 353

Rev. Psih., vol. 64, nr. 4, p. 239–358, București, octombrie – decembrie 2018

REVISTA DE PSIHOLOGIE (JOURNAL OF PSYCHOLOGY)

Vol. 64

2018

No. 4

CONTENTS

EDITORIAL

- First concrete psychosociological research in the Institute of Psychology (BOLDEȘTI, 1967)
(SEPTIMIU CHELCEA) 245

STUDIES AND RESEARCHES

- MIRJANA RADETIĆ-PAIĆ, Students' family resilience and the level of parents' income..... 255
CORNELIA RADA, Spending leisure time when approaching retirement and during retirement 265
BEATRICE ADRIANA BALGIU, Association between personality, creative self-efficiency
and creative personal identity 281
MARIA NICOLETA TURLIUC, CARMEN MARICI, MARIUS MARICI, Parental rule setting
and parent-child conflict dimensions in the context of parenting styles. The mediating
role of child's resilience 291
ANA PĂȘCĂLĂU, ALIN GAVRELIUC, The functional theory of values – A new perspective in
the assesment of social dynamics 305

THEORETICAL AND PRACTICAL APPROACHES

- BRÎNDUȘA ORĂȘANU, Between the experience of intimacy and the construction of
representation. Psychoanalytic reflections on *Hamlet* 317
DOINA ȘTEFANA SĂUCAN, ANDRA BEATRICE BOLOHAN, IOAN MIHAI MICLE,
GEORGETA PREDA, Perfectionism Influence on the anxiety development deficits 327

EVENIMENTS

- THE INTERNATIONAL APPLIED MILITARY PSYCHOLOGY SYMPOSIUM, 07–
11.05.2018, Bucharest (*Corina Ica*) 341

CRITICISM AND REFERENCES

- SEPTIMIU CHELCEA, *Elogiu plictiselii: eseuri psihosociologice* (The eulogy of boredom:
psychosociological essays), Suceava, Editura Alexandria Publishing House, 2018, 245 p.
(*Georgeta Preda, Doina Ștefana Săucan*) 343

IN MEMORIAM

- GHEORGHE IOSIF** (5.03.1932 – 11.11.2018) (Constantin Voicu) 347
ALPHABETIC INDEX 353

Rev. Psih., vol. 64, nr. 4, p. 239–358, București, octombrie – decembrie 2018

REVISTA DE PSIHOLOGIE (REVUE DE PSYCHOLOGIE)

Vol. 64

2018

N° 4

SOMMAIRE

EDITORIAL

- La première recherche de psychosociologie concrète dans l'Institut de Psychologie (BOLDEȘTI, 1967) (SEPTIMIU CHELCEA)..... 245

ÉTUDES ET RECHERCHES

- MIRJANA RADETIĆ-PAIĆ, Students' family resilience and the level of parents' income..... 255
CORNELIA RADA, Spending leisure time when approaching retirement and during retirement 265
BEATRICE ADRIANA BALGIU, L'association entre personnalité, auto-efficacité créative et identité personnelle créative 281
MARIA NICOLETA TURLIUC, CARMEN MARICI, MARIUS MARICI, Parental rule setting and parent-child conflict dimensions in the context of parenting styles. The mediating role of child's resilience 291
ANA PĂȘCĂLĂU, ALIN GAVRELIUC, La théorie fonctionnelle des valeurs – Une nouvelle perspective dans l'évaluation de la dynamique sociale..... 305

APPROCHES THÉORIQUES ET DÉMARCHES APPLIQUÉES

- BRÎNDUȘA ORĂȘANU, Between the experience of intimacy and the construction of representation. Psychoanalytic reflections on *Hamlet* 317
DOINA ȘTEFANA SĂUCAN, ANDRA BEATRICE BOLOHAN, IOAN MIHAI MICLE, GEORGETA PREDĂ, L'influence du perfectionisme sur le développement des troubles anxieux 327

EVENIMENTS

- THE INTERNATIONAL APPLIED MILITARY PSYCHOLOGY SYMPOSIUM, 07–11.05.2018, Bucharest (*Corina Ica*) 341

CRITIQUE ET BIBLIOGRAPHIE

- SEPTIMIU CHELCEA, *Elogiu plictiseli: eseuri psihosociologice* (L'éloge de l'ennui: des essais psychosociologiques) Suceava, Editura Alexandria Publishing House, 2018, 245 p. (*Georgeta Preda, Doina Ștefana Săucan*) 343

IN MEMORIAM

- GHEORGHE IOSIF** (5.03.1932 – 11.11.2018) (Constantin Voicu) 347
INDEX ALPHABÉTIQUE 353

Rev. Psih., vol. 64, nr. 4, p. 239–358, București, octombrie – decembrie 2018

PRIMA CERCETARE DE PSIHOSOCIOLOGIE CONCRETĂ
DIN CADRUL INSTITUTULUI DE PSIHLOGIE (BOLDEȘTI, 1967)*

SEPTIMIU CHELCEA

Am găsit printre fișele mele de lectură câteva pagini de însemnări așternute pe hârtie în urmă cu o jumătate de secol, mai precis, acum 55 de ani. Pe prima filă scria îngrijit, caligrafic: „Drumuri și oameni. Boldești, 23.05.1967”. Este un jurnal de cercetare, care apare în text cu italice. Cred că aceste însemnări ar putea prezenta un oarecare interes pentru cei care sunt preocupați de trecutul psihologiei sociale în România. Oamenii despre care vorbește profesorul Traian Herseni¹, dar și el însuși, au intrat în istoria științei și culturii românești. Mă tem că mulți dintre absolvenții de azi ai facultăților cu profil socio-umanist nu știu mai nimic despre climatul din universitatea interbelică și despre cei care au slujit catedra universitară. Reînviem trecutul pentru a identifica modele și pentru a evalua mai corect prezentul. Mă gândesc la libertatea academică din perioada interbelică, la demnitatea profesorilor și a studenților de a fi considerați cetățeni, la marii cărturari ai țării (Constantin Rădulescu-Motru, Nicolae Iorga, Vasile Pârvan ș.a.).

Am adăugat însemnărilor mele de acum o jumătate de secol, ici și acolo, câteva reflecții actuale și, unde a fost cazul, scurte note bio-bibliografice (tipărite cu litere cursive).

*

Prin Decretul Marii Adunări Naționale nr. 175/1948 pentru reforma învățământului, care a intrat în vigoare la 3 august 1948, sociologia a fost scoasă din universitate, fiind considerată „știință burgheză”. Odată cu sociologia, cursurile și prelegerile de psihologie socială au fost interzise. La fel și cărțile de psihologie socială sau de psihosociologie. Abia după mai bine de douăzeci de ani de la acea dată, vede lumina tiparului prima carte care are în titlu cuvântul „psihosociologie”. Este vorba despre lucrarea *Industrializare și urbanizare – cercetări de psihosociologie concretă la Boldești* – apărută sub redacția lui Traian Herseni (1970a). Cercetările de teren pe care se bazează această carte au început în martie 1967. „Echipa permanentă a fost formată din unii membri ai Secției de psihologie socială a Institutului de psihologie al Academiei din acea vreme: dr. Vasile P. Nicolau, care a cercetat în special instituțiile de învățământ și de cultură; Geta-Dan Spînoiu, cercetătoare principală, care s-a ocupat mai ales de problema familiei și a femeii;

Ligia Gherguț, cercetătoare, care a studiat relațiile, atitudinile și opiniile sociale; Septimiu Chelcea, cercetător stagiar, preocupat îndeosebi de comportamentul ceremonial și de modificarea obiceiurilor și a mentalității. Fiecare dintre cei amintiți a strâns, în același timp, un material foarte variat și a participat la diferite operații de documentare (recensăminte, consultarea arhivelor, prelucrarea datelor statistice etc.” (Herseni, 1970, p. 25).

Contribuții importante la studierea proceselor de industrializare și urbanizare la Boldești le-au adus, după cum notează Traian Herseni în „Introducere”, și colaboratorii externi, specializați în diferite domenii ale științelor socio-umaniste (psihologie socială, antropologie culturală, etnografie): dr. Nicolae Radu, dr. Cătălin Zamfir, Boris Zderciuc, Elena Zamfir, Cornelia Făcăoaru, Fulvia Eftin. Alături de aceștia, pe pagina de titlu mai figurează: ing. Al. Pușcariu, prof. N. Simache, ing. agronom Gheorghe Rizescu, înv. Const. Nichita din Boldești.

Transferându-mă în 1968 la Catedra de sociologie din cadrul Facultății de Filosofie (Universitatea din București), nu cunosc în amănunt cum a fost redactată cartea *Industrializare și urbanizare – cercetări de psihosociologie concretă la Boldești*. Înțeleg din introducerea semnată de Traian Herseni că procesul de redactare s-a desfășurat în mai multe etape. „Prima redactare a textului s-a ridicat la 1000 de pagini dactilografiate, din care nu s-au păstrat, la o a doua redactare, decât 600. Ulterior am făcut o nouă reducere [...]. În prima versiune urma ca fiecare să semneze materialul cules și redactat de el, dar operațiile ulterioare ne-au silit să renunțăm complet la unele capitole, iar pe celelalte să le reducem simțitor și să le contopim” (Herseni, 1970b, p. 25). În final, monografia proceselor de industrializare și urbanizare din Boldești a apărut ca o operă colectivă de 258 de pagini, format mare.

Problema mea de studiu în cercetarea psihosociologică la Boldești a fost schimbarea obiceiurilor (la înmormântare) și a ceremoniilor (nașterea și botezul, căsătoria și nunta), precum și a ceremoniilor în legătură cu calendarul și cu munca. Pentru că Traian Herseni a dat libertate fiecărui cercetător să folosească metodele și tehnicile sociologice pe care le consideră cele mai adecvate și pe care le stăpânește cel puțin satisfăcător, am ales metoda convorbirii, pe baza unui ghid adaptat după „Planul pentru cercetarea obiceiurilor și a ceremoniilor”, elaborat de Constantin Brăiloiu² și Henri H. Stahl³, și după „Planul pentru ceremoniile în legătură cu calendarul și cu munca” de Henri H. Stahl. Am preluat ambele planuri din *Îndrumări pentru monografiile sociologice*, redactate sub direcția științifică a d-lui prof. D. Gusti și conducerea tehnică a d-lui Traian Herseni (București, Institutul de științe sociale al României, 1940). De asemenea, am făcut genealogii ale familiilor de muncitori navetiști de la Schela Boldești și ale familiilor de agricultori din satul Boldești, folosind sistemul de notare a spițelor de neam propus de profesorul Henri H. Stahl (1974, p. 297–299).

DE LA BUCUREȘTI LA BOLDEȘTI, CU TRENUL

Plecarea din Gara de Nord, ora 7 și 7 minute, linia 10. Ne găsim locurile. Compartiment de clasa a doua, pe osie. Suntem doar noi: profesorul Traian Herseni, Ligia Gherguț și subsemnatul. Trenul prinde viteză. Și, ca în tren, discutăm de una, de alta. La un moment dat, profesorul Traian Herseni începe a ne povesti despre universitatea interbelică și despre profesorii lui. Ne captează atenția mai întâi cu o anecdotă.

„Un boier, în drumul său, întâlnește un avocat ce discuta cu un inginer. Oprește trăsură și îl invită pe avocat să se urce lângă el. Dă poruncă vizitiului să mâie mai departe. După un timp, avocatul, timid, îi amintește boierului de inginerul rămas să bată drumul singur, pe jos.

– E camaradul meu...

– Cine? Ăla? E un meșteșugar!

Era spiritul vremii care vorbea așa. Universitatea era altceva. Avea libertăți și privilegii: gândirea academică, tradiții... Politehnica – înființată târziu – nu era decât o școală superioară. Ea scotea ingineri, meșteșugari. La universitate nu erai oricine, erai un cetățean. Profesorii te respectau ca cetățean. Să te întrebe ce voiau ei? Doamne ferește! Ei înșiși se respectau ca cetățeni. Aveau libertatea să predea la cursul lor ce voiau ei. Programă? Conștiința lor! Și treburile mergeau... Și noi am învățat carte, nu toți, dar unii da! Au învățat în universitate să fie ei înșiși și programa lor de studiu să fie conștiința lor.

În facultate așa era. Citeai un an întreg Platon, dar numai Platon. Profesorul se întâmpla să fie un adept al lui Aristotel. La examen, nu profesorul și studentul, ci Platon și Aristotel vorbeau...

Mi-aduc aminte examenul lui Miron Constantinescu⁴. Mi-a declarat că-i marxist. Era căpos de atunci. L-am întrebat ceva din Marx. A știut. I-am dat examenul. I-am dat și bibliografie: Lenin, în franceză. El a citit și a tot citit, dar, sunt convins, doar marxism.

Deschid o paranteză: când Miron Constantinescu a ajuns în fruntea Ministerului Învățământului (1969–1970) și, *de facto*, șeful Catedrei de sociologie din Universitatea din București nu a trecut cu vederea că Traian Herseni a făcut zelos propagandă legionară: publicase în 1937 broșura *Mișcarea Legionară și muncitorimea*, iar în 1940 articolele „Statul legionar” și „Conceptia socială a Legiunii”. A plătit cu ani grei de închisoare pentru asta. Pe cererea lui Traian Herseni de a fi reîncadrat în Catedra de sociologie, Miron Constantinescu ar fi scris: „Niciodată în învățământ” – mi-a relatat Traian Herseni în 1967. Personal, consider că acceptarea lui Traian Herseni ca profesor în Catedra de sociologie ar fi fost un câștig în formarea noilor generații de sociologi. În plan științific, Traian Herseni a fost un enciclopedist. Prin scrierile sale, a acoperit arii largi din sociologie, psihosociologie, antropologie, lingvistică, etnologie, folclor. Din statistica făcută de profesorul Achim Mișu,

rezultă că în cei 40 de ani cât a avut dreptul să publice (în perioada comunistă, timp de 12 ani i-a fost interzis acest drept), Traian Herseni a publicat 543 de articole și cărți (Mihu, 1983). *Tratatul Sociologie. Teoria generală a vieții sociale* (Herseni, 1982) este impresionant ca volum (659 de pagini) și excepțional ca sinteză realizată. De altfel, profesorul Achim Miha consideră că Traian Herseni „s-a afirmat în sociologia noastră atât de viguros, cu seriozitate, sobrietate, de bună-credință și convins că ceea ce face este folositor semenilor săi” (Mihu, 1982, p. 24). Personal, îl consider pe Traian Herseni un clasic al psihologiei sociale (vezi Chelcea, 2010, p. 45). Închid aici paranteza și reiau însemnările mele din 27 martie 1967.

Profesorii aveau și ei ciudățeniile lor... Lui Gusti⁵, dacă îi spuneai: „Am citit tot, dar cel mai interesant este ce ați scris dumneavoastră”, îți dădea examenul. Rădulescu-Motru⁶ era mai uman. Dacă voiai bilă roșie, ți-o dădea, din omenie. Alceva era pentru bilă albă. Acolo era o problemă. Trebuia să știi carte. Despre Rădulescu-Motru se spune că era un experimentalist. Eroare. Niciodată n-a știut el ce se întâmplă în laboratorul înființat în 1907. Nestor⁷ le învățea pe toate.

Am asistat la pieirea lui Pârvan⁸. Getica [cea mai importantă lucrare a sa, publicată în 1926 – n.n.] a scris-o cu sufletul lui, cu sângele lui. Când a terminat-o, s-a prăbușit. Era consumat biologic. Cursurile lui – între pietrele funerare, coloane antice, între fărâme de statui romane și ștersături de inscripții – aveau un aer de mistică păgână. El însuși, galben, transfigurat, își răscolea gândurile, te tulbura.

Antonescu⁹, profesor de pedagogie. Alt tip. Mai didactic. În fața clasei spunea cu privire la o teorie oarecare: „Unii spun așa”. Își apleca mâinile într-o parte și făcea doi pași lateral. „Alții spun așa”. Apleca mâinile în partea cealaltă și mai făcea doi pași în sens opus. Apoi revenea pe centru, își îndrepta mâinile spre propriul Eu și spunea „Eu zic așa”. Și clasa se legăna ca bătută de vânt, urmând mâinile profesorului, care avea păr frumos și mare. Pe Iorga¹⁰ nu-l puteai urmări. Pornea de la un an: 1676. Și o lua prin lume: în Anglia, în Franța, la noi. Nae Ionescu¹¹ se mira de noi: „Cum ați ajuns voi la Filosofie?!” Eu [Traian Herseni – n.n.] stăteam într-o cameră. Era strâmtă. Și patul era mic. Puneam picioarele pe perete și mă tot gândeam. Mi-am urmat gândurile. Am ales să-mi urmez gândurile...

Filosofia ca specialitate era în întregime secundară. Trebuia să urmezi și o altă facultate [decât Facultatea de Litere și Filosofie, în care era și Catedra de sociologie, etică și estetică a profesorului Dimitrie Gusti – n.n.]. Cei mai mulți făceau Dreptul. Nu trebuia să te prezinți decât la examene, când puteai, când erai pregătit. La un examen – nici nu mai știu la care – profesorul s-a uitat la mine, m-a fixat, iar s-a uitat. Mi-a pus o întrebare năprasnică: „Dumneata știi cum mă cheamă pe mine?” I-am răspuns: „Dacă dumneavoastră sunteți titularul catedrei, sunteți domnul profesor X. Și X era”.

Popescu-Sibiu¹², medic militar, maior, cel cu Psihanaliza lui Freud, s-a prezentat la examenul lui Gusti: „M-a interesat concepția lui Freud și reflexul ei în sociologie”. Prima întrebare a profesorului s-a întâmplat să nu fie tocmai nimerită: „Dumneata l-ai citit pe Popescu-Sibiu?” Maiorul a înclinat puțin capul. „Hai să-l discutăm”. Și l-au discutat. În cele din urmă, profesorul a spus că mai trebuia scris un capitol. Popescu-Sibiu a promis: „Voi mai adăuga un capitol”. Capitolul nu l-a mai scris, dar examenul știu că l-a luat.

La Ploiești Nord a trebuit să schimbăm acceleratul cu un tren personal. Astăzi se spune „Interregio” și „Regio”, dar confortul călătorilor și viteza trenurilor nu s-au îmbunătățit prea mult. De la București la Ploiești am făcut o oră și 20 de minute. Ne-am urcat în personalul spre Vălenii de Munte. Cinci vagoane de mici dimensiuni, înghesuală mare. Sondorii intrau în schimb la schela petroliferă din Boldești. Îl necăjeau pe conductor: „Unde-i vagonul restaurant, domn’ mecanic?” Conductorul nu se supăra. Sub sprâncenele lui cernite, linii de accelerate – chiar și un rapid, odată – își dau mâna. Acum privește gloaba asta bătrână. Se miră cum poate sta ea în calea timpului. Mă mir și eu: și de ea, și de el. Într-o oră, la 9 și 20 de minute ajungem la Halta Boldești. Mi-a părut rău că am ajuns prea repede de la București în satul Boldești (Județul Prahova). Profesorul Traian Herseni mai avea multe de povestit. Și eu l-aș fi ascultat. Povestea atât de frumos... Să-l tot ascuți.

BOTEZUL TERENULUI

În psihosociologie, cercetarea concretă, de teren (bazată, în principal, pe observație, convorbiri și interviuri, pe studiul documentelor sociale), este o modalitate fecundă de investigare a comunităților umane (de la grupurile mici la marile ansambluri urbane). Terenul reprezintă piatra de încercare a cercetătorului din domeniu. Prima participare la o cercetare de teren constituie, într-un fel, botezul lui ca om de știință.

Deși nu eram chiar novice, adevăratul botez al terenului l-am primit la Boldești. Eram atestat ca cercetător științific la Institutul de Psihologie al Academiei R.S.R., mi se încredințase o problemă de studiu. Am rămas la teren perioade mai scurte sau mai lungi, în total vreo trei luni. „Cercetările de la Boldești au durat zece luni, din care două pentru verificare și completare după încheierea prelucrărilor și constatarea unor incertitudini sau lipsuri” (Herseni, 1972b, p. 19). Când membrii mai experimentați ai echipei de cercetare plecau la București, rămâneam singur la teren să „țin aburul cercetării” sau, cum spunea profesorul Train Herseni, să mă pătrund de „spiritul boldeștean”, de modul de viață al oamenilor de acolo, de „atmosfera” sau de „climatul” de acolo.

*

Ajung la Boldești, mă prezint la Blocul 1. De ce i-or spune blocului de muncitori nefamiliști bloc și nu cazarmă? Urc nestingherit un etaj. Mai urc unu, și încă unu. Pe hol, la o masă, doi sondori – i-am recunoscut după salopetă – stau de taină. Îi întreb: „Femeia de are grijă p-aici unde-i?” La dreapta, pe coridor – îmi face semn cu mâna unul dintre ei. Din ușă în ușă, o găsesc. E rotundă bine, dar sprintenă. Are buzele rujate, rujate gros. Mă prezint: îi spun cine sunt. Nu înțelege ea cam care-i treaba, dar nici greutăți nu-mi face. Mă instalez în camera nr. 23, în dreptul difuzorului de pe coridor. Din difuzor, muzica populară îmi lovește nemilos timpanele. Sunt privilegiat: stau singur în cameră. În celelalte camere sunt câte patru paturi, fiecare cu sondorul nefamilist, de regulă tânăr.

Îi spun femeii de serviciu că vreau să vorbesc cu oamenii. Și ea îi cheamă. Pe toți îi cheamă. Eu îi aștept. Pălăria mi-am uitat-o în tren. Ce-or să zică ai mei? Păcat, îmi stătea bine cu ea. Când o trăgeam pe o sprânceană. „De ce pe un ochi?” – m-a întrebat odată un coleg la facultate. Să o fi tras pe amândoi?! Nu mai vedeam! Așteptam să discut cu sondorii, dar ei nu mai veneau. Poate m-a uitat femeia cu buzele năprasnic de roșii sau, poate, ei nu vor să discute cu mine. În sfârșit, se deschide ușa. Eu stau aplecat deasupra unui caiet și foarte concentrat scriu. Vreau să vadă sondorii cât de ocupat sunt. Ridic capul. Mă ridic în picioare. Dar ce văd? Nu unul, nu doi, ci zece-doisprezece stau ciorchine în ușă. Dau mâna cu ei. Îi invit în cameră, le spun să ia loc. Patru pe cele două scaune, cinci s-au cocoțat pe pat, doi-trei au rămas în picioare, sprijiniți de peretele camerei. Toți se uită la mine.

– Ce e, tovarășe? Ia să auzim!

– Vă spun îndată.

Îmi plimb privirea peste ei. Încerc să văd care este liderul. Încep a le vorbi pe un ton familiar, cald. Nu mă prefac: ei sunt eu. În inimă îmi pulsează dorința de mai bine pentru ei, pentru toți.

– Vreau să scriu despre viața muncitorilor petroliști, despre viața dvs., cu toate necazurile, cu toate bucuriile – multe, puține, câte sunt –, cu grijile dvs. toate. Vreau să fie mai adevărat ca adevărul. Și pentru asta trebuie să stau de vorbă cu dvs.

Proptit bine în scaun, un brunet cu păr țepos și privire pătrunzătoare – liderul lor, cu siguranță –, mă înfruntă, totuși, politicos.

– Ar fi trebuit să vă prezentați la cineva, la partid sau la direcție.

O clipă mă zgândără intenția de a riposta: „Dar ce te-a anunțat femeia cu inima lipită pe buze nu îți este de ajuns?” Tac. Cercetătorului sociolog nu îi este permis să își exprime autoritatea. Oricât de jos ar fi statutul social al celor intervievați, ei sunt cineva. Și eu sunt cineva.

Cădem la învoială. Rămâne în cameră doar cel cu părul țepos. Încep discuția:

– *Cum spuneai că te cheamă? Mă adresez așa pentru că este cam de aceeași vârstă cu mine.*

– *Panteri V. Vasile.*

– *Cum?*

– *Panteri V. Vasile.*

De fapt, îi auzisem de la început numele. Am vrut să vadă că am nevoie de ajutorul lui. L-am întrebat de la început cum stă cu sănătatea. În urmă cu doi a avut probleme cu plămâni. Acum s-a vindecat. Îl supără rinichii. Nici stomacul nu-i este în regulă. Am simțit că de-acum nu se mai ferește de mine, că putem vorbi de la om la om. Îl iscodesc despre relațiile cu ceilalți, cu șefii... Îl întreb despre familie, despre știința de carte a părinților...

*

Obişnuiam să facem, câte unu-doi, plimbări prin sat, însoțindu-l pe Traian Herseni, care ne povestea.

Ralea¹³ era un om; avea farmecul lui. Vicepreședinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale. Era cineva! Se împrietenise cu un câine din vecini. Îi dădea zahăr. Ce mai, prieteni! Prieteni la toartă. Într-una din zile, așteptând mașina ministerială, Ralea se apleacă pe călcâie în fața grilajului ce îngrădea libertatea bunului său prieten. „Ham, ham” – începe să-l necăjească. Îngrozit, un cunoscut al lui Ralea, care se întâmplase să fie pe acolo, i se adresează: „Tovarășe Ralea, dumneata, mare demnitar al țării, latri la un câine?! Ce o să spună lumea...”. Ralea se amuza mereu când povestea despre bunul său prieten, câinele vecinului.

Profesorul Traian Herseni vorbea totdeauna cu multă căldură despre acad. Mihai Ralea, cel care în 1956 a înființat *Revista de Psihologie*, al cărei redactor-șef a fost până la moartea sa, în 1964. Tot prin insistența lui Mihai Ralea a luat ființă, în același an, Institutul de Psihologie al Academiei Române, unde a fost director până când s-a despărțit de viața pe care și-a trăit-o din plin, spiritual și material. A ocupat fotoliul ministerial al artelor în guvernul Petru Groza, apoi demnitatea de ministru plenipotențiar la Legația Română din Washington (1946–1948). A funcționat ca vicepreședinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale și membru al Consiliului de Stat (1963–1964). Toți din Institutul de Psihologie știau că Traian Herseni a fost protejatul acad. Mihai Ralea. Se vorbea chiar că *Sociologia succesului* (1962) și *Introducere în psihologia socială* ar fi fost scrise de Traian Herseni și ar fi apărut, totuși, cu semnătura lui Mihai Ralea ca prim autor. Mi-am luat cutezanța și l-am întrebat pe profesorul Traian Herseni dacă este adevărat ce se vorbește în institut. Nu a confirmat, nu a negat – ca să folosesc o formulă des uzitată azi. Mi-a spus: „Septimiu, uite care a fost relația mea cu Ralea: când era drumul drept, neaccidentat, îl duceam eu în brațe; când drumul era accidentat, mă căra el în brațe pe mine”.

Mă gândesc acum ce s-ar fi întâmplat dacă Miron Constantinescu l-ar fi acceptat pe Traian Herseni în Catedra de sociologie. Îmi vine să cred că, probabil, Miron Constantinescu ar fi publicat mai multe cărți de sociologie, mai voluminoase și mai documentate. Nu vreau însă să greșesc...

*

M-a impresionat blândețea profesorului Traian Herseni: înțelegerea oamenilor, a lucrurilor, chiar și a animalelor și a elementelor neînsuflețite din natură. Avea parcă legătură cu întregul Cosmos.

Îndreptându-ne spre administrația Schelei Petrolifere, la marginea drumului un pintenat de cocoș s-a trezit așa din senin să-și ascute glasul, venind amenințător spre noi. „Ce e măi? Ce vrei?” – l-a mângâiat cu vorba profesorul. Într-o seară, când s-au pornit frunzele gălbejite, purtate de vânt, să ne încalce fereastra camerei din Blocul 1, a deschis mâinile de a umplut tot golul ferestrei și le-a certat: „Ieșiți afară! Ce căutați?”

*

Aici sfârșesc însemnările din jurnalul cercetării de psihosociologie de la Boldești. Lecția Boldeștiului le-am predat-o și studenților care, de-a lungul anilor, au făcut practică de cercetare în echipele pe care le-am condus. Unii dintre ei au înțeles-o, cei mai mulți.

NOTE

1. Traian Herseni (1907–1980), sociolog, psihosociolog, om de cultură, membru marcant al Școlii monografiilor sociologice de la București, discipol și colaborator al profesorului Dimitrie Gusti.
2. Constantin Brăiloiu (1893–1953), etnomuzicolog, folclorist, muzicolog, compozitor. A participat la campaniile de cercetări ale Școlii monografiilor sociologice de la București (1928–1934). Este considerat teoreticianul muzicologiei moderne.
3. Henri H. Stahl (1901–1991), sociolog, antropolog cultural, istoric social, memorialist, membru de frunte al Școlii monografiilor sociologice de la București. Profesor în Catedra de sociologie a Facultății de Filosofie (Universitatea din București). Din anul 1974 a devenit Membru corespondent al Academiei R.S.R. și Membru titular al Academiei Române (din 1990).
4. Miron Constantinescu (1917–1974), sociolog marxist, istoric, om politic comunist, membru titular al Academiei R.S.R.
5. Dimitrie Gusti (1880–1955), sociolog, filosof, Ministrul Instrucțiunii Publice, Cultelor și Artelor (1932–1933), Președinte al Academiei Române (1944–1946). Dimitrie Gusti este fondatorul Școlii monografiilor sociologice de la București.
6. Constantin Rădulescu-Motru (1868–1957), filosof, psiholog, om de cultură. A fost Președintele Academiei Române între anii 1938–1941.
7. I. M. Nestor (1901–1989), conferențiar la catedra lui Constantin Rădulescu-Motru, a activat în cadrul Laboratorului de psihologie afiliat Catedrei de psihologie (Universitatea din București). A făcut parte din echipa condusă de Traian Herseni, care a făcut cercetări ergonomice și psihologice la Combinatul chimic Făgăraș (1974).
8. Vasile Pârvan (1882–1927), istoric, arheolog, memorialist. Membru titular al Academiei Române (din 1913).

9. G. G. Antonescu (1882–1955), pedagog, profesor universitar, principal reprezentant al orientării formalist-organiciste în pedagogia românească.
10. Nicolae Iorga (1871–1940), istoric, poet, dramaturg, critic literar, memorialist, om politic. Este considerat cel mai mare istoric al României, cu o activitate științifică prodigioasă: a publicat 1.003 volume, 12.755 articole și studii, 4.963 recenzii. A fost asasinat de legionari.
11. Nae Ionescu (1890–1940), filosof mistic, teolog, matematician, jurnalist, profesor de logică la Universitatea din București. A exercitat o influență magică asupra studenților.
12. Ion Popescu-Sibiu (1901–1974), medic, psihiatru și psihanalist. A fost unul dintre promotorii psihanalizei lui Sigmund Freud în România. În 1927 și-a publicat teza de doctorat cu titlul *Doctrina lui Freud – psihanaliza*.
13. Mihaï Ralea (1896–1964), psiholog, sociolog, eseist, diplomat, om politic de stânga. A fost profesor de psihologie la Facultatea de Litere (din 1926) a Universității din Iași, profesor de estetică la Facultatea de Litere și Filosofie (din 1939) și profesor de psihologie la Facultatea de Filosofie (din 1948) din cadrul Universității din București. A fost membru titular al Academiei R.S.R.

BIBLIOGRAFIE

1. BRĂILOIU, C., STAHL, H. H. [1940] (2002), *Planul pentru cercetarea obiceiurilor și a ceremoniilor*, în GUSTI, D. (direcția științifică), HERSENI, T. (conducerea tehnică), *Îndrumări pentru monografiile sociologice* (ediția a II-a), București: Editura Universității din București, p. 324 – 336.
2. CHELCEA, S. [2006] (2010), *Constituirea și evoluția psihosociologiei pe plan mondial și în România*, în CHELCEA, S. (coord.), *Psihosociologie. Teorii, cercetări, aplicații* (ediția a II-a), Iași: Editura Polirom, p. 35–43.
3. CHELCEA, S. [2016] (2017), *Așa a fost? Așa îmi aduc aminte. 1945–2015* (ediția a II-a), Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
4. HERSENI, T. (sub redacția), *Industrializare și urbanizare – cercetări de psihosociologie concretă la Boldești*, București: Editura Academiei Republicii Socialiste România (1970a).
5. HERSENI, T., *Introducere* în HERSENI, T. (sub redacția), *Industrializare și urbanizare – cercetări de psihosociologie concretă la Boldești*, București: Editura Academiei Republicii Socialiste România (1970b), p. 7–27).
6. HERSENI, T., *Sociologie. Teoria generală a vieții sociale*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.
7. MIHU, A., *Studiu introductiv*, în HERSENI, T., *Sociologie. Teoria generală a vieții sociale*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1982, p. 7–34.
8. RALEA, M., HARITON, T. (HERSENI, T.), *Sociologia succesului*, București: Editura Științifică, 1962.
9. RALEA, M., HERSENI, T., *Introducere în psihologia socială*, București: Editura Științifică, 1966.
10. STAHL, H. H. [1940], *Plan pentru cercetarea ceremoniilor și ritualurilor în legătură cu calendarul și cu munca în GUSTI, D. (direcția științifică), HERSENI, T. (conducerea tehnică), Îndrumări pentru monografiile sociologice* (ediția a II-a), București: Editura Universității din București, 2002, p. 336–338.
11. STAHL, H. H., *Teoria și practica investigațiilor sociale*, București: Editura Științifică, **1**, 1974.

* Într-o primă formă aceste file de jurnal de cercetare au apărut în „Psihologie Socială”, **41**, *1*, 2018, p. 89–96.

STUDENTS' FAMILY RESILIENCE AND THE LEVEL OF PARENTS' INCOME

MIRJANA RADETIĆ-PAIĆ*

Juraj Dobrila University of Pula, Faculty of Educational Sciences

Abstract

This study analyzes possible differences in the factors of students' family resilience from the perspective of parental income levels. The study was done on 135 students from the Faculty of Education Sciences of Juraj Dobrila University in Pula, Croatia. The instrument Family Resilience Assessment Scale FRAS (Sixbey, 2005) was taken over and standardized for Croatia (Ferić *et al.*, 2016). The results show that there are differences among students regarding family resilience factors according to the level of father's income, but not the mother's. Students whose fathers do not earn income or income is below average consider religion and spirituality as an important component of their family life more than students whose fathers have an income near average or above. The last ones regard as significant factors of resilience inside a family where everyone can express feelings without upsetting the others, getting presents or other tokens of appreciation from their relatives.

Cuvinte-cheie: familie, reziliență, venitul tatălui, venitul mamei, studenți croați.

Keywords: family, resilience, father's income, mother's income, Croatian students.

1. INTRODUCTION

The idea of the human development plasticity, individual developmental characteristics and possible positive outcomes despite the initiation of life under risky conditions was developed as the consequence of not knowing the interactions among various factors in risky systems (Steinberg & Morris, 2001). The theory about the importance of interaction between the environment and individuals in the developmental outcomes of a young person started to develop, the theory being commonly known as the ecological systems theory (Steinberg & Lerner, 2004). Bad developmental outcomes of the young thus started to be observed through a wider prism of outcomes and as a characteristic of the specific interaction between an individual and the environment.

On the other hand, the self-determination theory (Deci & Ryan, 2000) represents the macro-theory of human motivation, personal development and well-being. It focuses on the self-determining behaviour of a person, as well as on the social and cultural factors which encourage or prevent such behaviour. The self-

* Juraj Dobrila University of Pula, Faculty of Educational Sciences, Ronjgova 1, Pula, Croatia, E-mail: miradet@unipu.hr

determination theory is very similar to the ecological systems theory in the part relating to the importance of organismic and dialectic framework for the research of one's personal growth and development. The first framework approaches people as active, growth-oriented beings who look for challenges and try to actualise their potentials, capacities and emotional responses. The other framework is directed towards the social environment's role which encourages or prevents the person's growth and development (Deci & Ryan, 2000; Ryan & Deci, 2002).

In line with the aforementioned and as an upgrade of individual resilience, the concept of family resilience appeared. Its roots can be found in researches about stress and families' facing and adaptation to adversities (Patterson, 2002a).

Numerous researches have been dealing with family resilience. It is usually defined as a dynamic process in which good outcomes are realised despite being exposed to risks (Luthar *et al.*, 2000; Luthar&Cicchetti, 2000). In this context, it is especially important for each family to develop, preserve and improve its capacity for resilience.

Hawley & DeHaan (1996, after Becvar, 2013) define family resilience as the path followed by the family during their adaptation and advancement in facing stress, both in the present and during the pass of time. According to them, a resilient family has a positive reaction toward such conditions, but in a unique way which depends on the context, developmental level and the interactive combination of risks and protective factors, as well as the family perspective.

Namely, initial researches of family resilience were under the influence of the strength-oriented approach (Hawley, 2013) and researchers defined resilience as a characteristic of the family (Henry *et al.*, 2015). Researchers were oriented toward the identification of characteristics or strengths of the resilient family, while the level of those strengths was seen as resilience. The most commonly mentioned family strengths were respect and love, positive communication, commitment, spiritual well-being, time spent together and the ability to cope with adversities (DeFraim & Asay, 2007). Such an understanding of family resilience is also dominant among practitioners (Patterson, 2002a). They consider family resilience a synonym of family strength and it includes the capacity of the family to successfully cope with challenging life circumstances (Patterson, 2002b). A major objection to such a view of family resilience is that it does not take into consideration the level of risk to which the family is exposed, or the potential interaction between risks and protective factors (Ungar, 2013), while the importance of differentiating between family resilience and strength is pointed out (Patterson, 2002b; Walsh, 2003; Ungar, 2013).

Researches have also shown (Walsh, 2006) that the success of the family in overcoming a stressful situation and adapting to new circumstances depends on the way the family successfully deals with aggravating circumstances, protects itself from the influence of stress, organises itself in a functional way and succeeds in conducting everyday life during the stressful situation. The author Walsh (2006) has cited a model which includes three key processes important for family resilience – the family system of beliefs, organisation of the family, communication and solving problems.

2. AIMS, HYPOTHESIS AND PURPOSE OF THE RESEARCH

This research aims were to determine if there are differences in students' family resilience factors regarding their parents' monthly income.

The following hypotheses were tested:

H1: There are differences in family resilience factors among students regarding the father's monthly income

H2: There are differences in family resilience factors among students regarding the mother's monthly income

The hypotheses were based on the assumption that there is a connection between family resilience factors and the level of their parents', i.e. father and mother's, income. In this context, it is significant to the way resilience might be manifested in situations of cumulative stressors like poverty (Walsh, 2012). Many researches have been put forward to explain the linkage between poverty and child outcomes (Brooks-Gunn & Duncan, 1997, Akee *et al.*, 2010). Poor families have a deficit in material resources like adequate nutritional care and cognitively stimulating materials (such as books), as well as in reduced expectations about their children's life chances. Chevalier *et al.* (2005), for instance, finds that permanent income matters in children's educational attainment. Moreover, the father's low income influences the young's outcomes (except when it comes to the length of education), differently from fathers with average or higher income (Shea, 2000). In addition, fathers' financial support may function to increase or improve their non-pecuniary involvement with their children (Seltzer *et al.*, 1989, Nepomnyaschy, 2007). On the other hand, when it comes to mothers and their income, researches have mostly been linked to single-parent families (Olson *et al.*, 2002). Mothers of children with high behaviour problem scores reported, among other things, emotional stressors and lower feelings of satisfaction with the quality of their supportive resources than others.

That is why the purpose of this research was to come to guidelines for interventions that encourage parental involvement, especially in the financial contributions for their children's well-being.

3. METHODS

3.1. SAMPLE OF EXAMINEES

The convenient sample of examinees was formed by first-year students of the Faculty of Educational Sciences of the Juraj Dobrila University of Pula, Croatia, namely 135 students.

A total of 98.5% of female and only 1.5% male students took part in the research. This is consistent with the fact that educational jobs are greatly feminized today (Timmerman, 2011). The largest number of examinees or 58.5% were in their nineteens. If summed up, most students, about 85% of them, were aged 18 to 20.

The examinees were divided into two groups according to their father's monthly income: the group of those whose father did not have a regular monthly

income or the income was under the average and the group of those whose father earned an average or above the average income. The total sample consists of 127 examinees since some of them did not know the height of their father's income (he is dead, he does not contribute to the family, they are not in touch, they do not know the amount of their father's income, he is unknown to them) and were consequently not included in the sample. For somewhat more than a fifth of the examinees, the father did not have a regular monthly income or it was under the average.

The examinees were also divided into two groups according to their mother's monthly income: the group of those whose mother did not have a regular monthly income or the income was under the average and the group of those whose mother earned an average or above the average income. The total sample consists of 134 examinees since one of them did not know the height of their mother's income. For somewhat more than a third of the examinees, the mother did not have a regular monthly income or it was under the average.

3.2. SAMPLE OF ITEMS

The Questionnaire for the evaluation of family resilience was used for the needs of this paper. It is the instrument Family Resilience Assessment Scale (FRAS) (Sixbey, 2005) which was taken over and standardized for the Republic of Croatia (Ferić *et al.*, 2016).

FRAS started to exist following the family resilience model set by Walsh (1998). The model was based on the paradigm oriented toward competences and strengths (Walsh, 2002). It included three processes important for family resilience: the family system of belief, the family organisation and communication and solving problems. Sixbey (2005) developed the FRAS instrument based on the aforementioned Walsh's model.

More experiments were carried out in different countries with the aim of validating the FRAS instrument:

- on Malta (Dimech, 2014);
- in Turkey (Kaya & Arici, 2012);
- in Romania (Bostan, 2014);
- in Croatia (Blažević, 2012).

In the version used in this research (Ferić *et al.*, 2016), the confirmatory factor analysis has shown that the shortened version of the FRAS instrument containing 54 items extracts six factors. This factor solution is similar to the original instrument to a great extent (Sixbey, 2005), but also to other inspections of the factor structure in various countries (Kaya and Arici, 2012; Bostan, 2014; Dimech, 2014). The reliability of the four scales is satisfactory (α = from .65 to .92), while two scales show a lower reliability (Giving meaning to adversities, α = .58, Neighbours' support α = .60). Descriptive factors indicate an asymmetry in the results distribution on all factors, or high values of results, which could indicate a poor sensitivity of the instrument.

Pursuing all previously said, the items found in the paragraph Results and Discussion have been considered as factors of family resilience for the needs of this research.

It was possible to give answers following the five degrees Likert type scale – 1 = I completely disagree, 2 = I mostly disagree, 3 = I neither agree nor disagree, 4 = I mostly agree and 5 = I completely agree.

3.3. METHODS OF DATA PROCESSING

Along with working out the basic statistical parameters, the discriminant analysis which is part of the SPSS Statistics 24.0 Standard Campus Edition (SPSS ID: 729357 20.05.2016.) was used in data processing.

3.4. METHODS OF DATA COLLECTION

The research was carried out at the beginning of 2017 using the method of polling among first year students of the Faculty of Educational Sciences of the Juraj Dobrila University of Pula. Before students started to fill in the questionnaire, the author gave them instructions on how it was to be filled in, she guaranteed anonymity and explained that the collected data would be only used for scientific purposes. The participation in the questionnaire was voluntary and students were explained that they could give it up at any moment of its completion.

4. RESULTS AND DISCUSSION

The family resilience factors' arithmetic means are highest for items. In difficult situations our family members support each other (Mean = 4,0667, S.D. = 1,0089), We feel good when we spend time at home (Mean = 4,0296, S.D. = ,9921), In our family we believe that we have the strength to cope with difficulties (Mean = 3,9778, S.D.= ,8505) and Our relatives and friends are ready to help in need (Mean = 3,9407, S.D. = ,9832).

Differences in family resilience factors regarding the level of the parents' monthly income have been examined based on the discriminant analysis so to gain an insight into these differences latent dimensions. The former testing of data distribution by the Kolmogorov – Smirnov test indicates a normal data distribution, Max. D (.009) < K-S test (.14), $p < .01$.

4.1. DISCRIMINANT ANALYSIS REGARDING THE LEVEL OF THE FATHER'S MONTHLY INCOME

The first discriminant analysis was done on a set of items which describe family resilience factors. For the needs of testing the first set hypothesis, since it is the discriminant analysis of two groups of examinees divided according to the level of the father's monthly income (the father does not have a regular monthly income or it is under the average and father earns an average or above the average income), a discriminant function was obtained which is, as can be seen in Table no. 2,

statistically significant at the level $p = .05$ and so discriminates the questioned group of examinees. The well expressed canonical correlation which can be deduced from the same table shows a relatively good discriminant might of this function in the practical sense.

Table no. 1
Standardized canonical discriminant coefficient of the function (C)
and the structure of matrix (S) – Father's Income

<i>ITEMS</i>	<i>C</i>	<i>S</i>
<i>We reach important family decisions together</i>	-.422	.096
<i>We are able to reach common understanding even when we go through hard moment</i>	.030	.053
<i>Family members understand each other</i>	-.593	-.011
<i>We seek help and support from relatives and friends</i>	-.253	.095
<i>Each of us can "vent" at home not upsetting the others</i>	.564	.250
<i>We can rely on relatives and friends</i>	.294	.102
<i>When our family undergoes troubles, we find consolation in religion and/or spirituality</i>	-.728	.098
<i>We consult each other about decisions we make</i>	.108	.108
<i>We discuss problems until we find the solution</i>	.420	.202
<i>Our relatives and friends are ready to help in need</i>	-.324	.050
<i>When something bad happens to our family, religion/spirituality makes us stronger</i>	.195	-.124
<i>We know we are important to family and friends</i>	-.301	.066
<i>We get presents and other tokens of appreciation from relatives and friends</i>	.634	.239
<i>We share responsibilities in the family</i>	.236	.198
<i>We think it is better not to get too much involved with relatives and friends</i>	.321	.038
<i>When our family encounters a problem, we draw the strength from religion and/or spirituality</i>	.483	-.148
<i>We can go through difficulties as a family</i>	-.256	.022
<i>When reaching important decisions, the members of our family talk to each other</i>	-.007	-.011
<i>In our family there is a pleasant atmosphere</i>	-.199	.086
<i>Religion/spirituality is an important part of our family life</i>		-.263
<i>In case of troubles, we know that we can get help from our relatives or friends</i>	-.072	.060
<i>In our family, when we expect something from another family member</i>	.041	.057
<i>In our family we are honest to each other</i>	-.052	.047
<i>In our family we show each other how we feel</i>	-.415	.009
<i>It seems like it is forbidden to show certain emotions in our family</i>	-.169	-.170
<i>When members of our family say they will do something, they keep their word</i>	.148	.142
<i>In our family we see problems as part of life</i>	.090	.038
<i>When our family finds itself in a problem, we know what caused it</i>	.343	.085
<i>Religion/spirituality gives sense to our family life</i>	-.457	-.204
<i>When our family finds itself in a problem, we believe that everything will end up for the best</i>	.096	.046
<i>We feel good when we spend time at home</i>	.340	.153
<i>In our family we believe that we have the strength to cope with difficulties</i>	-.648	-.005
<i>When problems occur, our family finds new ways how to solve them</i>	.085	.037
<i>Members of our family feel very close to each other</i>	-.022	.077
<i>Both parents take part in leading our family to the same extent</i>	.400	.125
<i>In hardship, members of our family support each other</i>	-.301	.105
<i>Disciplining is fair in our family</i>	-.078	.075

Table no. 1 (continious)

<i>Our family's religion and/or spirituality helps us in coping with pain and serious problems</i>	.240	-.118
<i>Our family can adapt to changes when it is necessary</i>	.425	.152
<i>Members of our family like to spend part of their free time together</i>	.980	.162
<i>In our family, we share house chores</i>	.232	.222
<i>Although our family members have their personal interests, they take part in family activities, too</i>	-.491	.017
<i>The rules and roles in our family are clearly set.</i>	-.235	.066
<i>When problems occur in our family, we are ready to compromise</i>	-.154	.058
<i>Religious/spiritual rituals/activities are an important part of our life</i>	.305	-.118

Table no. 2

The characteristic square root and Wilks' Lambda

Discriminant function	% of the variance	Cumulative variance in %	Canonical correlation	Wilks' lambda Λ	χ^2	df	p
1	100	100	.690	.524	66.145	45	.022

Table no. 3

Functions at group centroids

		Function
If	<i>Father does not have a regular monthly income or it is under the average</i>	-1.818
	<i>Father has an average or above the average income</i>	.491

The structure of the observed discriminant function (Table no. 1) and the position of the centroids in the observed groups (Table no. 3) are considered, it can be derived and interpreted that regarding the level of their father's monthly income, students differ so that those whose father does not have a regular monthly income or it is under the average see religion and spirituality as an important part of their family life, while those whose father has an average or above the average income consider significant factors of family resilience the fact that everyone can "vent" at the same time not upsetting the others and that they get presents or other tokens of appreciation from their relatives and friends.

4.2. DISCRIMINANT ANALYSIS REGARDING THE LEVEL OF THE MOTHER'S MONTHLY INCOME

For the needs of testing the second hypothesis, one more discriminant analysis was done, and since it is the discriminant analysis of two groups of examinees divided according to their mother's monthly income (the mother does not have a regular monthly income or it is under the average and mother earns an average or above the average income), a discriminant function was obtained which is not statistically significant at the level $p = .05$ and so does not discriminate the questioned group of examinees (Table no. 4). It is thus impossible to accept the second

hypothesis, i.e. when it comes to family resilience factors, there are no statistically significant differences among students regarding the level of their mother's monthly income.

Table no. 4
The characteristic square root and Wilks' Lambda

Discriminant function	% of the variance	Cumulative variance in %	Canonical correlation	Wilks' lambda Λ	χ^2	df	p
1	100	100	.596	.645	48.023	45	.351

5. CONCLUSION

The obtained indicators lead to the conclusion that, when it comes to family resilience factors, there are differences among students regarding the level of their father monthly income, but not the same can be said when it comes to their mother's monthly income.

Students whose father does not have a regular monthly income or when it is under the average see religion and spirituality as an important part of their family life to a larger extent. In this context, Walsh (1998) thinks that spirituality is the key process in family resilience because it regards an active investment in internal values that bring a sense of meaning, inner wholeness, and connection with others. The same author also thinks (Walsh, 1998) that family belief systems are at the core of family functioning and that the dominant beliefs of a family shape how the family as a unit copes with adversity. On the other hand, social class, represented especially by education level and income, is a key predictor of religious activities and preferences (Schwadel, 2012), thus Norris & Inglehart (2011) believe there is a probability that people are more religious when their lives are at risk, which is also supported by the results of this research.

When it comes to the father's income certain authors (Shea, 2000, Carlson & Magnuson, 2011) say that the evidence base becomes quite thin. This is perhaps not surprising, given how difficult it may be to study fathering among a population of men that often has comparatively little involvement in their children's lives and experiences unstable living arrangements. Moreover, there is limited evidence available about low-income mothers to date. Also, the limitations created by a relatively small sample size may affect the outcome. It is generally possible to consider the effect of income in a wider way, through a direct and indirect effect on students' family resilience factors, which has to be taken into consideration as a possible limitation during data interpretation, but also as guidelines for future researches.

The scientific and applicative value of this results are to provide the guidelines for the creation and implementation of measures for the protection of families i.e. interventions which encourage parental involvement, especially in financial contributions to their children's well-being.

Received at: 1.10.2018

BIBLIOGRAPHY

1. AKEE, R. K. Q, COPELAND, W. E., KEELER, G., ANGOLD, A., COSTELLO, E. J., *Parents' incomes and children's outcomes: a quasi-experiment using transfer payments from casino profits*, American Economic Journal: Applied Economics, **2**, 1, 2010, p. 86–115.
2. BECVAR, D. S., *Handbook of family resilience*, New York: Springer Science and Business Media, 2013.
3. BLAŽEVIĆ, S., *Komponente obiteljske otpornosti: specijalistički rad*[Components of Family Resistance: Specialist Work], Zagreb: Faculty of Education and Rehabilitation of the University of Zagreb, 2012.
4. BROOKS-GUNN, J., & DUNCAN G. J., *The future of children*, Children and poverty, **7**, 2, 1997, p. 55–71.
5. BOSTAN, C. M., *Translation, adaptation and validation on Romanian population of FRAS instrument for family resilience concept.*, in The Alpha Institute for Multicultural Studies (Ed.), *Communication, context, interdisciplinary III*, Târgu Mureş: Petru Maior University Press, 2014, p. 351–359.
6. CARLSON, M. J., MAGNUSON, K. A., *Low-income men and fathers' influences on children?*, Annals of the American Academy of Political and Social Science, **635**, 95, 2011, p. 95–116.
7. CHEVALIER A., HARMON C., O'SULLIVAN V., WALKER I., *The impact of parental income and education of the schooling of their children*, IZA Discussion Paper, 1496, 2005, p. 1–30.
8. DIMECH, S., *Validating the family resilience assessment scale to Maltese families* (master's thesis), Faculty for Social Wellbeing, Department of Family Studies, University of Malta, <https://www.um.edu.mt/library/oar/handle/123456789/4331>, 2014.
9. DECI, E. L., RYAN, R. M., *The 'what' and 'why' of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behaviour*, Psychological Inquiry, **11**, 4, 2000, p. 227–268.
10. DEFRAIN, J., ASAY, S. M., *Strong families around the world: An Introduction to the Family Strengths Perspective*, *Marriage & Family Review*, **41**, 1, 2007, p. 1–10.
11. FERİĆ, M., MAUROVIĆ, I., & ŽIŽAK, A., *Metrijska obilježja instrumenta za mjerenje komponente otpornosti obitelji: Upitnik za procjenu otpornosti obitelji (FRAS) [Metric characteristics of the instrument for assessing Family Resilience component: Family Resilience Assessment Scale (FRAS)]*, *Criminology & Social Integration*, **24**, 1, 2016, p.26–49.
12. HAWLEY, D. R., *The ramifications for clinical practice of a focus on family resilience*, in BEVCA, D. S (Ed.), *Handbook of family resilience*, New York: Springer, 2013, p. 31–49.
13. HENRY, C., SHEFFIELD MORRIS, A., HARRIST, A.W., *Family resilience: Moving into the third wave*, *Family Relations*, **64**, 1, 2015, p. 22–43.
14. KAYA, M., ARICI, N., *Turkish version of Shortened Family Resilience Scale (FRAS): The study of validity and reliability*, *Procedia: Social and Behavioural Sciences*, **55**, 5, 2012, p.512–520.
15. LUTHAR, S. S., CICCETTI, D., BECKER B., *The construct of resilience: a critical evaluation and guidelines for future work*, *Child Development*, **71**, 3, 2000, p. 543–562.
16. LUTHAR, S. S., CICCETTI, D., *The construct of resilience: Implications for interventions and social policies*, *Development and Psychopathology*, **12**, 4, 2008, p. 857–885.
17. NEPOMNYASCHY, L., *Child support and father-child contact: Testing reciprocal pathways*, *Demography*, **44**, 1, 2007, p. 93–112.
18. NORRIS, P., INGLEHART, R., *Sacred and secular. Religion and politics worldwide*, Cambridge: Cambridge University Press, 2011.
19. OLSON, S. L., CEBALLO R., PARK, C., *Early problem behavior among children from low-income, mother-headed families: a multiple risk perspective*, *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, **31**, 4, 2002, p. 419–30.
20. PATTERSON, J. M., *Integrating family resilience and family stress theory*, *Journal of Marriage and Family*, **64**, 2, 2002a., p. 349–360.
21. PATTERSON, J. M., *Understanding family resilience*, *Journal of Clinical Psychology*, **58**, 3, 2002b, p. 233–246.

22. RYAN, R. M., DECI, E. L., *Overview of self-determination theory: An organismic dialectical perspective*, in DECI, E. L., RYAN, R. M. (Eds.), *Handbook of self-determination research*, Rochester, NY: University of Rochester Press, 2002, p. 3–33.
23. SELTZER J. A., SCHAEFFER, N. C., HONG-WEN CH., *Family ties after divorce: The relationship between visiting and paying child support*, *Journal of Marriage and Family*, **51**, 1989, p.1013–1031.
24. SCHWADEL, P., *Social class and finding a congregation: How attendees are introduced to their congregations*, *Review of Religious Research*, **54**, 4, 2012, p. 543–554.
25. SHEA, J., *Does parents' money matter?*, *Journal of Public Economics*, **77**, 2, 2000, p. 155–184.
26. SIXBEY, M. T., *Development of the Family Resilience Assessment Scale to Identify Family Resilience Constructs* (doctoral dissertation), University of Florida, <http://ufdc.ufl.edu/UFE0012882/00001>, 2005.
27. STEINBERG, R. M., LERNER, L., *Handbook of adolescent psychology*, 2nd Edition, New York: Wiley, 2004.
28. STEINBERG, L., MORRIS, A. S., *Adolescent development*, *Annual Review of Psychology*, **52**, 2001, p. 83–110.
29. TIMMERMAN, M. C., „Soft“ *Pedagogy? The Invention of a „feminine“ pedagogy as a cause of educational crises*, *Pedagogy, Culture and Society*, **19**, 3, 2011, p. 457–472.
30. UNGAR, M., *Family resilience and at-risk youth*, in BEVCAR, D.S (Ed.), *Handbook of family resilience*, New York: Springer, 2013, p. 137–153.
31. WALSH, F., *Strengthening family resilience*, New York: The Guilford Press, 1998.
32. WALSH, F., *A family resilience framework: Innovative practice applications*, *Family Relations*, **51**, 2, 2002 p. 130–137.
33. WALSH, F., *Family resilience: a framework for clinical practice*, *Family Process*, **42**, 1, 2003, p. 1–18.
34. WALSH, F., *Strengthening family resilience* (2nd ed.), New York: Guilford Press, 2006.
35. WALSH, F., *Family resilience – strengths forged through adversity* in WALSH, F., *Normal family processes*, 4th edition, New York: Guilford Press, 2012, p. 399–427.

REZUMAT

Studiul de față analizează posibile diferențe privind factorii de reziliență ai familiei studenților, din perspectiva nivelului veniturilor părinților. Studiul a fost realizat pe 135 de studenți de la Facultatea de Științe ale Educației a Universității Juraj Dobrila din Pula, Croația. Scala de evaluare a rezilienței familiei FRAS (Sixbey, 2005) a fost preluată și standardizată pentru Croația (Ferić *et al.*, 2016). Rezultatele arată că există diferențe semnificative între studenți în ceea ce privește factorii de reziliență familială în funcție de nivelul venitului tatălui, dar nu și al mamei. Studenții ai căror tați nu au venituri sau venitul este sub medie, consideră religia și spiritualitatea ca o componentă importantă a vieții lor de familie, semnificativ mai mult decât studenții ai căror tați au un venit mediu sau peste medie. Aceștia din urmă consideră ca între elemente semnificative ale rezilienței în interiorul unei familii apare faptul că fiecare membru își poate exprima sentimente fără a supăra pe ceilalți și primi atenție și cadouri din partea familiei.

SPENDING LEISURE TIME WHEN APPROACHING RETIREMENT AND DURING RETIREMENT

CORNELIA RADA*

Biomedical Department, Francisc I. Rainer Anthropology Institute
of the Romanian Academy, Bucharest

Abstract

Objectives. To determine what happens when people approach retirement or are retired, and their leisure time changes character. **Material and methods.** Between 2016 and 2017, multiple questionnaires were administered to 601 patients 55–93 years of age. In addition, between 2015–2017, face-to-face interviews with 50 subjects were organized on 4 topics, one addressing spending leisure time. **Results.** The most frequently identified categories of leisure time activity were watching television or films or listening to tapes and CDs; the second most chosen category were taking walks and going on outdoor excursions. The elderly were involved in sports activities approximately four times less than their children. Respondents from urban areas were more likely than those in rural areas to engage in reading books and magazines, participating in informal education, and going on walks and outdoor excursions. Respondents 55–74 years of age were more likely than those over 74 years to engage in walks and outdoor excursions ($p < 0.05$). The interviews revealed that people with goals and active social and cultural lives tended to have an optimistic narrative. **Conclusions.** Sedentarism and the tendency to become socially isolated resulted in older Romanians becoming predisposed to chronic diseases. As personal free time increases in retirement, using leisure time to promote a healthy lifestyle is a good solution. For a successful ageing process, actions should be taken to change the modality of spending leisure time as soon as possible at the behavioural, emotional and philosophical levels.

Cuvinte-cheie: îmbătrânire, activitate fizică, stil de viață, cursul vieții, timp liber.

Keywords: ageing, physical activity, lifestyle, life course, leisure.

1. INTRODUCTION

The primary types of non-communicable diseases, also known as chronic diseases, are cardiovascular diseases (e.g., heart attacks and stroke), cancers, chronic respiratory diseases (such as chronic obstructive pulmonary disease and asthma), and diabetes (World Health Organization, 2011). The primary behavioural risk factors are tobacco use, physical inactivity, harmful use of alcohol, and an unhealthy diet. These diseases are primarily generated by lifestyle, which is why they are also termed lifestyle diseases (Al-Maskari, 2010).

* Biomedical Department, Francisc I. Rainer Anthropology Institute of the Romanian Academy, Academy House, 13 September Avenue, No. 13, 5th District, Bucharest, Romania, Zip Code 050711, tel. +40728824852; fax +4021.3175072; E-mail: corneliarada@yahoo.com

Rev. Psih., vol. 64, nr. 4, p. 265–280, București, octombrie – decembrie 2018

Because of the expenses they involve and the mortality they generate, lifestyle illnesses are an urgent problem to solve. Worldwide, 2.8 million people die each year as a result of being overweight (including obesity). Insufficient physical activity is the fourth leading risk factor of mortality. Approximately 3.2 million deaths and 32.1 million DALYs (Disability Adjusted Life Years) (representing approximately 2.1% of global DALYs) each year are attributable to insufficient physical activity (World Health Organization, 2009). There is convincing evidence that the consumption of high levels of high-energy foods, such as processed foods that are high in fats and sugars, promotes obesity compared to low-energy foods, such as fruits and vegetables (World Health Organization, 2003). Overweight and obesity, insufficient physical activity, and unhealthy diet are mutual influences.

The use of leisure to promote a healthy lifestyle is a good solution for disease prevention. After completing professional and family tasks and after fulfilling social obligations, some free time remains. This free time can be used for relaxation, fun, personal development, etc. The degree of importance and the use of leisure time varies among individuals (Dumazedier 1974a, 1974b). For example, for some people, relaxation through a hobby is more important, while for others, socialization is more significant.

The three free time functions highlighted by Dumazedier are important, at least psychologically (Neulinger, 1972), and it is not advisable to believe that not doing anything or contemplation represents a “loss of time”.

Relaxation is based on leisure time in which the individual generally has a great level of control; therefore, the manner in which leisure time is spent tells a lot about an individual. In addition, the method of spending leisure time impacts individual quality of life. Leisure allows people to express themselves without significant external restrictions.

While approaching retirement and during retirement itself, when professional, social and family requirements decrease, leisure time becomes nearly limitless and unrestricted.

In Romania between July 1977 and March 2001, the retirement age limit was 62 years for men and 57 for women (Marea Adunare Națională, 1977). Then, the retirement age gradually increased. According to the latest law, Law 263/2010, the standard retirement age is 63 years for women and 65 years for men. For men, the extension was performed gradually, by January 2015. For women, the extension will be performed gradually, by January 2030 (Annex 5). For example, a woman born in August 1957 will retire in June 2018 at the age of 60 years and 10 months (Casa Națională de Pensii Publice, 2010). It is still being debated whether, starting in January 2035, women shall retire, such as men, at the age of 65. Certain job categories retire earlier, and others may extend their activity later.

After retirement, free time increases; however, the elderly can suffer from age-related somatophysical issues, which restrict their choices of leisure activities.

Life expectancy at birth in 2014 in the 28 European Union (EU) member countries was 83.6 years for males and 78.1 for females. In Romania, it was lower

with 4.9 years for females and with 6.7 years for males. Of the life expectancy of 18.02 years for 65-year-old women, 5.7 years are expected to be lived in good health; as for 65-year-old men, of their 14.68 years of life expectancy after retirement, 5.9 years are expected to be lived in good health (Institutul Național de Statistică, 2016).

Considering the above facts, this article aimed to address the method of spending time as a lifestyle. What happens when people approach retirement, retire, and their free time develops another dimension?

2. METHODOLOGY

This article is based on a quantitative cross-sectional study performed between 2016 and 2017 in 601 patients 55–93 years of age who were treated at the Ana Aslan National Institute of Gerontology and Geriatrics. Table 1 shows the basic sociodemographic variables of the sample population.

Table no. 1
Sociodemographic and Family Characteristics of the Participants

Sociodemographic data	N	%
Gender		
Female	492	81.9
Male	109	18.1
Age groups (years)		
55–64	224	37.3
65–74	272	45.3
75–84+	105	17.4
Place of residence		
Urban	445	74.0
Rural	156	26.0
Employment status		
Not working (pensioners (retired), housewives)	574	95.5
Working	27	4.5
Education		
Elementary/high school (up to 12 years of school)	167	27.8
Lyceum/vocational school	305	50.7
University degree	129	21.5

Depending on the doctor's recommendation and diagnosis, up to 15 blood tests were performed (usual clinical parameters) on the patients. Several questionnaires were administered, including personality, depression, memory, quality of life, family, and an omnibus-type questionnaire, with 36 items that collected socio-demographic data, data on behaviours harmful for health, and opinions and attitudes relevant to the health of the elderly. The questionnaires were completed in the form of face-to-face interviews with each patient interview conducted by a psychologist.

The response rate was 100%. In addition, between 2015–2017, face-to-face interviews with 50 subjects were organized on 4 topics, one addressing spending leisure time.

The present paper uses some fragments of the interviews regarding leisure time, as well as the answers from 2 items from the omnibus type questionnaire, namely:

1) *How do you spend your leisure time? Leisure time is defined as the time available after you return from your place of work and on weekends, after shopping, after you have finished your housework, and at the conclusion of all daily chores. Vacation is not counted as leisure time.*

2) *How do your children spend their leisure time? Leisure time for children is defined as the time after they return from school, from the workplace, after they have finished housework and after they have done their chores. Vacation time is not counted as leisure time.*

The respondents were offered eight categories of activity: meeting with friends; reading books, magazines, and informal education materials (i.e., learning foreign languages); watching television or rental films or listening to tapes and CDs; going to the theatre, movies, concerts, or exhibitions; taking outdoor walks and excursions; practising a sport; engaging in a hobby or collecting various things (e.g., stamps or coins); and other activities, “such as...” (respondents were permitted to write other leisure activities.) The response options for the frequency of engaging in each type of activity were *Often*, *A little*, and *Almost never*.

Pearson’s chi-squared test was performed using the SPSS statistical program (version 15; SPSS Inc., Chicago, IL, USA). Demographic variables used in the statistical analyses were environment (urban or rural), gender (male or female), and age groups (55–64, 65–74, 75–84 and 85 and beyond).

To make comparisons for item 1, has been used quantitative cross-sectional study performed between 2013 and 2014, entitled *Health-risk behaviour, in correlation with psychological and personality traits in young people*, on a total of 1,359 young people, aged 18–30 years and randomly selected from an urban area covering the main university centres of Romania.

3. RESULTS

The respondents’ most frequently identified leisure time activity category was watching television or films or listening to tapes and CDs. The second most frequently chosen category was walks and outdoor excursions. The respondents’ children spend most of their free time for walks, outdoor excursions, and for them, the second most frequently identified category of leisure time activity was watching television or rental films and listening to tapes or CDs (table no. 2).

The most common types of leisure activities in the case of the young people were watching television or films, listening to tapes or CDs and walks and outdoor excursions (table no. 2).

Table no. 2
Leisure Activity of Respondents, Respondents' Children and Young People

Spending leisure time	How respondents spend their leisure time 55–93 years old		How respondents' children spend their leisure time		How young people spend their leisure time 18–30 years old	
	Often	A little, almost never	Often	A little, almost never	Often	A little, almost never
Meeting friends and neighbours	29.6	70.4	49.3	50.7	36.6	63.4
Reading books and magazines, informal education (i.e., learning a foreign language)	44.1	55.9	52.7	47.3	23.9	76.1
Watching television or rental films and listening to tapes or CDs	68.1	31.9	59.6	40.4	42.8	57.2
Going to the theatre, movies, concerts, and exhibitions	19.3	80.7	41.8	58.2	16.3	83.7
Walks, outdoor excursions	50.4	49.6	61.0	39.0	41.7	58.3
Practising a sport	8.3	91.7	33.7	66.3	23.3	76.7
Time for a hobby, personal enjoyment, collecting (e.g., stamps or coins)	14.0	86.0	20.4	79.6	20.9	79.1

The sociodemographic variables, such as gender, residence, age groups, have had little influence on the ways of spending free time. Below are the categories that have been significantly influenced by sociodemographic variables. Statistical comparisons are reported for the percentages of *Often* responses chosen. The respondents from urban areas were more likely than those in rural areas to engage in reading books and magazines, participating in informal education and walks and outdoor excursions. Respondents 55–74 years of age were more likely than those over 74 years of age to engage in walks and outdoor excursions (table 3).

Table no. 3
Distribution of the Intensity of Spending Leisure Time
Depending on Sociodemographic Variables (Only Statistically Significant Differences)

Spending leisure time	Sociodemographic variables	Often	A little, Almost never	
Reading books and magazines, informal education (i.e., learning a foreign language) Pearson's chi-squared test = 8.751, p = 0.003	Place of residence			
	Urban	80.0	69.3	
Walks, outdoor excursions Pearson's chi-squared test = 12.044, p = 0.001	Place of residence			
	Rural	20.0	30.7	
Walks, outdoor excursions Pearson's chi-squared test = 14.886, p = 0.002	Age groups (years)	Urban	80.2	67.8
		Rural	19.8	32.2
		55–64	39.6	34.9
		65–74	48.2	42.3
		75–84	12.2	20.8
		85 and older	0	2.0

Below are some excerpts from the 12 interviews performed in 2015–2017, which are suggestive for the modalities of spending leisure time.

I have always been sedentary. There are days during the week when I do not even walk for one hour. I go to work using my own car or public transport, and teaching at the university is static. On the weekends, after finishing chores, I

usually take an easy walk with my husband for one or two hours; afterwards, we most often stop to have lunch on a terrace or in a restaurant. At some point, to increase my physical activity, I suggested renting some bikes and riding through the park. As my husband was not enthusiastic, I gave up the idea. We are still at the upper limit of normal weight; however, in recent years, we have gained some abdominal and waist fat, so my clothing has increased nearly a full size. I did not receive physical activity education. I was exempted by my parents from physical education classes for a non-existent medical excuse, as they thought that it was better for me to spend that hour studying (R.C., 65 years old, female, professor, registered in 2017).

I have been retired for over 30 years. At first, I had so much free time that I did not really know what to do with it. For about three or four years, I spent my free time tidying up my house, my closets and doing the household chores that I had not been able to complete the way I would have liked because of my job. When I finished, my husband also retired, and I hoped that we could spend our leisure time together. I think we both passed through a difficult time then. After retirement, it was hard to determine that as time passed, we did not mean as much for the other family members, that our incomes had decreased, and particularly, that my husband and I did not have much to talk about. We have never had the same tastes. For example, he preferred watching TV, especially sports, while I preferred walking and outdoor activities. Together with other ladies (some former colleagues, a neighbour, a goddaughter), I walked in the park or took mountain trips (author's note: the respondent lives in a small mountain village). My goddaughter did not get along well with her husband, and her meetings with us were more an escape than a special passion for excursions. Over time, my friends died one by one, and our trips became shorter and rarer. The heart still wants, but the body can no longer do it: my bones hurt, I get tired, and one day I fell in the house without any stumbling. Now, I get out only with a cane, for short distances, and usually accompanied. We are a group of octogenarian widows who have joined another 70-year-old widow, and we visit each other, go to church together and take short walks in the park. I have always liked walking, and I have never waited for the bus. For more than 30 years, I walked back and forth to work, no matter the season, on over two hours of steep road. (R.M., 88 years old, female, retired, registered in 2017).

Since my retirement, my wife and I have dedicated our leisure time to our grandson. We hope to be healthy so that we can look after our great-grandson. I think we are a family that knows how to enjoy both our personal time and our time together. We, our daughter-in-law, our son-in-law, our grandson and his wife go to the theatre weekly as we have season tickets. They also come and pick us up by car, and we go on trips or walk through the park. I am glad that our children and grandson enjoy cultural or outdoor activities and are not glued to television or computers (P. M., 75 years old, male, retired, registered in 2016).

Television is our primary mode of entertainment. I watch series, soap operas, and movies on TV in the living room, and he watches matches, sports and political

shows in the bedroom. I watch some soap operas breathless to see what has occurred. When I went to a resort, I made sure that I had internet in the room so that I do not miss the series. You can see I am a mess (author's note: class 2 obesity)... cakes, chips, popcorn and watching TV (B. M., 72 years old, female, retired, registered in 2016).

Three times a week, I go with my wife to the Senior Club in the district where we live. I found a chess partner, and my wife has finally fulfilled an old desire, taking dance lessons from two students at the Faculty of Physical Education and Sport. Two young kinesiotherapy students exercise with us and teach us nutrition lessons (P. I., 77 years old, male, retired).

4. DISCUSSIONS

The common manner in which elderly and young people spend their free time is watching television, rental films, listening to tapes, and CDs. This activity is more frequent in the elderly. This result is similar to one obtained in the US in 2016, in which watching TV was the top leisure activity (United States Department of Labor and Bureau of Labor Statistics, 2016).

With an average of over 56 percent, the respondents, their children and the young people stated that they often spent their leisure time watching television or listening to music. Taking into account that in 2016, the average daily time spent watching television in Romania was the highest among all European countries (approximately five and a half hours compared to an average time of over 3 and a half hours spent watching television daily in all European countries in 2016) (Statista, 2017), as well as the results of the current study, there are serious reasons to worry, particularly for the elderly. Research shows that television watching, the predominant leisure-time sedentary behaviour, is associated with biomarkers of cardiometabolic risk and mortality (Ikehara *et al.*, 2015; Wijndaele *et al.*, 2011).

The high frequency of television watching as a preferred leisure activity has been reported in another Romanian study. Rada has reported that in 2011 and 2012, among a sample of 1,215 respondents 18–74 years of age, there was little physical activity and that sedentarism was high (Rada, 2015).

In 2015, Albu *et al.* have revealed that beginning in adolescence, there is a tendency towards sedentary manners of spending leisure time: sports less than 30 minutes a day vs. much time spent on computer (Albu *et al.*, 2016a, 2016b).

These studies show the benefits of the interaction with nature for the cognitive, psychological and spiritual well-being, physical functions and/or physical health, social interaction etc. (Bratman, Hamilton & Daily, 2012; Keniger *et al.*, 2013). Walks and outdoor excursions are ranked first in the preferences of the respondents' children and have the second place among young and young adults.

The lifecycle influences the method of spending leisure time, which will be detailed in the comments below.

Meeting friends and neighbours and going to the theatre, movies, concerts, and exhibitions are better represented by the respondents' children; thus, somehow,

the generation between approximately 1963 and 1985 tended to socialize more. It is natural because in the adult stages, the professional, sociocultural and familial (parenteral and marital) sub-identities are diluted.

A low percentage of respondents 55–93 years of age spend their free time meeting friends and neighbours. It can be a consequence of retirement when professional sub-identity dissolves, and family and sociocultural sub-identities become less compact and fade. It is a period that raises problems, such as children leaving home, the conclusion of professional activities, or deaths, which can generate feelings of futility, abandonment, sadness, etc. Concerns, interests, and lifestyles undergo complex changes that overlap with the decline in psychological and physiological abilities.

Interacting with other people and achieving a goal are essential for life satisfaction (Roberts, 2010). The involvement of mirror neuron system in learning by observing and imitating others shows the importance of social interaction and communication (Hamilton, 2013; van Gog *et al.*, 2009). The quantitative results of this study demonstrate that most elderly people tend to interact, communicate, and socialize little, which increases the risk of isolation and security. The result is similar to the one in Canada in North Yorkshire, UK (Bernard 2013; Community Development Halton Seniors, 2016).

The Maastricht study of a sample of 40- to 75-year-old adults has reported that those who were more socially isolated were more frequently newly and previously diagnosed with type 2 diabetes (Brinkhues *et al.*, 2017). Elderly people who are socially isolated have a risk of depression and of adopting behaviours dangerous for health, such as smoking, alcohol consumption, and less physical activity (Wilson & Moulton, 2010). In this research, meeting friends and neighbours and going to the theatre, movies, concerts, and exhibitions demonstrated a low percentage, which shows that older Romanians are at a high risk of becoming socially isolated and consequently predisposed to the abovementioned illnesses. The interviews reveal sedentarism and the fact that people who have a goal and an active social and cultural life tend to have an optimistic narrative.

Note that in the case of the elderly and their children in comparison with the young people, the percentage of those *Often* spending their free time reading books or magazines or for informal education is double. A possible explanation would be the fact that over 75 percent of the young people in this research studied at a university and were involved primarily in formal education. The American study dedicated to the elderly has noted that the time spent reading for personal interest increased with age (Krantz-Kent & Stewart, 2007). Because of the different manners of formulating the question regarding spending leisure time with reading books and magazines and informal education (i.e., learning a foreign language), it is difficult to compare learning in later life among various studies. More studies are needed on this topic to determine whether there is a pattern such as that in the Scandinavian countries, where participation in formal and non-formal educational activities is high, or like that in the Southern European countries, such as Spain,

Italy, and Portugal, where most older people are not involved in learning activity (Villar & Celdrán, 2013). The elderly in Romania seem to be less involved in educational activities.

This study, such as others, has revealed that sport participation decreased with age (Breuer & Wicker, 2009). The current research shows that sport participation is generally low, and elderly people are involved in sports activities about four times less than their children and approximately three times less than young people. At the same time, spending leisure time going to the theatre, movies, concerts, and exhibitions is low, both in the preferences of young people and of the respondents. The results are similar to those obtained in other studies. For instance, the proportion of the population regularly participating in a leisure activity, such as sports, cinema, and concerts (EU-27, 2009) decreases to over 1 and 1/2 after 65 years compared to the 18–64 age group (Eurostat, 2011).

Health limitations can be a barrier to sports participation in older adults; however, there are studies that have shown that older adults who participate in sports to improve their health can still be physically active (Jenkin *et al.*, 2017). Generally, the elderly in this study are sedentary, regardless of their health status.

As expected, people in rural environments are less engaged in reading books or magazines, participating in informal education, and walking or engaging in outdoor excursions, and elderly over 74 years of age are engaged less in walks and outdoor excursions.

The decrease in older adults' social connectedness seems to be more nuanced. A nationally representative study of non-institutionalized older Americans conducted in 2005–2006 suggested an increase in neighbourly socializing for people in the 57–85 age group (Cornwell, Laumann & Schumm, 2008). The current study has not identified significant differences in age groups regarding spending leisure time meeting friends and neighbours.

Compared with the results obtained in the case of the young people, the current study on the elderly has not revealed statistically significant gender differences in any of the categories of spending free time. After many years of marriage, homogenization might occur, and the partners need to be together. It is a different result compared to other studies on elderly that have revealed differences between men and women in the pattern of time spent (Krantz-Kent & Stewart, 2007) and in the pattern of spending leisure time in retirement (Turcotte & Schellenberg, 2006).

The primary reasons for the low leisure time physical activity of the elderly identified through interviews in this study were lack of a companion, childhood education, travelling problems related to older age, and lack of knowledge about the benefits of physical activity. These causes are similar to those identified by other studies (Crombie *et al.*, 2004).

It is important that the reasons for the lack of interest in leisure time with physical activities be further explored in the future. This study highlights the need to provide early education to show its benefits for physical and mental health. In

addition, in the case of the elderly, it is necessary to change the beliefs related to both time and type of physical activity.

In changing the way of spending leisure time, which is seen as a contributor to healthy lifestyles, it is necessary to approach as early as possible three behavioural, emotional and philosophical levels. Behaviourally, active behavioural-directive methods by strengthening or operant conditioning can also be applied in the case of the elderly (Wade & Tavis, 2000). People will penalize their behaviour in the event of failure and will be grateful if they succeed. With discipline and with the decline in self-sabotage behaviours, the negative emotion involved in this approach will gradually decrease, and positive emotion will increase as a consequence of the well-being state. Thus, the vicious circles represented in figures 1 and 2 can be broken.

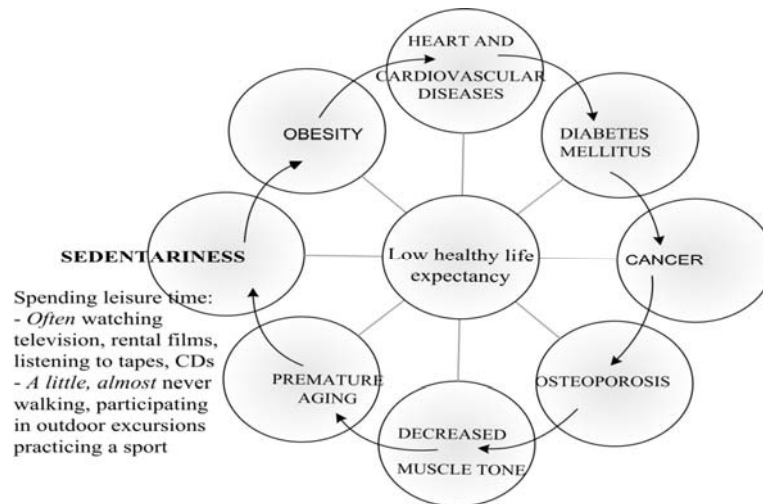

Figure no. 1. The vicious circle of inactive leisure time.

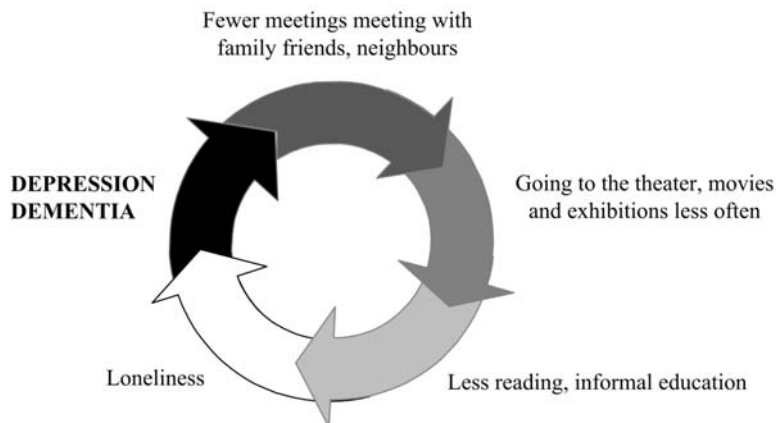

Figure no. 2. The vicious circle of leisure with the lack of socialization and cognitive stimulation.

An emotional approach is one of the strategies that facilitate adaptive ageing. Happiness, life satisfaction, and balance between positive and negative affectivity should be constantly nourished by encouraging social relationships with relatives and friends.

The interviews in this study revealed the importance of family and friends for the elderly to pleasantly spend leisure time, which increases the feeling of belonging and self-efficacy.

The approach at the philosophical level is more difficult and largely requires the elimination of prejudices, the widening of the horizon of thinking, and the preservation of a certain uncertainty that maintains the interest in knowledge.

Behavioural, emotional and philosophical approaches to changing the modalities of spending leisure time can lead to a model in which factors become consequences and vice versa, resulting in a mutual empowerment (figure no. 3).

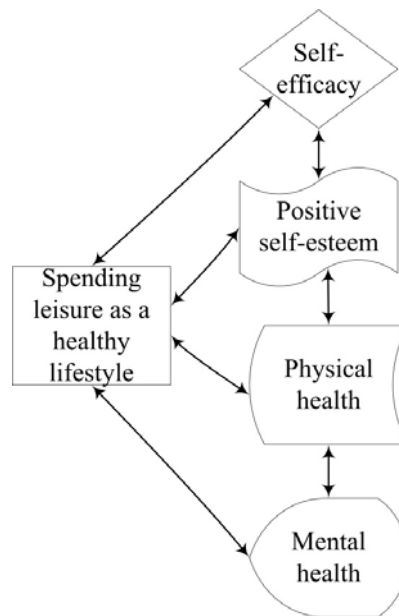

Figure no. 3. Factors, consequences, and interactions regarding spending leisure time in a healthy manner.

Satisfaction with one's past life obviously has a positive impact on how old age can be lived. Usually, when the age of retirement is reached, life is arranged, and professional, social and family goals have been reached, and as a result, everything that the elderly should do is to enjoy freedom and free time. It is not too late to decide to spend free time in a healthy manner, to do the things they wanted and to allow themselves to experience passions and hobbies.

Taking into account the life expectancy in Romania, it would be preferable to live these approximately 16 years as a youth and not to wear "heavy clothes", as

Rhoads J. says in *Never Too Old to Live: Always Too Young To Die* (Rhoads, 2012). Spending free time in an active way as early as possible could increase the healthy life expectancy.

Romania has a strategy, engaging in projects and accessing European financial funds aimed at promoting active ageing and protecting the elderly (Human Development Network, Europe and Central Asia Region, 2014), such as training programmes in the field of volunteering Network of Senior Volunteers in Bucharest (*Rețea a Voluntarilor Seniori din București*, www.voluntariseniori.ro) and Senior Clubs (Consiliul General al Municipiului București, Direcția Generală de Asistență Socială a Municipiului București, 2017).

In the six districts of Bucharest and in some big cities, such as Constanta, Cluj Napoca, and Timișoara, modern centres and relaxation and leisure facilities for pensioners, known as Senior Clubs, have been created. An interview in this study shows that they can be a good place to find a partner for sports games, fulfilling some hobbies, and gymnastics and body recovery.

Senior Clubs are coordinated by the General Directorate for Social Assistance and Child Protection in collaboration with the city halls. They offer useful services, such as recreation spaces (e.g., libraries, club activities, and games, including chess, backgammon, cards, and rummy), information on cultural issues, health, religion or other topics of interest to seniors, social activation of older people with a tendency towards self-isolation, social and psychological counselling, and occupational therapy and ergotherapy programmes, as well as facilitating meetings with various specialists in areas of interest to them, organizing celebrations (e.g., birthdays), and organizing visits to museums, exhibitions and other cultural sights, etc.

In 2008, Romania started an information and education campaign for a modern and healthy lifestyle, supported by the National Audiovisual Council of Romania and the International Advertising Association, emphasizing the importance of a balanced diet and exercise. Among other things, it consists of slogans that are broadcast alternatively on radio and TV between 06.00 and 22.00 during breaks between shows. Physical activity is promoted with the slogan “Move at least 30 minutes each day” (Consiliul Național al Audiovizualului România, 2008). It is expected that they will increase the share of people who adopt healthy behaviours, particularly because most elderly people spend their free time watching television. For a greater impact, these slogans should be customized on sociodemographic variables (age, residence, gender) accompanied by suggestive images or small demonstrative videos such as elderly groups running through the park, highlighting thus the joy of leisure time spent outdoor with physical activity and with the group of peers.

5. CONCLUSIONS

The present study shows that the elderly in Romania generally spend their leisure time in a manner similar to that of people in several other European Union countries, with a trend comparable rather to the central and southeastern area. The

research has revealed a prevalent sedentary lifestyle, which means that a large part of the elderly in Romania are at high risk for cardiovascular diseases, obesity, diabetes, high blood pressure, osteoporosis, depression, anxiety, and other illnesses.

Most elderly tend to interact, communicate, and socialize little, which increases the risk of isolation and loneliness. Those who have a goal, a social and cultural life, and a good relationship with the family tend to have an optimistic narrative.

As the time an individual spends in retirement is extended, the use of leisure to promote a healthy lifestyle is a good solution to prevent disease. Public health, prevention, and education programmes need to cover the social inclusion of the elderly, their connection with the community, the fight against myths and stereotypes of ageing. Because the elderly watch TV for long periods of time, this strategy would be a good modality to allow promotion programmes to enter their houses; these programmes should be more dynamic, more attractive, tailored to the specific needs of women and men and to the residence of the sub-groups (young old, middle old and very old), and should display more attractive slogans. For successful ageing, interventions to change the way of spending leisure time, which is seen as a contributor to healthy lifestyles, must be implemented as early as possible on all three levels: behavioural, emotional and philosophical.

Study limitations

The use of an ordinal scale (often, a little, almost never) and not a numerical continuous one (numerically how many times and with what frequency) did not allow the accurate assessment of the time dedicated to a certain recreational activity; for example, “hours per week spent for leisure time and sports and recreational activities”.

The small sample, unbalanced in regard to gender, residence and educational level, does not allow the conclusions to be extended to the whole population of Romania.

More studies are needed to clarify the low impact (established by other research) of variables, such as gender, age groups, and residence on spending leisure time.

Acknowledgements

The quantitative data of this study were based on the project *Quantitative and Qualitative Study on Successful Aging. A Psycho-Socio-Medical Approach on Third Age* made by the Francisc I. Rainer Anthropology Institute of the Romanian Academy (No. 691/12.08.2015) and the Ana Aslan National Institute of Gerontology and Geriatrics (No. 10413/01.09.2015) from Bucharest. The topic was approved by the Scientific Council of the Francisc I. Rainer Anthropology Institute of the Romanian Academy (No. 1021/04.11.2015). Project Managers Rada C., Drăghici R. Participants: Ispas A.T., Baciuc A.B., Prada G.I., Pena C., Vârtan I., Stan P., Lazăr C. This study did not receive any direct funding.

The manuscript was edited for proper English language, grammar, punctuation, spelling, and overall style by one or more of the highly qualified native English speaking editors at American Journal Experts. Certificate Verification Key:C991-1F49-4201-184F-3F4A.

Ethical considerations

Informed written consent was obtained from each participant at the time of recruitment. The study was approved by the Ethics Commission of the Francisc I. Rainer Anthropology Institute of the Romanian Academy (no. 153/01-03-2016).

Received at: 15.06.2018

BIBLIOGRAPHY

1. ALBU, A., HODORCA, R. M., ONOSE, I., NEGREA, M. & CRĂCANĂ, I., *The evaluation of the scholar fatigue phenomem and some causative factors in a group of teenagers from Iasi*, Global Journal of Sociology: Current Issues, **6**, 2, 2016a, p. 44–49.
2. ALBU, A., ONOSE, I., NEGREA, M., CRĂCANĂ, I. & HODORCA, R. M., *Correlation between physical development diagnostic and exercise in a group of teens from Garabet Ibraileanu High School of Iasi*, European Proceedings of Social & Behavioural Sciences, **XI** (June), 2016b, p. 273–279.
3. AL-MASKARI, F., *Lifestyle diseases: an economic burden on the health services*, 2010, Retrieved October 1, 2017, from <https://unchronicle.un.org/article/lifestyle-diseases-economic-burden-health-services>.
4. BERNARD, S., *Loneliness and social isolation among older people in North Yorkshire, Project commissioned by North Yorkshire Older People's Partnership Board*, Social Policy Research Unit. University of York, 2013, Retrieved October 1, 2017, from <https://www.york.ac.uk/inst/spru/research/pdf/lonely.pdf>.
5. BRATMAN, G.N., HAMILTON, J. P. & DAILY, G. C., *The impacts of nature experience on human cognitive function and mental health*, Annals of the New York Academy of Sciences, **1249**, 2012, p. 118–136, doi:10.1111/j.1749-6632.2011.06400.x.
6. BREUER, C. & WICKER, P., *Decreasing sports activity with increasing age? Findings from a 20-year longitudinal and cohort sequence analysis*, Research Quarterly for Exercise and Sport, **80**, 1, 2009, p. 22–31.
7. BRINKHUES, S., DUKERS-MUIJRERS, N. H. T. M., HOEBE, C. J. P. A., VAN DER KALLEN, C. J. H., DAGNELIE, P. C., KOSTER, A.,... SCHRAM, M. T., *Socially isolated individuals are more prone to have newly diagnosed and prevalent type 2 diabetes mellitus - the Maastricht study*, BMC Public Health, **17**, 1, 2017, 955, doi:10.1186/s12889-017-4948-6.
8. Community Development Halton Seniors, *Loneliness and Social Isolation*, Canada, 2016, Retrieved October 1, 2017, from <http://cdhalton.ca/images/pdf/Seniors-Loneliness-and-Social-Isolation.pdf>.
9. CORNWELL, B., LAUMANN, E. O. & SCHUMM, L. P., *The social connectedness of older adults: A National profile*, American Sociological Review, **73**, 2, 2008, p. 185–203.
10. CROMBIE, I. K., IRVINE, L., WILLIAMS, B., MCGINNIS, A. R., SLANE, P. W., ALDER, E. M. & MCMURDO, M. E., *Why older people do not participate in leisure time physical activity: a survey of activity levels, beliefs and deterrents*, Age and Ageing, **33**, 3, 2004, p. 287–92, doi:10.1093/ageing/afh089.
11. DUMAZEDIER, J., *Sociology of Leisure*, Amsterdam, Elsevier, 1974a.
12. DUMAZEDIER, J., *Leisure and the social system in MURPHY, J.F. (Ed.), Concepts of Leisure: Philosophical Implications*, Englewood Cliffs, NJ, Prentice Hall, 1974b., p. 129–150.

13. Eurostat, *Active ageing and solidarity between generations*, Luxemburg European Commission, 2011, Retrieved October 1, 2017, from http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EP-11-001/EN/KS-EP-11-001-EN.PDF.
14. Consiliul General Al Municipiului București, Direcția Generală de Asistență Socială a Municipiului București, *Strategia locală privind susținerea voluntariatului seniorilor, în municipiul București, 2017–2021*, 2017, [General Council of the Municipality of Bucharest and The General Directorate of Social Assistance Of Bucharest. Local strategy on supporting senior volunteering, 2017-2021], Retrieved December 1, 2017, from <http://dgas.ro/wp-content/uploads/2017/07/PROIECT-DE-STRATEGIE-LOCAL%C4%82-PRIVIND-SUS%C8%99AINEREA-VOLUNTARIATULUI-SENIORILOR.pdf>.
15. Marea Adunare Națională, *Legea nr 3 din 30/6 /77 privind pensiile de asigurari sociale de stat și asistență socială*, Aparută în Buletinul Oficial nr. 82 din 6 /8 /77, 1977, [Grand National Assembly 1977. Law No 3 of 30/6 / 77 on state social insurance and social assistance pensions, published in the Official Bulletin no. 82 of 6/8/77, Retrieved October 1, 2017, from http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.act_text?idt=1356.
16. HAMILTON, A. F., *Reflecting on the mirror neuron system in autism: A systematic review of current theories*, *Developmental Cognitive Neuroscience*, **3**, 2013, p. 91–105, doi:10.1016/j.dcn.2012.09.008.
17. Human Development Network, Europe and Central Asia Region, Document of the World Bank, Ministry of Labor, Family, *Social protection and elderly persons and international bank for reconstruction and development, living long, staying active and strong: promotion of active ageing in Romania*, 2014, Retrieved December 1, 2017, from http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Familie/2016/Raport_Active_AgingRomanianTranslation-ENG.pdf.
18. IKEHARA, S., ISO, H., WADA, Y., TANABE, N., WATANABE, Y., KIKUCHI, S., & TAMAKOSHI, A., JACC, *Study Group Television viewing time and mortality from stroke and coronary artery disease among Japanese men and women -- the Japan Collaborative Cohort Study*, *Circulation Journal*, **79**, *11*, 2015, p. 2389–2395, doi:10.1093/ije/dyq105.
19. JENKIN, C. R., EIME, R. M., WESTERBEEK, H., O'SULLIVAN, G. & VAN UFFELEN, J. G. Z., *Sport and ageing: a systematic review of the determinants and trends of participation in sport for older adults*, *BMC Public Health*, **17**, *1*, 976, 2017, doi:10.1186/s12889-017-4970-8.
20. KENIGER, L. E., GASTON, K. J., IRVINE, K. N. & FULLER, R. A., *What are the benefits of interacting with nature?*, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, **10**, *3*, 2013, p. 913–935, doi:10.3390/ijerph10030913.
21. KRANTZ-KENT, R. & STEWART, J., *How do older Americans spend their time? Time use studies: older Americans, monthly labor review*, 2007, p. 8–26, Retrieved November 10, 2017 from <https://www.bls.gov/opub/mlr/2007/05/art2full.pdf>.
22. Consiliul Național al Audiovizualului, *Stil de viață sănătos* [National Audiovisual Council of Romania. Healthy Lifestyle, 2008, Retrieved December 1, 2017, from <http://www.cna.ro/article2521,2521.html>.
23. Casa Națională de Pensii Publice, *Legea nr. 263/2010 privind sistemul de pensii publice, Pensia pentru limita de vârstă* [National House of Public Pensions. Law no. 263/2010 on the unitary pension system, Pension for old age], 2010, Retrieved September 10, 2017, from <https://www.cnpp.ro/pensia-pentru-limita-de-varsta>.
24. Institutul Național de Statistică, *Speranța de viață sănătoasă* [National Institute of Statistics. Healthy life expectancy], București, Editura Institutul Național de Statistică, 2016, Retrieved October 19, 2017, from http://www.insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/speranta_de_viata_sanatoasa.pdf.
25. NEULINGER, J., *The Psychology of Leisure*, second ed. Springfield, IL, Charles C. Thomas, 1972.
26. RADA, C., *How is leisure time spent in Romania, factors involved*, *Revista de Psihologie*, **61**, *2*, 2015, p. 85–96.
27. RHOADS, J., *Never too old to live: always too young too die*, Xlibris Corporation, SA, 2012.
28. ROBERTS, K., *Sociology of leisure*, Sociopedia.isa, 2010, p. 1–13, doi:10.1177/205684601371.

29. Statista, *Average time spent watching television daily in European Countries in 2015 and 2016 (in minutes)*, The Statistics Portal, 2017, Retrieved December 1, 2017, from <https://www.statista.com/statistics/422719/tv-daily-viewing-time-europe/>.
30. TURCOTTE, M. & SCHELLENBERG, G. A., *Portrait of seniors in Canada, Chapter 5. Leisure and Outlook on Life*, Statistics Canada, Social and Aboriginal Statistics Division, Ottawa, Canada, 2006, Retrieved November 10, 2017, from <https://www.statcan.gc.ca/pub/89-519-x/89-519-x2006001-eng.pdf>.
31. United States Department of Labor and Bureau of Labor Statistics, *American time use survey, average hours per day spent in selected leisure and sports activities by age*, 2016, Retrieved September 1, 2017, from <https://www.bls.gov/charts/american-time-use/activity-leisure.htm>.
32. VAN GOG, T., PAAS, F., MARCUS, N., AYRES, P. & SWELLER, J., *The mirror neuron system and observational learning: implications for the effectiveness of dynamic visualizations*, Educational Psychology Review, **21**, 1, 2009, p. 21–30, doi:10.1007/s10648-008-9094-3.
33. VILLAR, F. & CELDRÁN, M., *Learning in later life: participation in formal, non-formal and informal activities in a nationally representative Spanish sample*, European Journal of Ageing, **10**, 2, 2013, p. 135–144, doi:10.1007/s10433-012-0257-1.
34. WADE, C. & TAVRIS, C., *Psychology*, sixth ed. Upper Saddle River, NJ, Prentice-Hall, 2000.
35. WIJNDAELE, K., BRAGE, S., BESSON, H., KHAW, K.T., SHARP, S.J., LUBEN, R.,...& EKELUND, U., *Television viewing time independently predicts all-cause and cardiovascular mortality: the EPIC Norfolk study*, International Journal of Epidemiology, **40**, 1, 2011, p. 150–159, doi:10.1093/ije/dyq105.
36. WILSON, C. & MOULTON, B., *Loneliness among older adults: a national survey of adults 45+*. Prepared by Knowledge Networks and Insight Policy Research, Washington, DC: AARP, 2010, Retrieved September 10, 2017, from http://assets.aarp.org/rgcenter/general/loneliness_2010.pdf.
37. World Health Organization, *Diet, nutrition and the prevention of chronic diseases: report of a joint WHO/FAO expert consultation*, Geneva, World Health Organization Press, 2003, Retrieved September 10, 2017, from http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/42665/1/WHO_TRS_916.pdf.
38. World Health Organization, *Global health risks: mortality and burden of disease attributable to selected major risks*, Geneva, World Health Organization Press, 2009, Retrieved August 10, 2017, from http://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/GlobalHealthRisks_report_full.pdf.
39. World Health Organization, *Global status report on noncommunicable diseases*, 2010, Geneva, WHO Press, 2011, Retrieved September 10, 2017, from http://www.who.int/nmh/publications/ncd_report_full_en.pdf.

REZUMAT

Ce se întâmplă atunci când oamenii se apropie de pensionare sau sunt pensionari, iar în timpul liber își schimbă caracterul? Între 2016 și 2017 au fost administrate mai multe chestionare la 601 de pacienți cu vârsta cuprinsă între 55 și 93 de ani și între 2015–2017, s-au organizat 12 interviuri față-în-față despre acest subiect. Cele mai des întâlnite categorii de activități de petrecere a timpului liber vizau televizorul, viziunea de filme, ascultarea de casete și CD-uri; cea de-a doua categorie a fost plimbarea și excursiile. Persoanele în vârstă au fost implicate în activități sportive de aproximativ patru ori mai puțin decât copiii lor. Respondenții din zonele urbane au fost mai predispuși decât cei din zonele rurale să se implice în lectură, educație informală, plimbări și excursii în aer liber. Respondenții cu vârsta cuprinsă între 55 și 74 de ani aveau mai multe șanse ca cei de peste 74 de ani să se angajeze în plimbări și excursii ($p < 0,05$). Interviurile au arătat că subiecții cu scopuri cu viața socială și culturală activă au avut tendința de a avea o narațiune optimistă. Sedentarismul și tendința de a deveni izolați din punct de vedere social au avut ca rezultat faptul că subiecții mai în vârstă au fost predispuși la boli cronice. Pentru un proces de îmbătrânire reușit, trebuie luate măsuri cu scopul de a schimba modul de petrecere a timpului liber cât mai curând posibil la nivel comportamental, emoțional și filosofic.

ASOCIEREA DINTRE PERSONALITATE, AUTOEFICACITATE CREATIVĂ ȘI IDENTITATE PERSONALĂ CREATIVĂ

BEATRICE ADRIANA BALGIU*
Universitatea Politehnica din București

Abstract

The study aimed to analyze the possible role of Big Five's personality traits in the case of creative self-efficacy (the confidence in creative capacity) and creative personal identity (the importance of creativity for self-description) – both dimensions of the creative self-concept, relatively less studied in psychology. For this, *Big Five Inventory-10 – BFI-10* (Rammstedt and John, 2007) and *Short Scale for Creative Self – SSCS* (Karwowski, 2012) were used in the case of a sample of students (N = 202; M. age = 19,30). The structural equation model demonstrates that creative self-efficacy is predicted by openness to experience and extraversion, and creative personal identity is predicted by openness to experience and negative by extraversion and agreeableness. Openness to experience is the main factor predicting both creative self-efficacy and personal creative identity. The conscientiousness and neuroticism factors do not contribute to predicting either of these two concepts. The results show similarities and differences with other studies.

Cuvinte-cheie: Autoeficacitate creativă, Identitate personală creativă, personalitate, trăsături Big Five.

Keywords: Creative self-efficacy, Creative personal identity, personality, Big Five traits.

1. INTRODUCERE

Cercetările arată necesitatea investigării mai multor variabile în vederea înțelegerii realizărilor creative pe lângă ceea ce se cunoaște a fi drept cei 5 P ai creativității: potențialul, produsul, mediul (press), procesul creativ și, desigur, factorii de personalitate (Jaussi, Randel și Dionne, 2007). Una dintre variabilele studiate în acest sens, în ultima perioadă, pornind de la noțiunea de concept de sine (*self-concept*), este conceptul de sine creativ (*creative self-concept*) (Jaussi *et al.*, 2007; Farmer și Tierney, 2007; Karwowski, 2012, 2014, 2015). Constructul de concept de sine este derivat din teoria valorii de sine (*self worth theory*) (Marsh și Shavelson, 1985) și este, în general, definit ca percepția individului bazată pe auto-cunoaștere și experiență și formată prin interacțiune cu mediul (Eccles, 2005).

* Universitatea Politehnica din București, Departamentul de Formare pentru Carieră Didactică și Științe Socioumane, Splaiul Independenței, nr. 313, București, Romania; E-mail: beatrice.balgiu@upb.ro.

Dacă în privința conceptului de sine există o mare cantitate de cercetări, în privința conceptului de sine creativ, cercetările sunt, încă, în număr redus. Conceptul de sine creativ (CSC) este un construct multifacțat care se formează începând cu vârsta de 10 ani, și acoperă caracteristici ale *Autoeficacității creative* (încrederea individului privind capacitatea de a rezolva o problemă care necesită gândire și funcționare creativă), *Identității personale creative* (importanța creativității pentru identitatea de sine), *Creativității autoapreciate* (convingerea individului că este creativ) și a *metacogniției creative* (o combinație de credințe bazate pe autocunoașterea disponibilităților și limitărilor creative personale și autocunoaștere în context – de exemplu, când, cum, unde și de ce individul este creativ) (Karwowski, 2015; Kaufman și Beghetto, 2013).

Autoeficacitatea creativă (*creative self-efficacy* – CSE¹) înaltă este considerată a fi o particularitate a creatorilor eminenți și este acordată cu marea creativitate (Big-C). În cazul micii creativități (mini-c), CSE este, de obicei, tratată ca o caracteristică generală de domeniu cu o puternică relaționare cu funcționarea creativă în general, mai degrabă decât convingerea personală de a fi creativ în anumite domenii. Efectele pozitive ale CSE sunt întărite de Identitatea personală creativă (*creative personal identity* – CPI) formată pe baza experiențelor și a relației individului cu alte persoane, precum și cu oportunitățile angajării în activități creative. După anumiți autori, CPI poate reprezenta un construct de identitate stabil, aplicabil la diferite situații și medii și este interpretată atât ca noțiune de evaluare a identității care descrie cât de important este să fii creativ, cât și ca apreciere a creativității (Jaussi *et al.*, 2007).

Redăm mai jos câteva caracteristici ale CSE și CPI obținute în urma cercetărilor. Un consens al studiilor evidențiază CSE și CPI ca dimensiuni înalt corelate ale CSC, dar distincte (Jaussi *et al.*, 2007; Karwowski, 2012, 2013, 2015). Tierney și Farmer (2011) au demonstrat, într-un studiu longitudinal, că CPI ar putea fi un precursor al CSE. Iar Jaussi *et al.* (2007) găsesc o relație semnificativă atât a CSE, cât și a CPI cu manifestările creative, în schimb interacțiunea acestor constructe nu se constituie în predictor al creativității. Pretz și Nelson (2017) argumentează că autopercepțiile creative sunt legate de conceptele înrudite de autoeficacitate, stimă de sine și modul de gândire creativ. Alte studii empirice au găsit relații pozitive ale CSE și CPI cu gândirea divergentă, originalitatea autoraportată și motivația intrinsecă (Karwowski *et al.*, 2013). Studii timpurii au considerat autoeficacitatea ca o condiție necesară pentru productivitatea creativă și pentru descoperirea de noi cunoștințe (Amabile, 1988; Bandura, 1997).

Având în vedere validitatea convergentă și divergentă a CSE, este important de definit relația acestora cu dimensiunea Creativitate autoapreciată (*self rated*

¹ Pentru termenii *creative self-efficacy*, *creative personal identity* și *self-rated creativity*, am preferat păstrarea acronimului original din engleză care i-a consacrat în literatură, respectiv CSE, CPI și SRC.

creativity – SRC). De exemplu, Karwowski (2012) găsește că SRC este dimensiune independentă de CSE și CPI, în timp ce alte studii evidențiază itemul care măsoară SRC (*Consider ca sunt o persoană creativă*) legat atât de CPI, cât și de CSE (Karwowski, 2012; Hojbotă, 2013). Considerăm că un construct, care poate fi echivalat cu SRC, este creativitatea autopercepută (*self-perceived creative capacity* – SPCC), utilizat în măsurarea creativității globale (Manmiller, Kumar și Pekala, 2005; Ceci și Kumar, 2016). Și în acest caz, studiile au demonstrat relația acesteia cu personalitatea creativă. Astfel, s-a evidențiat că SPCC corelează cu înclinația puternică spre fantezie (*fantasy proneness*) – trăsătură a indivizilor a căror fantezie se manifestă perioade foarte mari de timp (posibil 4% din populație), indivizi care „văd”, „aud”, „miros” și experimentează pe deplin ceea ce își imaginează (Lack, Kumar și Arevalo, 2003).

2. RELAȚIA DINTRE PERSONALITATE, AUTOEFICACITATE ȘI IDENTITATE CREATIVĂ

În privința relației dintre noțiunile menționate mai sus și personalitate există studii care au avut în vedere asocierea personalității cu anumite variabile covariate ale CSC, cum ar fi stima de sine, și care demonstrează legătura strânsă a acesteia cu factorii de personalitate. Astfel, s-a observat că Extraversia, Agreabilitatea, Conștiinciozitatea și (negativ) Neuroticismul sunt predictorii ai stimei de sine (Amirazodi și Amirazodi, 2011). Alte studii găsesc corelații strânse între stima de sine și autoeficacitate ($r = .45$), (Stănculescu, 2013).

Studiile care au cercetat direct conceptele menționate au demonstrat legătura pozitivă dintre CSE și motivația intrinsecă (Choi, 2004; Karwowski, 2011) și optimism (Li și Wu, 2011). Alte cercetări au demonstrat că CPI și creativitatea autoraportată (SRC) sunt corelate cu Deschiderea către experiență (Jaussi *et al.* 2007). Rezultatul corelează cu cel al studiului lui Furnham *et al.* (2011) care evidențiază factorul Deschidere către experiență ca singurul predictor din cadrul modelului Big Five al creativității autoraportate ($\beta = .06$; $p < 05$).

O investigație care asociază trăsăturile de personalitate din modelul Hexaco, orientarea motivațională, autoeficacitatea și identitatea creativă ajunge la concluzia că diferențele anumitor factori de personalitate și orientarea motivațională intrinsecă variază în funcție de fațetele creativității. Indivizii cu autoeficacitate înaltă sunt caracterizați prin răbdare, flexibilitate, evită să fie excesiv de critici și sunt mai orientați spre compensare. Persoanele cu identitate creativă înaltă sunt orientate spre apreciere socială comparativ cu cei cu identitate creativă redusă (Szabó, Mutică și Szamosközi, 2014).

Cercetarea lui Karwowski, Lebuda, Wisniewska *et al.* (2013) se ocupă de relația dintre CSE, CPI și factorii din modelul Big Five ($N = 2674$) și conchide că atât CSE cât și CPI au relații puternic pozitive cu scala Deschidere către experiență și negative cu Neuroticismul. Relații pozitive mai slabe sunt observate cu Extraversia,

Conștiinciozitatea și negative cu Agreabilitatea. Analize separate conduse în funcție de gen arată diferențe între factorii Big Five ca predictorii ai CSE și CPI. Deși Deschiderea către experiență, Conștiinciozitatea și Neuroticismul prezic CSE atât în cazul subiecților masculini, cât și ai celor feminini, Conștiinciozitatea este pozitiv legată de CPI doar în cazul bărbaților, iar Agreabilitatea negativ corelată cu CPI doar în cazul persoanelor feminine. Extraversia, Neuroticismul și Deschiderea către experiență prezic CPI în același mod în cazul ambelor categorii de subiecți. Prin urmare, mecanismul specific feminin pare să fie legat de agreabilitate scăzută și activism (extraversie) crescut. Cu alte cuvinte, femeile care se percep ca fiind creative sunt caracterizate prin niveluri înalte de trăsături specifice mai degrabă bărbaților ceea ce poate sugera androgenitatea lor (Karwowski *et al.*, 2013).

3. METODA

Obiectivul cercetării a constat în identificarea și analiza unui pattern al relației dintre factorii de personalitate, CSE și CPI.

Pe baza literaturii consultate, am emis **ipoteza** conform căreia studiul va pune în evidență relații pozitive între CSE, CPI și factorii Deschidere la experiență, Extraversie, Conștiinciozitate și negative cu Neuroticismul și Agreabilitatea.

Participanți și procedură: Am aplicat cele două chestionare de mai jos pe un eșantion de 202 studenți (67 subiecți feminini) cu media de vârstă, $M = 19,30$ ($A.S. = 1,19$) din Universitatea Politehnica din București. Chestionarele au fost completate în sesiuni administrate în grupuri de câte 20–25 de studenți în cadrul activităților didactice. Studenții și-au oferit voluntar participarea la completarea chestionarelor și au fost informați în privința confidențialității rezultatelor.

Instrumente

1. *Big Five Inventory-10 – BFI-10* (Rammstedt și John, 2007) măsoară prin 10 itemi, din care 5 invers scorați, factorii de personalitate din cadrul modelului Big Five (Extraversie, Agreabilitate, Conștiinciozitate, Neuroticism, Deschidere la experiență) pe o scală de la 1 – puternic dezacord la 5 – puternic acord. Chestionarul a fost dezvoltat de autorii săi pe eșantioane de studenți americani ($N = 1627$) și germani ($N = 833$), iar fidelitatea a fost stabilită cu ajutorul retestării după o perioadă de 6–8 săptămâni în ambele culturi. Corelațiile test-retest au variat între .68 și .84. Media coeficienților de stabilitate la retest a fost $r = .75$ (.72 în eșantionul american și .78 în eșantionul german) sugerând că scalele BFI-10 au niveluri respectabile de stabilitate. Indicii de consistență obținuți de noi au fost $\alpha = .45$ pentru Extraversie, $\alpha = .40$ pentru Agreabilitate, $\alpha = .60$ pentru Neuroticism și $\alpha = .65$ pentru Conștiinciozitate. Cu excepția agreabilității, care are cel mai scăzut indice, toți ceilalți sunt acceptabili având în vedere că minim admis pentru scalele cu doi itemi este .45 (Thalmayer *et al.*, 2011). Așa cum arată Furnham (2008), coeficienții alfa sunt influențați de numărul de itemi din scală, prin urmare era de așteptat ca indicii de consistență la scalele cu doi itemi să aibă valoare moderată sau chiar slabă, iar o consistență internă ridicată ar putea indica redundanță și îngustimea scalei.

2. *Scala scurtă pentru Sinele Creativ – SSCS* (Karwowski, 2012, 2014) măsoară conceptul de sine creativ (11 itemi măsurați pe o scală Likert de la 1 – total dezacord la 5 – total de acord) în compoziția căreia intră scalele Autoeficacitate creativă (6 itemi; $\alpha = .77$ – în studiul de față; exemplu de item: *Știu că pot rezolva eficient chiar și probleme complicate*) și Identitate personală creativă (5 itemi; $\alpha = .82$ – studiul prezent; exemplu de item: *Creativitatea mea este importantă pentru cine sunt eu*). Alte studii realizate pe populație cu vârste cuprinse între 15 și 59 de ani au obținut pentru CSE, $\alpha = .86$ și pentru CPI, $\alpha = .87$ (Karwowski *et al.*, 2015). Structura cu doi factori a scalei a fost confirmată în mai multe studii prin modelare de ecuație structurală constând în mai multe analize factoriale confirmatorii (Karwowski, 2012; Karwowski *et al.*, 2013) și analize factoriale exploratorii în forma modelării de ecuație structurală exploratorie (Karwowski, 2015).

Analizele statistice (descriptive, corelaționale și modelarea de ecuație structurală) au fost realizate cu programele SPSS 22 și Amos 20.

4. REZULTATE ȘI DISCUȚII

În tabelul nr. 1 sunt redată analiza descriptivă și corelațională. Așa cum se observă, CSE și CPI realizează corelații semnificative moderate și reduse cu trăsăturile de personalitate, iar între factorii CSE și CPI există o corelație relativ ridicată ($r = .68$; $p < .01$).

Tabelul nr. 1
Statistica descriptivă și intercorelațiile dintre variabile

Variabile	M	A. S.	A	C	N	D	CSE	CPI
E	3,22	0,94	.19**	.25**	-.14	.16*	.31**	.17*
A	4,15	0,69	-	.35**	-.27**	.23**	.29**	.12
C	3,14	0,86		-	-.08	.23**	.29**	.18*
N	2,77	1,04			-	-.04	-.08	-.08
D	3,45	0,92				-	.44**	.57**
CSE	3,71	0,69					-	.68**
CPI	3,66	0,78						-

Obs.: E – extraversie; A – agreabilitate; C – conștiinciozitate; N – neuroticism; D – deschidere către experiență; CSE – autoeficacitate creativă; CPI – identitate personală creativă

* $p < .05$; ** $p < .01$

În cazul CSE, cele mai puternice relații sunt realizate cu factorul Deschidere către experiență ($r = .44$; $p < .01$) și mai reduse cu Extraversia ($r = .31$; $p < .01$), Agreabilitatea ($r = .29$; $p < .01$) și Conștiinciozitatea ($r = .29$; $p < .01$). CPI corelează semnificativ pozitiv cu Deschiderea către experiență ($r = .57$; $p < .01$) și mult mai slab cu Extraversia ($r = .17$; $p < .05$) și Conștiinciozitatea. ($r = .18$; $p < .05$).

Singurele diferențe de gen sunt în cazul Neuroticismului ($p = .020$) și a scalei Deschidere către experiență ($p = .004$), ambele în favoarea subiecților feminini. În cazul CSE și CPI nu s-au obținut diferențe semnificative de gen.

Structura scalei SSCS obținută de noi prin analiză factorială confirmatorie (CFA) arată că cei doi factori sunt conceptual distincți. Modelul cu doi factori s-a dovedit superior soluției cu un singur factor ($\chi^2 = 75,83$; $df = 37$, $CMIN = 2,08$; $p = .000$; $IFI = .95$; $CFI = .95$. $RMSEA = .076$; $AIC = 135,040$ și respectiv $\chi^2 = 134,909$; $df = 43$, $CMIN = 3,13$; $p = .000$; $IFI = .88$; $CFI = .88$. $RMSEA = .108$; $AIC = 180,909$, pentru soluția cu un singur factor). Itemul care măsoară SRC contribuie la scala CPI (încărcare .79 în EFA și .86 în cazul CFA). Respectivul item corelează cel mai mult cu itemul 2, *Creativitatea mea este importantă pentru cine sunt* (.68) aflat în scala CPI, dar și cu itemul 8, *Sunt sigur că pot face față problemelor care necesită gândire creativă* (.62) din scala CSE. Contribuția lui la structura scalelor rămâne să fie verificată în cercetări ulterioare cu număr mai mare de subiecți.

Pentru a surprinde relațiile dintre trăsăturile Big Five și cele două dimensiuni ale CSC, a fost realizat modelul expus în fig. 1. Așa cum se observă din tabelul nr. 2, modelul demonstrează o bună potrivire. Astfel $\chi^2 = 165,34$; $df = .86$; $p = .000$; $CMIN = 1,92$; $GFI = .91$; $NFI = .90$; $IFI = .94$; $CFI = .91$; $RMSEA = .070$. Factorii de personalitate și genul explică 23% din varianța CSE și 20 % din varianța CPI.

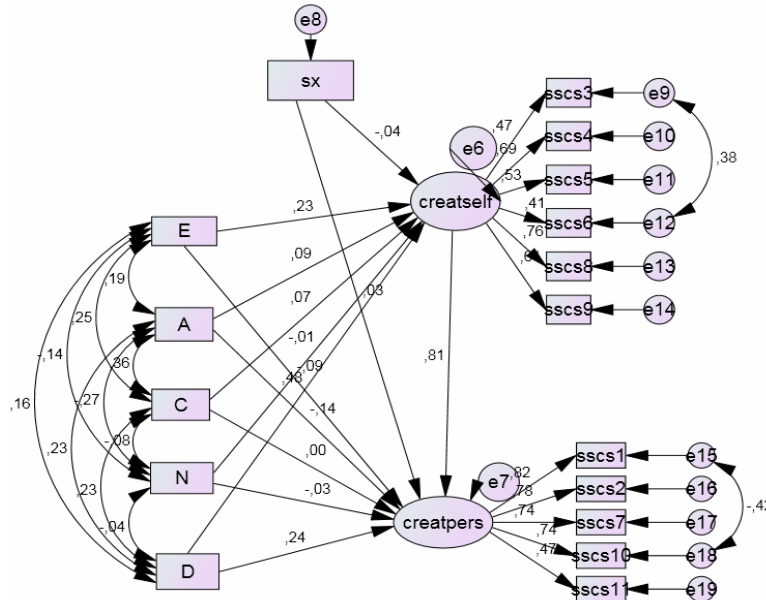
Tabelul nr. 2
Sumarul indicatorilor modelului obținut

Model	χ^2	df	GFI	IFI	NFI	CFI	RMSEA	CMIN/df
Default model	165,34	86	.91	.91	.90	.91	.070	1,95

CSE este prezisă de factorii Deschidere către experiență ($\beta = .48$; $p = .000$) și Extraversie ($\beta = .23$; $p = .003$). Agreabilitatea ($\beta = .09$), Neuroticismul ($\beta = -.01$), Conștiinciozitatea ($\beta = .09$) și genul ($\beta = -.04$) nu sunt predictorii statistici semnificativi. CPI este prezisă de factorii Deschidere către experiență ($\beta = .24$; $p = .000$), Extraversie ($\beta = -.09$; $p = .091$) și Agreabilitate ($\beta = -.14$; $p = .010$). Factorii Conștiinciozitate ($\beta = -.00$), Neuroticism ($\beta = -.03$) și variabila sex ($\beta = .03$) nu sunt predictorii semnificativi din punct de vedere statistic. Între CSE și CPI există o relație strânsă (.81). Lotul relativ mic de subiecți nu a permis obținerea de rezultate valide pentru invarianța modelului.

Rezultatul prezintă similarități, dar și diferențe cu alte studii. De pildă, o meta-analiză (25 de studii) a relației dintre credințele creative de sine (*creative self-beliefs*) – set de caracteristici care include CSE, CPI și SRC – și trăsăturile Big Five evidențiază toți cei cinci factori de personalitate ca predictorii ai credințelor creative din care negativ este doar Neuroticismul; cel mai puternic predictor fiind Deschiderea către experiență ($r = .467$; 95% CI: .402, .531) (Karwowski și Lebuda, 2016).

De asemenea, studiul realizat de Karwowski *et al.* (2013) evidențiază, ca predictorii ai CSE, Deschiderea către experiență ($\beta = .27$), Extraversia ($\beta = .13$), Conștiinciozitatea ($\beta = .09$) și negativ Agreabilitatea ($\beta = -.10$) și Neuroticismul ($\beta = -.26$) (totul la $p < .001$).

Obs.: E – extraversie; A – agreabilitate; C – conștiinciozitate; N – neuroticism; D – deschidere către experiență; creatself – autoeficacitate creativă; creatpers – identitate personală creativă; sx – sex.

Fig. nr. 1. Model de ecuație structurală al relației dintre personalitate, CSE și CPI.

În studiul prezent, factorii predictori ai CSE sunt Deschiderea către experiență și Extraversia, în timp ce relația CSE cu Agreabilitatea, Conștiinciozitatea și Neuroticismul este absentă. Principalul factor predictiv în ambele studii este Deschiderea către experiență. Era firesc ca această trăsătură să aibă coeficientul de regresie cel mai consistent în prezicerea atât a CSE, cât și a CPI, fiind factorul care arată gradul în care persoana este flexibilă, creativă și orientată spre nou (Costa și McCrae, 1992). Explicația privind participarea limitată a factorilor Big Five la prezicerea CSE poate avea drept cauze, pe de o parte, contextul cultural și eșantionul diferit de subiecți (unul de studenți – în cercetarea prezentă, și altul compus din populație generală – Karwowski *et al.*, 2013), pe de altă parte, poate fi un posibil efect al numărului mai redus de subiecți din eșantionul de față.

Pentru CPI, Karwowski *et al.* (2013) găsesc corelația cu Deschiderea către experiență ($\beta = .34$), Extraversia ($\beta = .09$), Conștiinciozitatea ($\beta = .08$) și negativ cu Agreabilitatea ($\beta = -.06$) și Neuroticismul ($\beta = -.12$) (totul la $p < .001$, doar pentru Agreabilitate, $p = .003$). În studiul de față, ceea ce face diferența principală între rezultate este corelația negativă cu Extraversia și absența relației cu Neuroticismul și Conștiinciozitatea. Este foarte posibil ca în cazul introvertiților identitatea creativă devine esențială datorită păstrării și/sau creșterii stimei de sine. În acest sens, corelăm rezultatul și cu studiul lui Szabó *et al.*, (2014) din care reiese că

persoanele cu identitate creativă înaltă sunt centrate pe recunoașterea socială. Pe de altă parte, dacă CPI prevalează asupra potențialului creativ, atunci trebuie menționat că ideile de nișă sunt, de multe ori, apanajul indivizilor introverți. În fond, Sternberg (1988) argumenta că activitatea de creație necesită lucrul cu lumea ideilor și această muncă este aproape întotdeauna un proces solitar și aparține indivizilor orientați spre sine. Extraverții pot fi prea ocupați cu căutarea companiei altora.

5. CONCLUZII

Studiul a analizat relația dintre trăsăturile de personalitate și autoeficacitatea creativă (CSE) și identitatea personală creativă (CPI). Rezultatele evidențiază cele două constructe ca având predictorii diferiți: CSE este prezisă de Deschiderea către experiență și Extraversie, iar CPI este prezisă de Deschiderea către experiență și negativ de Extraversie și Agreabilitate. Atât CSE cât și CPI au cele mai puternice relații cu factorul Deschidere către experiență. În aceste condiții, ipoteza este parțial confirmată. Diferența majoră față de premisele de la care am pornit se referă la prezența Extraversiei ca predictor negativ al CPI. Factorii Conștiinciozitate și Neuroticism nu contribuie la prezicerea niciunuia dintre cele două concepte. Rezultatul este o confirmare în plus a faptului că cele două constructe, CSE și CPI, deși înrudite, au structură distinctă.

Dintre limitele studiului, notăm pe lângă dimensiunile eșantionului, caracterul instrumentelor utilizate, faptul că ambele scale fac parte din categoria scale scurte, cu 10 itemi (BFI-10) și respectiv 11 itemi (SSCS). Deși BFI-10 și-a demonstrat calitățile psihometrice în diferite studii (Rammstedt și John, 2007; Thalmayer *et al.*, 2011; Carciofo, Yang, Song *et al.*, 2016), este, totuși, o scală cu fidelitate scăzută în cazul factorilor Agreabilitate și Conștiinciozitate (Carciofo *et al.*, 2016; Pejić, Tenjović și Knežević, 2014). Este motivul pentru care susținem investigarea relației dintre personalitate, CSE și CPI cu instrumente mult mai complexe, dar și cu introducerea de variabile constituite în posibili mediatorii sau moderatorii ai relației analizate.

Primit în redacție la: 12.07.2018

BIBLIOGRAFIE

1. AMABILE, T. M., *A model of creativity and innovation in organizations*, în STAW, B. M., CUMMINGS, L. L. (Eds.), *Research in organizational behavior*, **10**, Greenwich, JAI Press, 1988, p. 123–167.
2. AMIRAZODI, F, AMIRAZODI, M., *Personality traits and Self-esteem*, *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, **29**, 2011, p. 713–716.
3. BANDURA, A., *Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change*, *Psychological Review*, **84**, 1977, p. 191–215.

4. CARCIOFO, R., YANG, J., SONG, N., DU, F., ZHANG, K., *Psychometric Evaluation of Chinese-Language 44-Item and 10-Item Big Five Personality Inventories, Including Correlations with Chronotype, Mindfulness and Mind Wandering*, PlosOne, 2016, <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0149963>.
5. CECI, M. V., KUMAR, V. K., *A correlational study of creativity, happiness, motivation and stress from creative pursuits*, Journal of Happiness Studies, **17**, 2, 2016, p. 609–626.
6. COSTA, P. T., McCRAE, R. R., *NEO PI-R. Professional Manual*, Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, 1992.
7. ECCLES, J. S., *Studying the development of learning and task motivation*, Learning and Instruction, **15**, 2, 2005, p. 161–171.
8. FARMER, S. M., TIERNEY, P., *Leader Behavior, Creativity, and the Creative Self-Concept*, Paper for the annual meeting of the Society for Industrial and Organizational Psychology, New York City, 2007, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.522.6461&rep=rep1&type=pdf>.
9. FURNHAM, A., *Relationship among four Big Five measures of different length*, Psychological Reports, **102**, 1, 2008, p. 312–316.
10. FURNHAM, A. F., BATEY, M., BOOTH, T., PATEL, V., LOZINSKAYA, D., *Individual difference predictors of creativity in art and science students*, Thinking Skills and Creativity, **6**, 2, 2011, p. 114–121.
11. HOJBOTĂ, A. M., *Naive theories of creativity and sociocultural factors revisited. The potential explanatory role of creative self-efficacy and creative personal identity*, International Journal of Creativity and Problem Solving, **23**, 1, 2013, p. 25–38.
12. JAUSSI, K. B., RANDEL, A. E., DIONNE, S. D., *I am, I think, and I do: The role of personal identity, self-efficacy, and cross-applications of experiences in creativity at work*, Creativity Research Journal, **19**, 2–3, 2007, p. 247–258.
13. KARWOWSKI, M., *The creative mix: Teacher's creative leadership, school creative climate, and students' creative self-efficacy*, Chowanna, **36**, 2011, p. 25–43.
14. KARWOWSKI, M., *Did curiosity kill the cat? Relationship between trait curiosity, creative self-efficacy and creative personal identity*, Europe's Journal of Psychology, **8**, 4, 2012, p. 547–558.
15. KARWOWSKI, M., LEBUDA, I., WISNIEWSKA, E., GRALEWSKI, J., *Big Five personality factors as the predictors of creative self-efficacy and creative personal identity: Does gender matter?*, Journal of Creative Behavior, **47**, 3, 2013, p. 215–232.
16. KARWOWSKI, M., *Creative mindset: Measurement, correlates, consequences*, Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts, **8**, 1, 2014, p. 62–70.
17. KARWOWSKI, M., *Development of the Creative Self-Concept*, Creativity. Theories – Research – Applications, **2**, 2, 2015, p. 165–179.
18. KARWOWSKI, M., LEBUDA, I., *The Big Five, The Huge two and creative self-beliefs: a meta-analysis*, Psychology of Aesthetics, Creativity and the Arts, **10**, 2, 2016, p. 214–232.
19. KAUFMAN, J. C., BEGHETTO, R. A., *In praise of Clark Kent: Creative metacognition and the importance of teaching kids when (not) to be creative*, Roeper Review, **35**, 2013, p. 155–165.
20. LI, C. H., WU, J. J., *The structural relationships between optimism and innovative behavior: Understanding potential antecedents and mediating effects*. Creativity Research Journal, **23**, 2, 2011, p. 119–128.
21. LACK, S. A., KUMAR, V. K., AREVALO, S., *Fantasy proneness, creative capacity, and styles of creativity*, Perceptual and Motor Skills, **96**, 1, 2003, p. 19–24.
22. MANMILLER, J., KUMAR, V. K., PEKALA, R. J., *Hypnotizability, creativity styles, absorption, and phenomenological experience during hypnosis*, Creativity Research Journal, **17**, 1, 2005, p. 9–24.
23. MARSH, H. W., SHALVESON, R. J. M., *Self concept: its multifaceted, hierarchical structure*, Educational Psychologist, **20**, 3, 1985, p. 107–125.

24. PEJIĆ, M., TENJOVIĆ, L., KNEŽEVIĆ, G., *Validation of the BFI-10 questionnaire – short version of the big five inventory*, Applied Psychology, **7**, 1, 2014, p. 45–92.
25. PRETZ, J. E., NELSON, D., *Creativity Is Influenced by Domain. Creative Self-Efficacy, Mindset, Self-Efficacy and Self-Esteem*, în KARWOWSKI, M., KAUFMAN, J. C. (Eds.), *The Creative Self, Effect of Beliefs, Self-Efficacy, Mindset, and Identity*, Explorations in Creativity Research, London, Academic Press, 2017, p. 155–170.
26. RAMMSTEDT, B., JOHN, O.P., *Measuring personality in one minute or less: A 10-item short version of the Big Five Inventory in English and German*, Journal of Research in Personality, **41**, 1, 2007, p. 203–212.
27. STĂNCULESCU, E., *University Students' Fear of Success from the Perspective of Positive Psychology*, Procedia-Social and Behavioral Sciences, **78**, 2013, p. 728–732.
28. STERNBERG, R. J., *A three-facet model of creativity*, în STERNBERG, R. J. (Ed.), *The nature of creativity. Contemporary psychological perspectives*, New York, Cambridge University Press, 1988, p. 125–147.
29. SZABÓ, K., MUTICĂ, P., SZAMOSKÖZI, Ş., *Associations between Hexaco model of personality structure, motivational factors and self-reported creativity among architecture students*, Procedia – Social and Behavioral Sciences, **187**, 2015, p. 130–135.
30. TIERNEY, P., FARMER, S.M., *Creative self-efficacy development and creative performance over time*, Journal of Applied Psychology, **96**, 2, 2011, p. 277–293.
31. THALMAYER, A. G., SAUCIER, G., EIGENHUIS, A. *Comparative validity of brief to medium-length Big Five and Big Six Personality Questionnaires*, Psychological Assessment, **23**, 4, 2011, p. 995–1009.

REZUMAT

Studiul și-a propus analiza posibilului rol al trăsăturilor de personalitate din modelul Big Five în cazul autoeficacității creative (credința în capacitatea creativă) și al identității personale creative (importanța creativității pentru propriul sine) – ambele dimensiuni ale conceptului de sine creativ relativ puțin studiat în psihologie. Pentru aceasta, s-au utilizat ca instrumente *Big Five Inventory-10 – BFI-10* (Rammstedt și John, 2007) și *Short Scale for Creative Self – SSCS* (Karwowski, 2012) în cazul unui grup de studenți (N = 202 cu media de vârstă M = 19,30). Modelul de ecuație structurală demonstrează că autoeficacitatea creativă este prezisă de deschiderea către experiență și extraversie, iar identitatea personală creativă este prezisă de deschiderea către experiență și negativ de extraversie și agreabilitate. Factorii conștiinciozitate și neuroticism nu contribuie la prezicerea niciuna dintre cele două concepte. Deschiderea către experiență este principalul factor care prezice atât autoeficacitatea creativă, cât și identitatea personală creativă. Rezultatele prezintă similarități și diferențe cu alte studii.

PARENTAL RULE SETTING AND PARENT-CHILD CONFLICT
DIMENSIONS IN THE CONTEXT OF PARENTING STYLES.
THE MEDIATING ROLE OF CHILD' RESILIENCE

MARIA NICOLETA TURLIUC
Alexandru Ioan Cuza University, Iași
CARMEN MARICI*
Alexandru Ioan Cuza University, Iași
MARIUS MARICI
Ștefan cel Mare University, Suceava

Abstract

The *aim* of the present research was to investigate the mediating role of child' individual resilience in the relationship between parental rule setting and child negative resolution styles/parent-adolescent conflict intensity in context of the moderating effect of parenting styles. The study had 480 Romanian *participants* ($M_{age} = 17.1$, $SD_{age} = .70$), and the data was collected using self-reported questionnaires. Child resilience was measured using *The Adolescent Resilience Questionnaire* (ARQ), and resolution styles using *The Conflict Resolution Style Inventory* (CRSI) and *Parenting Styles Scale* (PSS). The *results* indicated that the model tested is not perfectly invariant, but it is rather partially metrically invariant owing to the variations induced by the parenting educational styles. In addition, child individual resilience totally mediates the relationship between parental rule setting and child negative resolution style or conflict intensity, but only for parenting authoritative style.

Cuvinte-cheie: reziliență, intensitatea conflictului părinte-copil, reguli parentale, stiluri parentale.

Keywords: resilience, parent-child conflict intensity, parental rules, parenting styles.

1. THEORETICAL INTRODUCTION

Children's abilities, the foundation of their mental health and the premises for optimal psychological development is *firstly* and *mostly* determined by parents' education, modeling and actions, during early years, all these continuing until children leave home and become autonomous and independents adults. Particular parental practices but also attitudes and type of interaction with children are crucial in bringing up resilient children.

1.1. THE ASSOCIATION BETWEEN PARENTAL PRACTICES
AND PARENT-ADOLESCENT CONFLICT

Starting with the earlier research in parenting, studies constantly indicated that parents play a crucial role in determining positive or negative psycho-behavioral

* Alexandru Ioan Cuza University, Faculty of Psychology and Education Sciences, Department of Psychology, Iași, Romania, E-mail: carmen_marici@yahoo.com

outcomes in their children (Marici, & Turliuc, 2012). Parenting styles represent a broader conceptual framework in which parental individual practices can be analyzed and understood. At the same time, Baumrind's Socialization Theory (Baumrind, 1971) claims that parental educational styles and the particular practices, determine the quality of parenting and the psycho-behavioral consequences in adolescents. In addition, what parents do in the context of their relationship with their adolescents does affect the characteristics of parent-adolescent (P-A) conflict.

Conflict is a certainty in P-A interactions, but its resolution is not, because it demands the involvement and willingness of all conflicting actors. P-A conflict can be defined as „a perceived divergence of interest, a belief that parties' current aspirations are incompatible” (Pruitt, & Kim, 2004, p. 7–8). According to Lewin (1948) adolescence is a transitory stage in which adolescents make the transition from childhood to adulthood. Their social position is ambiguous, and the adolescents are with one foot into childhood and with the other into adulthood. Experts think that this situation leads to conflict incidence.

One research (Marici, 2015a) showed that conflict *intensity* in adolescents is more frequently associated with negative outcomes, than conflict *frequency*. High levels of conflict intensity can be explained by child variables such as: child negative emotional load in conflicting episodes (Kuang-Hui Yeh, 2011), dysfunctional ideas endorsed by children (Chan, 1998), stress during adolescence (Arnett, 1999), or negative child resolution styles (Branje, van Doorn, van der Valk & Meeus, 2009). In addition, beyond the level of child personal resources, parents can foster or impede functional child development through the level of control they exert on child activities. One study found that adolescents with parents with a more permissive style had more intense negative reactions to stimuli which can trigger conflicts (Miller, Dilorio, & Dudley, 2002). Behavioral control is not bad as long as it does not turn into psychological control.

Authoritative parental rule setting is generally associated with less intense conflict in comparison with the other styles (Turliuc, & Marici, 2013a). One explanation is given by the Reactance Theory (Brehm, & Brehm, 1981). Negative affective reactions can be triggered by the perceived obligation to obey rules, which can limit personal autonomy and independence (Brehm, 1966). When a free behavior is restricted, adolescents can live a reactant emotional state, which in turn is meant to reestablish the previous autonomy and independence status. Rules that trigger reactance are associated with authoritarian explicit language (Grandpre, Alvaro, Burgoon, Miller & Hall, 2003), personality tendencies to negation, mistrust or domination (Dowd, Wallbrown, Sanders, & Yesenosky, 1994), the limiting of the personal proximity (Levav, & Zhu, 2009), or intrusive behavior. These are, generally, associated with authoritarian parenting style.

What is more, non-coercive parental practices foster healthy child resolution styles. A recent study found that high levels of communication and support in P-A relationship predicts high levels of negotiation in P-A conflict resolution, while

criticism and disputes is positively associated with a withdrawal style (García-Ruiz, Rodrigo, Hernández-Cabrera, Máiquez, & Deković, 2013). One study (Van Doorn, Branje, & Meeus, 2007) concluded that “Conflict engagement and positive problem solving in marital relationships were significantly related to, respectively, conflict engagement and positive problem solving in adolescent–parent relationships 2 years later” (p. 426). An explanation of the transmission of conflict resolution skills is given by The Social Learning Theory which sustains that learning is based on modeling or learning by observing a behavior. Parents’ resolution styles are more frequently associated with negative than with positive sibling interaction (Turner, 2007). When spouses engage in conflicts, children become more conflicting, which means that family relationship patterns are transmitted from one generation to another (Grych, & Fincham, 2001).

1.2. RESILIENCE AS A MEDIATOR BETWEEN PARENTAL PRACTICES AND CHILD OUTCOMES

The theoretical model of Darling and Steinberg (1993) states that parental practices have a direct effect on child outcomes, while parenting practices moderate the relationship between parenting practices and adolescent outcomes. Parenting styles represent a broader concept that include various parental practices and it refers to dimensions such as: responsiveness, demandingness and autonomy granting. In addition, parenting styles may influence child’s openness to parental socialization, while child’s openness to parental socialization may moderate the relationship between parental practices and child’s outcomes. Parental rearing practices during the formative years help children develop resilience and by this the risk for future psychological disorders becomes lower (Richter-Kornweitz, 2011; Marici, & Turliuc, 2011, Marici, & Turliuc, 2014).

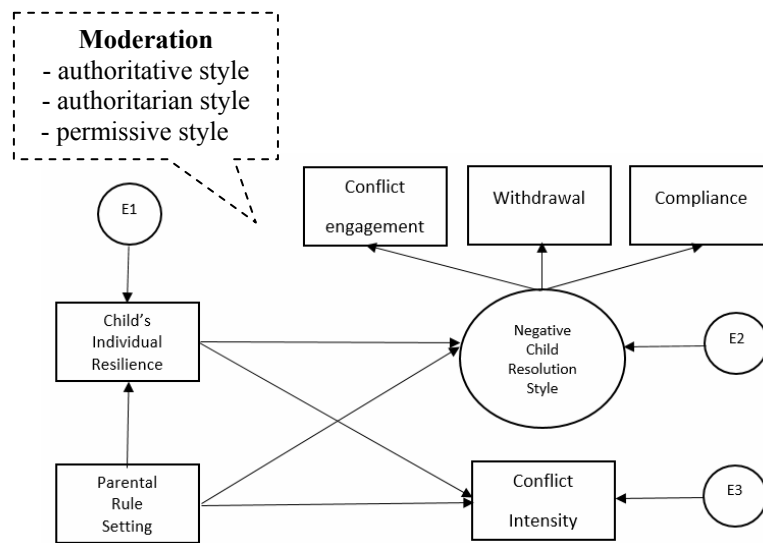
Resilience is generally defined as the decision to stay healthy (Reich *et al.*, 2010) and adapt well to aversive or stressful situations and it is considered rather a process and not a trait. The manifestation of resilience is considered to be within the power of every individual and not of a minority. Scientific evidence indicates that resilience develops within five domains of human development: individual, family, school, peer and community domain (Marici, 2015b).

Parental practices such as rejection and punishment are negatively correlated with resilience, while emotional warmth is positively related to resilience. What is more, resilience mediates the relationship between these parental practices (rejection and punishment, emotional warmth) and anxiety or depression (Petrowski, Brähler, & Zenger, 2014). One study found that ego-resilience mediates the relationship between childhood trauma and negative outcomes in outpatients at a psychological clinic, such as: depression, self-harm behaviors and anxiety (Philippe *et al.*, 2011). In another research, psychological resilience was the only mediator which accounted for the 60% of the total effect between physical activity and mental well-being (Ho *et al.*, 2015).

2. THE PRESENT RESEARCH

The purpose of the present research was to test a multi-group model (see *Graph no. 1*) and investigate the mediating role of child's individual resilience in the relationship between parental rule setting and child negative resolution styles/parent-adolescent conflict intensity in context of the moderating effect of parenting styles. We assessed the child resilience in the domain, which attenuates the negative effect of adversity upon the personal development and it targets the child perspective as receivers.

Graph no. 1
The Hypothesized Model of Casual Relationships

In addition, the present research intends to test the following hypotheses:

Hypothesis 1: 'Child's individual resilience' will partially mediate the relationship between 'parental rule setting' and 'negative child conflict resolution styles'.

Hypothesis 2: The relationship between 'parental rule setting' and parent-child 'conflict intensity' is partially mediated by 'child's individual resilience'.

Hypothesis 3: Parenting styles, as a model moderator, will produce variations in the relationship between the main variables in the proposed model of casual relationships.

3. RESEARCH METHODOLOGY

3.1. ETHICAL CONSIDERATIONS

In order to gather information from students at school we obtained written permissions from the school principals and from the adolescents' parents, as the

participants were minor. The respondents were provided with information about the researcher's background, the research topic, purpose, duration and were informed about the fact that their participation to the research is compulsory. In addition, the participants were told that they had the right to withdraw from the research at any time. We offered assurance regarding confidentiality and we provided information about the lack of prospective research benefits, data coding, disposal, sharing and archiving, and when confidentiality must be broken. Their participation in the research was remuneration free.

3.2. PARTICIPANTS' CHARACTERISTICS

For the present research we had 480 participants aged 17.1 years, ($SD = .70$). The sample consisted of 31% boys and 69% girls. The children were students in the 10th or the 11th grade at two prestigious high schools in Suceava, Romania. Nine participants were removed because of massive data missing in their questionnaires. 91% from adolescents were Orthodox and Romano-Catholic Christians, and 9% were of another confessional orientation. 50% were the first child in the family 41% were the second child, 4% were the third of the fourth child to parents and 5% were born later. Most adolescents were from urban setting (63%) while the rest were from the rural one (37%). Most adolescents had the average grade for the previous semester between 9 and 10 (57.7%), while 39.3% had an average grade between 8 and 8.99. The rest (3%) had grades between 7 and 7.99. The percentage of mothers who graduated a high school (39.4%) or a college (40.5%) is greater than that of fathers (30.8%; 37.2%), while more fathers (32%) finished less than 12 grades as compared with mothers (20.1%).

3.3. MEASURES

The research included measures of demographic variables such as sex of respondents, age, grade, parental level of education, religion, or school average grade. In addition, it were used the following measures:

Conflict Stimuli – we used a list of 18 conflict stimuli of parent-adolescent conflict identified in the Romanian culture (see Turliuc, & Marici, 2013b). These items were also confirmed in the international literature (Smetana, 1989). For the moral/conventional domain were used 8 items (taking money from parents without permission, lying to parents, fighting with colleagues at school, not keeping promises to parents, leaving home without announcing the parents, eating with dirty hands, answering rudely to parents, swearing), for the personal domain 5 items (style of dressing, type of music, watching TV, haircut style and the time you go to bed) and for the friendship domain 5 items (remaining overnight to a close friend, going to a meeting with a friend, the decision to meet your friends rather do something with family, meeting a friend who your parents do not like, when to meet an opposite sex friend).

The Conflict Resolution Style Inventory, CRSI (Kurdek, 1994) – it contains 16 items divided in 4 scales which are: withdrawal (*i.e.* 'Tuning the other person

out.’), conflict engagement (*i.e.* ‘Launching personal attacks’) and compliance (*i.e.* Not defending my position.), and positive problem solving, which was not included in the present research, the aim being to focus only on negative resolution styles. The items were measured on a 5-point scale (from 1 – *never* to 5 – *always*). Adolescents’ scores could vary from 4 to 20. The Cronbach’s alpha values ranged between 0.69 to 0.89.

The Adolescent Resilience Questionnaire (ARQ) (Gartland, Bond, Olsson, Buzwell, & Sawyer, 2011) – the instrument is a self-reported questionnaire, divided in 5 domains referring to the self, the family, the peer group, the school, the community, and it contains 84 items grouped in 12 sub-scales. The Cronbach’s alpha coefficient obtained for the *individual domain* of the ARQ was .83.

Parental Control – Using one item, the respondents were asked about the existence of parental expectations or rules regarding the 18 stimuli from the *Conflict Stimuli* scale (Turliuc & Marici, 2013b) and their answers were measured on a Likert scale, adapted based on Sorkhabi, (2010): 0 = *no*, 1 = *sometimes*, 2 = *always*.

Conflict Intensity – the respondents were asked to answer to a single item, regarding the 18 stimuli from the *Conflict Stimuli* scale (Turliuc & Marici, 2013b), and to indicate on a Likert scale ranging from 1 (calm) to 5 (nervous) how they felt while talking with their parents (Smetana, and Asquith, 1994).

Parenting Styles Scale (PSS) – had 40 items, 10 for each style and was developed by Professor M.N. Turliuc, Ph.D (2012, unpublished). The Cronbach’s alpha value for the authoritarian style was 0.77, for the authoritative style was 0.75, and for the permissive style was 0.74. We dichotomized each variable representing parenting styles based on the median and then we used the high scores for moderator groups.

3.4. DATA COLLECTION AND STATISTICAL ANALYSIS

The data for the present research was gathered using standardized self-reported questionnaires applied to adolescents in groups, in schools. For the statistical analyses we used AMOS 20, SPSS 20 software and Excel functions.

Preliminary analyses indicated that we had an average of 1,1% missing data. Owing to the small percentage we used the listwise deletion, meaning that all cases with missing values were deleted.

As part of the statistical analysis strategy, firstly we performed the correlation analysis between the main research variables. Then, we tested the moderated model of casual relationships in AMOS and finally, we tested the statistical significance of the two mediation relationships.

4. RESULTS

4.1. CORRELATIVE ANALYSIS

Firstly, we computed correlations between all variables in our research (see *Table no. 1*). The results indicated that there is no multi-collinearity, especially, between the predictor variables.

Table no. 1
Correlations between the Main Variables in the Present Research

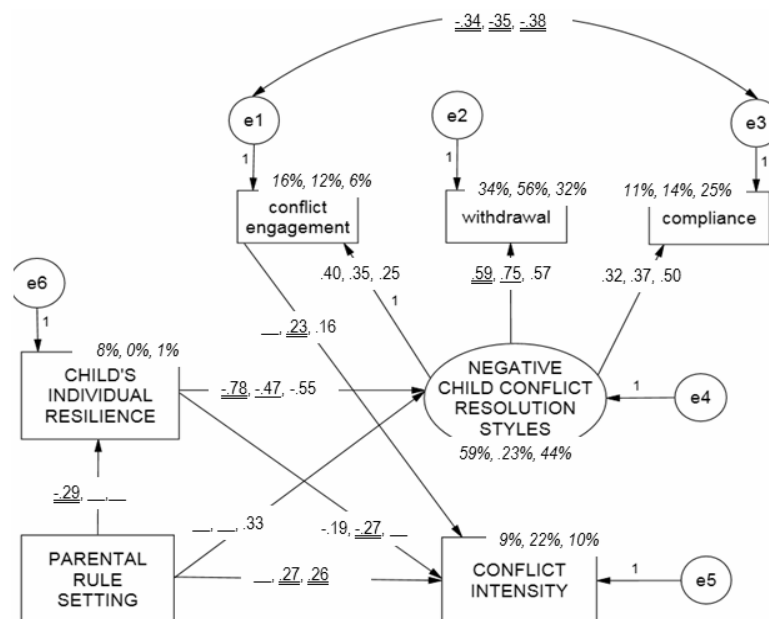
	2	3	4	5	6	7	8
1. Individual resilience	-.294**	-.176**	-.305**	.222**	-.170**	.057	-.114*
2. Withdrawal style		.250**	.255**	-.002	.184**	.002	.162**
3. Conflict engagement style			-.075	-.138*	.172**	.195**	.003
4. Compliance style				-.117*	.339*	-.027	.149**
5. Authoritative style					-.415**	.116*	.027
6. Authoritarian style						-.044	.280**
7. Permissive style							-.122*
8. Parental rule setting							

Note: 1) * correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed), ** correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed). 2) In most cases the correlation effect size is small ($r < 0.30$) with two exceptions where the effect size is medium ($r \geq 0.30$).

4.2. MODEL AND MODERATION TESTING

Then, we tested the presumed model (see Graph no. 2) with the moderation of three parenting educational styles – highly authoritative, highly authoritarian, and highly permissive – in order to test the *third hypotheses*. For that we used the Structural Equation Modeling in AMOS.

Graph no. 2
The Observed Model of Casual Relationships

Note: (1) The percentage represents the variance explained by all predictors, (2) the diagram presents the standardized regression weights (S.R.Ws.). (3) $—$ = non-significant standardized regression weights. (4) double underlined S.R.Ws. ($-.29$) represent significance at a 0.001 level. (5) single

underlined S.R.W. (-47) represents significance at a 0.01 level. (6) non-underlined S.R.Ws. (-.55) represent significance at a 0.05 level. (7) each path line or each variable has attached three numbers. *The first number* for each variable represents the authoritative style, *the second number* represents the authoritarian style and *the last number* the permissive parental style.

The results indicated the following model indices: χ^2 (15, N = 480) = 30.2, $p = .01$. This shows that the expected and the observed models are statistically identical. Model indicators indicate that the trimmed model is good: CFI = .945, GFI = .980, AGFI = .915, NFI = .906. (all indicators are above .90) and RMSEA = .046 (is below .05), within a confidence interval between .021 and .070, PCLOSE = .574 (is larger than .05).

Table no. 2 indicates that there was recorded an improvement after we made two modifications in the model according to modification indices. The first one refers to a covariance between the errors of two indicators of the latent variable called 'Negative child conflict resolution style', id est between 'conflict engagement' and 'compliance'. The second modification consisted in treating conflict engagement style as a predictor of conflict intensity as a free parameter.

Table no. 2
Model Improvement after Making Modifications According to Modification Indices

Model	Parameters	df	χ^2	χ^2/df	p
1. Presumed model	42	21	92.7	4.41	0.00
2. Improved model	48	15	30.2	2.01	0.01

In order to test whether there are differences between pairs of free parameters in the model we computed a comparison between groups, using mathematical functions in Excel, and AMOS output results. Thus, we compared free parameters belonging to different parenting styles. Table no. 3 contains the *significant unstandardized regression weights* for the groups compared, the *p value*, and the *z-scores* that represent the amplitude of difference between the moderating groups regarding a single path. The z-score is a critical ratio which represents the amplitude of difference between two groups for a certain path. The significant z-scores indicate that there is a difference between, for example, group A and group B, regarding the indicator regression weight, let's say, for z-y path.

Table no. 3
Significant Group Differences between the Moderator Groups in our Model

	<u>Authoritative</u>		<u>Authoritarian</u>		z-score
	Estimate	P	Estimate	P	
Parental rule setting > Individual resilience	-0.015	0.000	0.001	0.802	2.989***
Parental rule setting > Conflict intensity	0.176	0.077	0.441	0.000	1.758*
Conflict engagement > Conflict intensity	0.256	0.239	0.805	0.001	1.666*
	<u>Authoritative</u>		<u>Permissive</u>		
Parental rule setting > Individual resilience	-0.015	0.000	-0.004	0.301	2.055**
Parental rule setting > Child negative conflict resolution style	-0.011	0.543	0.039	0.044	1.879*
	<u>Authoritarian</u>		<u>Permissive</u>		
Individual resilience > Conflict intensity	-9.849	0.000	-0.616	0.779	2.706***

Notes: *** p-value < 0.01; ** p-value < 0.05; * p-value < 0.10

4.3. MEDIATION TESTING

In order to find evidence for the mediation hypotheses in the models we used the bootstrapping method to estimate the standard errors for un-standardized or standardized total and indirect effect. We asked AMOS to generate *2000 bootstrap samples*, with *95% bias-corrected confidence intervals*, which is expected to provide a test of significance for the indirect effect.

The results indicated that 'child individual resilience' *totally* mediates the relationship between 'parental rule setting' and 'child negative resolution styles' only in case of authoritative parental styles. In the context of authoritative parenting style, 'Child individual resilience' and 'parental rule setting' account for 59% of the variance of the 'negative child conflict resolution styles'. Parental rule setting is not a significant predictor for negative child conflict resolution styles in case of authoritative parenting style. In addition, 'child individual resilience' *totally* mediates the relationship between 'parental rule setting' and 'conflict intensity' only in the case of authoritative parenting style, too (see *Table no. 4*). In this case, in the context of authoritative parenting style, 'child individual resilience' and 'parental rule setting' account for 9% of the variance of the 'conflict intensity'. Parental rule setting was not a significant predictor of conflict intensity in case of authoritative parenting style.

Table no. 4
Test Results for Mediation of Individual Resilience

Moderator condition	Mediation	Standardized indirect effect	Standard error	p-value for the indirect effect
Parental authoritative style	Parental rule setting > <i>Child's Individual resilience</i> > Child negative conflict resolution style	.225	.066	.001*
Parental authoritarian style		-.009	.039	.768
Parental permissive style		.044	.045	.264
Parental authoritative style	Parental rule setting > <i>Individual resilience</i> > Conflict intensity	.062	.029	.013*
Parental authoritarian style		.004	.025	.862
Parental permissive style		.124	.013	.124

Note: *statistical significant results

In the other remaining situations – authoritarian or permissive parenting styles – we could not find any statistical significant mediations.

5. DISCUSSIONS

The aim of the present research was to investigate the mediating role of 'child's individual resilience', *firstly* in the relationship between 'parental rule setting' and 'negative child conflict resolution styles' and *secondly* in the relationship between 'parental rule setting' and 'conflict intensity', in the context of the moderating effect of parenting styles.

Firstly, concerning the mediator role of child individual resilience, the results indicate that there is a significant *total* mediation between ‘authoritative rule setting’ and ‘authoritative negative child resolution styles’. In the other conditions (authoritarian or permissive) we did not find any significant mediation effects between the same variables. Thus, the hypothesis is partially confirmed. On the one hand, these findings are sustained in social-sciences literature by the fact that authoritative parenting style is associated with positive outcomes in children and adolescents. Authoritative rule setting is characterized by parent-adolescent conversation, mutual rule construction, and the child is given explanations regarding the necessity to obey rules. On the other hand, adolescents with high levels of individual resilience are those that also report to have a high level of self-confidence or confidence in the future, emotional insight, low negative cognitions, social skills or empathy (Gartland, Bond, Olsson, Buzwell, & Sawyer, 2011). These resilience abilities are among the core skills required from parents to teach their children (Marici, 2015c).

Secondly, we found that ‘child individual resilience’ is a significant mediator between ‘parental rule setting’ and ‘conflict intensity’, in case of authoritative parental style. Thus, the second hypothesis is partially confirmed. Individual resilience is a working mechanism to be found in all individuals, which protects them from adversity at all levels of functioning (Philippe *et al.*, 2011). The same study found that ego-resilience was a significant mediator between child trauma and emotional abuse, physical neglect and emotional neglect. However, the results of the present research indicate that the more controlling parents are, the less resilient the adolescents are and hence, as their level of protection regarding their mental health decreases, they experience more conflict with their parents.

Thirdly, the results suggest that the model is not perfectly invariant. It is rather partially metrically invariant owing to the variations induced by the parenting educational styles. Regarding *the third hypothesis*, the findings indicate that ‘authoritative parental rule setting’ predicts and explains 8% from the total variance of the variable ‘child’s individual resilience’. In addition, group comparisons, indicate that the amplitude of difference, between the path from authoritative vs. authoritarian or between authoritative vs. permissive rule setting to child’s individual resilience, is statistically significant. In other words, ‘authoritative parental rule setting’ contributes to children’s individual resilience development, while in the context of the other parenting styles child individual resilience probably remained at a lower level of development, meaning that it does not efficiently protect adolescents.

In the present research we *did not find* that ‘authoritative parental rule setting’ directly predicts ‘negative child conflict resolution styles’ or ‘conflict intensity’. We *did not find* either any associations with ‘negative child conflict resolution styles’, nor with ‘conflict intensity’. In addition, the comparisons of free parameters in the model showed that, concerning the path from ‘parental rule setting’ to ‘conflict intensity’, there is a significant degree of change from authoritative

to the authoritarian parenting style. Authoritative parents set clear rules, which are obeyed and thus, they avoid intense conflicts with their adolescents, while authoritarian parents set unilateral rules, which instead of leading to a higher willingness on the part of children to obey, lead to a more amplified conflict. Research literature confirms that authoritarianism and permissiveness trigger conflicts quicker than authoritative (Chassin, Presson, Rose *et al.*, 2005, Marici, 2015a).

There is also a significant degree of change between the values attached to the path from 'parental rule setting' to 'child negative conflict resolution styles', in the condition of authoritative as compared to the permissive parenting styles. Permissive parents do not set rules or if there are any, they are weak and children disobey them (Darling, Cumsille, & Peña&Alampay, 2005), because they fear to control their children at high levels, but instead offer much affective support. As we found that parenting styles produce variations in the associations between the variables analyzed, the third hypothesis is partially confirmed.

What is more, in addition to the hypotheses tested, the best model based on our data indicated that there is a significant relationship between 'conflict engagement' and 'conflict intensity'. When adolescents engage in conflict, they actually launch personal attacks, exhibit an out of control behavior, say things that they will later regret or insult and dig. These behaviors predict conflict intensity in adolescents, the most when their parents have an authoritarian parenting style. Although some children with authoritarian parents might have children who seem more obedient because they fear their parents, most of them are actually rebellious and adopt problematic behaviors, because of the power struggle and disrespectful attitude on the part of their parents (Sarwar, 2016).

6. CONCLUSIONS

All in all, the purpose of the present research was to test the mediating effect of children's individual resilience level, in the relationship between parental rule setting and conflict intensity or between parental rule setting and conflict resolution styles in children. The results showed that children's level of individual resilience totally mediates both relationships and authoritative parenting style is the strongest protective moderator factor, from the three styles tested, against the use of negative conflict resolution practices in children. Authoritative and authoritarian parents have children who trigger statistically the same level of conflict intensity in parent-child relationships, when controlling for children's individual resilience level. This could happen because both categories of parents use high levels of control, but the same level of conflict intensity does not mean, at all, that the psychological health of adolescents is the same in both situations. Research confirmed that authoritarian parents trigger more pathologies in children owing to their strict control, while authoritative parenting raise more resilient children (Barthassat, 2014, Marici, 2015). Future research should also extend the model proposed here, and relate conflict intensity to some other child pathologies.

The present research has some limitations, too. *Firstly*, the data collected is based on self-reported questionnaires which could rise the question of social desirability, when answering the items, as compared to some other collecting data methods. *Secondly*, the research does not establish causality, but rather it suggests it. Future research should investigate how children's individual resilience mediates between parental practices and child outcomes, from a longitudinal perspective, which could establish causality.

The present research points out, one more time, that parental support of children's individual resilience development contributes to diminishing the use of inefficient conflict resolution strategies and that skillful parents often have skillful children. *What is more*, the present research underlines that parental education practice should focus on equipping children to face aversive situations and build social skills which are absolutely necessary for harmonious and healthy social relationships.

Received at: 9.09.2018

REFERENCES

1. ARNETT, J. J., *Adolescent storm and stress, reconsidered*, American psychologist, **54**, 5, 1999, p. 317–326.
2. BAUMRIND, D., *Current patterns of parental authority*, Developmental Psychology Monographs, **4**, 1971 (1, part 2).
3. BARTHASSAT, J., *Positive and negative effects of parental conflicts on children's condition and behaviour*, Journal of European Psychology Students, **5**, 1, 2014, p. 10–18, DOI: <http://doi.org/10.5334/jeps.bm>.
4. BRANJE, S. J. T., VAN DOORN, M., VAN DER VALK, I., & MEEUS, W. *Parent-adolescent conflicts, conflict resolution types, and adolescent adjustment*, Journal of Applied Developmental Psychology, **30**, 2, 2009, p. 195–204.
5. BREHM, J. W., *A theory of psychological reactance*, New York: Academic Press, 1966.
6. BREHM, J. W., & BREHM, S., *Psychological reactance: A theory of freedom and control*, Mahwah, NJ: Erlbaum, 1981.
7. CHAN, D. W., *Stressful life events, cognitive appraisal, and psychological symptoms among Chinese adolescents in Hong Kong*, Journal of Youth and Adolescence, **27**, 1998, p. 457–472.
8. CHASSIN, L., PRESSON, C. C., ROSE, J., SHERMAN, S. J., DAVIS, M. J., & GONZALEZ, J. L., *Parenting styles and smoking-specific practices as predictors of adolescent smoking onset*, Journal of Pediatric Psychology, **30**, 4, 2005, p. 333–344.
9. DARLING, N., & STEINBERG, L., *Parenting style as context: An integrative model*, Psychological Bulletin, **113**, 3, 1993, p. 487–496.
10. DARLING, N., CUMSILLE, P., & PEÑA&ALAMPAY, L., *Rules, legitimacy of parental authority, and obligation to obey in Chile, the Philippines, and the United States*. New Directions for Child and Adolescent Development, 2005, p. 47–60, doi:10.1002/cd.127.
11. DOWD, E. T., WALLBROWN, F., SANDERS, D., & YESENOSKY, J. M., *Psychological reactance and its relationship to normal personality variables*. Cognitive Therapy and Research, **18**, 1994, p. 601–612.
12. GARCÍA-RUIZ, M., RODRIGO, M. J., HERNÁNDEZ-CABRERA, J. A., MÁIQUEZ, M. L., & DEKOVIĆ, M., *Resolution of parent-child conflicts in the adolescence*. European Journal of Psychology of Education, **28**, 2, 2013, p. 173–188.

13. GARTLAND, D., BOND, L., OLSSON, C. A., BUZWELL, S., & SAWYER, S. M., *Development of a multi-dimensional measure of resilience in adolescents: The adolescent resilience questionnaire*, BMC Medical Research Methodology, **11**, 1, 2011, p. 134–134.
14. GRANDPRE, J. R., ALVARO, E. M., BURGOON, M., MILLER, C. H., & HALL, J. R., *Adolescent reactance and anti-smoking campaigns: A theoretical approach*, Health Communication, **15**, 2003, p. 349–366.
15. GRYCH, J. H., & FINCHAM, F. D., *Interparental conflict and child development: Theory, research and application*, New York: Cambridge University Press, 2001.
16. HO, F., LOUIE, L., CHOW, C., WONG, W., & IP, P., *Physical activity improves mental health through resilience in Hong Kong Chinese adolescents*, BMC Pediatrics, **15**, 1, 2015.
17. KUANG-HUI, Y., *Mediating effects of negative emotions in parent-child conflict on adolescent problem behavior*, Asian Journal of Social Psychology, **14**, 2011, p. 236–245.
18. KURDEK, L. A., *Conflict resolution styles in gay, lesbian, heterosexual nonparent, and heterosexual parent couples*, Journal of Marriage and the Family, **56**, 3, 1994, p. 705–722.
19. LEVAV, J., & ZHU, R., *Seeking freedom through variety*, Journal of Consumer Research, **36**, 2009, p. 600–610.
20. MARICI, C., & MARICI, M., *Parental support of friendship development in children*, Education and Development, Research and Practice, **3**, 1, 2016.
21. MARICI, M., & TURLIUC, M. N., *The frequency of parental discipline practices reported by Aadolescents*, Institutul European, 2014, p. 241–252, ISBN 978-606-24-0049-1.
22. MARICI, M., & TURLIUC, M. N., *How much does it matter? Exploring the role of parental variables in school deviance in Romania*, Journal of Psychological and Educational Research (JPER), **19**, 1, 2011, p. 9–33.
23. MARICI, M., & TURLIUC, M. N., *A structural equation model of mediation between parental variables and school outcomes. The moderating effect of parents' level of education*, Procedia – Social and Behavioral Sciences, **33**, 2012, p. 443–447.
24. MARICI, M., *Psycho-behavioral consequences of parenting variables in adolescents*, Procedia – Social and Behavioral Sciences, **187**, 2015A, p. 295–300.
25. MARICI, M., *Holistic perspective on the conceptual framework of resilience*, Journal of Psychological and Educational Research, **23**, 1, 2015B, p. 100–115.
26. MARICI, M., *Dezvoltarea rezilienței în relația părinte-copil*, în HRIȚULEAC, A. & CEOBANU, C. M. (Coordonatori), *Dimensiuni ale rezilienței psihologice. Abordări teoretice și applicative*, București: Editura Pro Universitaria, 2015C.
27. MARICI, M., *The Influence of Parent-Child Conflict Intensity and Frequency in Social-Cognitive Domains on the Psycho-Behavioural Consequences in Adolescents*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, **1**, 2015, p. 19–37.
28. MILLER, J. M., DILORIO, C., & DUDLEY, W., *Parenting style and adolescent's reaction to conflict: Is there a relationship?*, Journal of Adolescent Health, **31**, 6, 2002, p. 463–468.
29. ÖZMETE, E., & BAYOĞLU, A. S., *Parent-young adult conflict: a measurement on frequency and intensity of conflict issues*, The Journal of International Social Research, **2**, 8, 2009, p. 313–322, Accessed online on 3-12-2012, http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt2/sayi8pdf/ozmete_bayoglu.pdf.
30. PARDINI, D. A., *Novel insights into longstanding theories of bidirectional parent-child influences: Introduction to the special section*. Journal of Abnormal Child Psychology, **36**, 2008, p. 627–631.
31. PARPAL, M., & MACCOBY, E. E., *Maternal responsiveness and subsequent child compliance*, Child Development, **56**, 5, 1985, p. 1326.
32. PATTERSON, G. R., *Coercive family process*, Eugene, OR: Castalia Press, 1982.
33. PETROWSKI, K., BRÄHLER, E., & ZENGER, M., *The relationship of parental rearing behavior and resilience as well as psychological symptoms in a representative sample*, Health and quality of life outcomes, **12**, 1, 2014, p. 95.

34. PHILIPPE, F. L., LAVENTURE, S., BEAULIEU-PELLETIER, G., LECOURS, S., & LEKES, N., *Ego-resiliency as a mediator between childhood trauma and psychological symptoms*, Journal of Social and Clinical Psychology, **30**, 6, 2011, p. 583–598.
35. PRUITT, D. G., & KIM, S. H., *Social conflict: Escalation, stalemate, and settlement*, 3rd Ed., McGraw-Hill, Boston, 2004.
36. REICH, J. W., ZENTRA, A., & HALL, J. S., *Handbook of adult resilience*, New York/ London: The Guilford Press, 2010.
37. RICHTER-KORNWEITZ A., *Gleichheit und differenz—die relation zwischen resilienz, geschlecht und gesundheit* in ZANDER, M., VERLAG WIESBADEN, V. S. (Eds.), *Handbuch Resilienzförderung*, 2011, p. 240–274.
38. SARWAR, S., *Influence of Parenting Style on Children's Behaviour*, Journal of Education and Educational Development, **3**, 2, 2016, accessed on 12.11.2017 at: <https://ssrn.com/abstract=2882540>
39. SMETANA, J. G., & ASQUITH, P., *Adolescents' and parents' conception of parental authority and adolescent autonomy*, Child Development, **65**, 1994, p. 1147–1162.
40. SORKHABI, N., *Sources of parent-adolescent conflict: Content and form of parenting*, Social Behavior and Personality: An International Journal, **38**, 6, 2010, p. 761–761.
41. TURLIUC, M. N., & MARICI, M., *Teacher-student relationship through the lens of parental authoritative features*, International Journal of Education and Psychology in the Community (IJEPC), **3**, 1, 2013a, p. 43–53.
42. TURLIUC, M., & MARICI, M., *What do Romanian parents and adolescents have conflicts about?* Revista de cercetare și intervenție socială, **42**, 2013b, p. 28–49.
43. TURNER, E. K., *Learning how to fight: Connections between conflict resolution patterns in marital and sibling relationships*, Doctoral Dissertations Available from ProQuest. 2007, Paper AAI3289206., <http://scholarworks.umass.edu/dissertations/AAI3289206>
44. VAN DOORN, M. D., BRANJE, S. J. T., & MEEUS, W. H. J., *Longitudinal transmission of conflict resolution styles from marital relationships to adolescent-parent relationships*, Journal of Family Psychology, **21**, 3, 2007, p. 426–434.

REZUMAT

Scopul cercetării prezente a fost de a investiga rolul mediator al rezilienței individuale a copilului și al intensității conflictului părinte-adolescent, în relația dintre stabilirea regulilor de către părinți și stilul negativ de rezolvare al conflictelor la copii, în condiția moderării stilurilor parentale. Studiul a avut 480 de participanți români ($M_{\text{vârsta}} = 17.1$, $SD_{\text{vârsta}} = .70$), iar datele au fost colectate prin chestionare autoraportate. Pentru măsurarea rezilienței adolescenților s-a folosit *The Adolescent Resilience Questionnaire* (ARQ), iar pentru stilurile de rezolvare a conflictelor s-a folosit *The Conflict Resolution Style Inventory* (CRSI) și *Parenting Styles Scale* (PSS). Rezultatele au indicat că modelul testat nu este perfect invariabil, ci este mai degrabă parțial invariabil, datorită variațiilor produse de stilurile educaționale parentale. În plus, reziliența individuală a copilului mediază total relația dintre stabilirea regulilor parentale și stilul copiilor de rezolvare al conflictelor sau intensitatea conflictului, dar numai în cazul stilului parental autorizat.

TEORIA FUNCȚIONALĂ A VALORILOR – O NOUĂ PERSPECTIVĂ ÎN EVALUAREA DINAMICII SOCIALE

ANA PĂȘCĂLĂU*, ALIN GAVRELIUC
Universitatea de Vest din Timișoara

Abstract

Values have always played a central role in social science, so this research presents a new theoretical and applicative perspective – „The functional theory of human values”. The human values model was proposed by Valdiney Gouveia, a Brazilian psychologist, and it is a hexafactorial model, described by two functions that values fulfill: guiding the actions of the individual and expressing the needs of the individual. In order to test and examine the relevance of this theoretical model in the Romanian cultural context, we used a sample of 444 respondents. The obtained results showed that the hexafactorial values model is pertinent also in the Romanian cultural context, preserving its factorial structure. Our research offers a relevant methodological contribution from the point of view of the specific value profile which is configured following the use of a different working instrument than those used so far, in other studies on the Romanian population. The functional model of human values is an additional useful tool for understanding values.

Cuvinte-cheie: valori, model valoric hexafactorial, specific cultural.

Keywords: values, hexafactorial values model, cultural specifics.

1. INTRODUCERE

Abordarea funcțională este foarte răspândită în cercetările despre atitudini (Maio & Olson, 2000), însă cercetări care să evalueze funcțiile pe care le îndeplinesc valorile sunt foarte puține (Gouveia, 2013). În literatura de specialitate pot fi identificate două funcții primare pe care le îndeplinesc valorile în viața individului: ghidează acțiunile (Rokeach, 1973; Schwartz, 1992) și sunt expresia cognitivă a nevoilor acestuia (Inglehart, 1977; Maslow, 1954). Aceste două funcții pe care le dețin valorile au condus la formularea „teoriei funcționale a valorilor” (Gouveia *et al.*, 2014), care încearcă să explice caracteristicile implicite ale structurii valorilor.

„Teoria funcțională a valorilor” își propune să ofere o explicație pentru modul în care se structurează sistemul valoric al individului. Prima dimensiune

* Școala doctorală – Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Sociologie și Psihologie, Departamentul de Psihologie, Bd. V. Pârvan, nr. 4, 300223, Timișoara, România; E-mail: ana.pascalau83@e-uvt.ro, alin.gavreliuc@e-uvt.ro.

propusă de teorie vizează circularitatea scopurilor, premisa pentru această dimensiune rezidând în tipul de orientare pe care îl oferă valorile în ghidarea comportamentului individului, și anume: central, personal și social. A doua dimensiune subliniază expresia nivelului la care se poziționează nevoile individului: nevoi de supraviețuire și nevoi de dezvoltare.

Recunoașterea celor două atribute funcționale ale valorilor a condus astfel la structurarea „teoriei funcționale a valorilor” (Gouveia *et al.*, 2014). În plan intercultural, valorile au fost analizate din perspectivă individuală și culturală. La nivel individual, valorile servesc drept factori motivaționali ce ghidează acțiunile oamenilor (Rokeach, 1973; Schwartz & Blisky, 1987). Relațiile care se stabilesc între valori reflectă dinamica psihologică a conflictului și compatibilității pe care o experimentează indivizii când își accesează sistemul valoric în viața de zi cu zi, pentru că acesta le ghidează principiile de viață. Schwartz & Bilsky (1990) consideră valorile personale drept reprezentări cognitive pentru cele trei nevoi umane universale: nevoia biologică, nevoia de interacțiune socială și nevoia de suport social, instituțional.

Pornind de la aceste repere teoretice, Gouveia (2003) consideră că valorile pot fi definite drept categorii de orientare care sunt de dorit, având drept suport nevoile umane și condițiile prealabile pentru a le satisface, care sunt adoptate de actorii sociali și care pot varia în funcție de magnitudinea și de elementele lor constitutive. Această teorie se raportează la valori ca la un criteriu de orientare pentru acțiunile oamenilor și de asemenea ca o manifestare a nevoilor acestora (Inglehart, 1977; Kluckhohn, 1951; Rokeach, 1973).

Conform lui Gouveia *et al.*, acest model teoretic apreciază că valorile se organizează în acord cu două dimensiuni funcționale specifice (Gouveia, 2003): dimensiunea orientare (personal, central și social) și dimensiunea motivațională (materialistă și idealistă). Combinarea acestor două dimensiuni funcționale conduce la șase subfuncții: experimentare (motivație idealistă, orientare personală, valori asociate: sexualitate), realizare (motivație materialistă, orientare personală, valori asociate: succes, putere, prestigiu); existență (motivație materialistă, orientare centrală, valori asociate: stabilitate personală); suprapersonală (motivație idealistă, orientare centrală, valori asociate: frumusețe, cunoștință, maturitate); interacțiune (motivație idealistă, orientare socială, valori asociate: afecțiune, suport social, coexistență) și normativitate (motivație materialistă, orientare socială, valori asociate: obediență, tradiție, religiozitate). Modelul valoric propus de Gouveia concentrează dimensiunile valorice propuse de alte modele teoretice (Rokeach, 1973; Inglehart, 1977; Schwartz, 1992).

1.1. CRITERII ȘI FUNCȚII DE ORIENTARE PSIHOSOCIALĂ A VALORILOR

Gouveia apreciază că valorile de bază (supraviețuire, sexualitate, plăcere, stimulare, emoție, stabilitate personală, noroc, religiozitate, suport social, ordine socială, afectivitate, a trăi împreună, succes, prestigiu, putere, maturitate, auto-determinare, intimitate, justiție socială, onestitate, tradiție, obediență, cunoștință,

frumusețe) sunt valori ale finalității, ele exprimând un scop în sine, fiind definite sub formă de substantive (Rohan, 2000; Rokeach, 1973). Aceste valori sunt categorii generale. Valorile amintite anterior formează un sistem de evaluare bazat pe trei criterii, fiecare fiind subdivizat în două funcții psihosociale, astfel: personal – experimentare și realizare; central – existență și supra-personal; social – interacțiune și normativitate.

Abordarea funcțională propusă de Gouveia include posibilitatea unui set de valori care ar fi compatibil cu toate valorile personale și sociale, adică valorile de bază. Aceste valori sunt similare valorilor propuse, descrise de Schwartz (1994). Cu toate acestea, valorile au particularitatea teoretică de a nu fi localizate într-un spațiu circular, ceea ce indică faptul că anumite valori pot fi opuse sau pot avea o anumită specificitate de orientare. Funcțiile psihosociale ale valorilor pun accentul pe două tipuri de relații sociale, care au fost menționate în alte modele precum: libertate *vs.* egalitate (Rokeach, 1973), distanța față de putere (Hofstede, 1980) și orientare verticală *vs.* orizontală (Triandis, 1995). În teoria sa, Gouveia prioritizează valorile și nu atitudinile, de asemenea el consideră că dimensiunea personală nu este diametral opusă de cea socială, ceea ce dă naștere unui set de valori care întrunesc aspirațiile personale și nu o anumită structură socială. Există un pattern predefinit pe care îl urmăresc oamenii atunci când adoptă o anumită valoare în detrimentul alteia, astfel identificăm:

1. *Valori personale* – oamenii care adoptă aceste valori încearcă să creeze și să mențină cu ei înșiși o relație contractuală, care vizează obținerea unor obiective personale. Atât în tipologia propusă de Rokeach (1973), cât și în cea a lui Schwartz (1994), aceste valori sunt similare celor care se centrează pe nevoile intrapersonale/individuale. Funcțiile pe care le au aceste valori în viața individului le dihotomizează în: valori de experimentare, de descoperire, de căutare a noului și în valori de realizare (Gouveia, 2003).

2. *Valori centrale* – aceste valori se plasează între individual și social. În tipologia lui Schwartz (1994), aceste valori servesc unor interese mixte (individuale/sociale). Din perspectivă funcțională, acestea se grupează în: valori existențiale (stabilitate personală, sănătate și supraviețuire) și valori suprapersonale (oamenii care își asumă astfel de valori încearcă să-și atingă obiectivele propuse indiferent de poziția pe care o au într-un grup sau la nivel social). Probabil valori precum universalism și securitate din tipologia lui Schwartz (1994) corelează cu aceste valori (Gouveia, 2003).

3. *Valori sociale* – oamenii ghidați de aceste valori preferă să fie în contact cu ceilalți, să trăiască în armonie cu semenii lor. În modelul propus de Rokeach (1973), aceste valori corespund celor din registrul interpersonal, în timp ce în modelul propus de Schwartz (1994) se aseamănă cu valorile care validează interese colective. Acestea sunt divizate în: valori normative (obediință, ordine socială, tradiție și religiozitate) și valori de interacțiune (afecțiune, suport social, apartenență).

1.2. STRUCTURA TEORIEI FUNCȚIONALE A VALORILOR

Gouveia propune un set valoric în șase dimensiuni cartografiate în funcție de trei scopuri ale actorului social: personal, central și social, și două nevoi explicite ale acestuia: nevoia de supraviețuire („survival”) și nevoia de prosperitate („thriving”) (Gouveia *et al.*, 2014).

Tabelul nr. 1.
Fațete, dimensiuni și valori de bază (Gouveia *et al.*, 2014)

		Valorile ca și ghid al acțiunilor		
Valorile ca și expresie a nevoilor		Scopuri personale (individul de sine stătător)	Scopuri centrale (scopul general al vieții)	Scopuri sociale (individul în comunitate)
	Nevoi de prosperitate (viața ca sursă de oportunități)	Valori hedonice Emoție Plăcere Sexualitate	Valori suprapersonale Frumusețe Cunoștință Maturitate	Valori de interacțiune Afectivitate Apartenență Suport social
	Nevoi de supraviețuire (viața ca sursă de amenințări)	Valori de promovare Putere Prestigiu Succes	Valori existențiale Sănătate Stabilitate personală Supraviețuire	Valori normative Obediență Religiozitate Tradiție

Existence values – valori existențiale. Nevoile psihologice de bază și nevoia de securitate sunt reprezentate la nivel cognitiv de valorile existențiale. Acestea sunt compatibile cu scopuri personale și sociale, generate de nevoile de supraviețuire, la nivel biologic și psihologic.

Promotion values – valori de promovare – exprimă nevoile de supraviețuire și în același timp se concentrează pe sine. Ele provin dintr-o orientare materialistă și personală și sunt esențiale pentru a asigura stima de sine a individului.

Normative values – valori normative – reflectă nevoile de supraviețuire, fiind ghidate de scopuri sociale. La nivel cognitiv, ele reprezintă nevoia de securitate și control și, în același timp, fundamentul pentru satisfacerea nevoilor de bază.

Suprapersonal values – valori suprapersonale – exprimă nevoile de dezvoltare personală, de expectanțe sociale, fiind ghidate de scopuri centrale. Valorile supra-personale reflectă cele mai înalte nevoi ale individului: validare socială, cogniție și autorealizare.

Excitement values – valori hedonice – reflectă nevoile de autorealizare centrate pe propria persoană, nevoi psihologice precum: gratificarea, varietatea și plăcerea (conexiune cu noțiunea de hedonism, Maslow, 1954). Aceste valori exprimă o orientare dominant personală, lipsa conformismului social, contribuția la o valorificare a schimbării și inovației (Gouveia, 2013). Actorii sociali ghidați de asemenea valori tind să nu fie orientați cu precădere spre scopuri materiale (Gouveia *et al.*, 2014).

Interactive values – valori de interacțiune – exprimă nevoile de autorealizare, de prosperitate, fiind ghidate de scopuri sociale. Valorile de interacțiune sunt esențiale în reglarea, stabilirea și menținerea relațiilor sociale. Valorile de interacțiune

reflectă nevoile actorilor sociali de a aparține, de a se afilia la un grup, de a fi iubiți, apreciați și în conexiune cu ceilalți (Korman, 1974; Maslow, 1954). Actorii sociali ghidați de aceste valori de interacțiune se raportează la contactele sociale ca la un scop în sine.

Cele mai multe studii românești care au studiat distribuția valorilor au operat cu modelul lui S. Schwartz, astfel de studii fiind cele întreprinse de Voicu & Voicu (2007) sau Gavreliuc (2012). Aceste studii semnaleză prevalența valorilor conservatoare și scoruri modeste la dimensiunile autonomie afectivă și autonomie intelectuală. În ceea ce privește profilul atitudinal, s-au evidențiat scoruri mari la dimensiuni, precum interdependență, externalism și scăzute la autodeterminare (Gavreliuc, 2012).

2. METODOLOGIA CERCETĂRII

2.1. OBIECTIVUL CERCETĂRII

Studiul probează relevanța și aplicabilitatea modelului hexafactorial propus prin „teoria funcțională a valorilor” în context cultural românesc.

2.2. IPOTEZELE CERCETĂRII

Ipoteza 1: Există pentru eșantionul românesc o structură hexafactorială a valorilor care corespunde unui set de șase valori de bază: hedonice – „excitement” (emoție, plăcere, sexualitate), promovare – „promotion” (putere, prestigiu, succes), existență – „existence” (sănătate, stabilitate personală, supraviețuire), suprapersonal – „suprapersonal” (frumusețe, cunoștințe, maturitate), interacțiune – „interactive” (afectivitate, apartenență, suport social) și normativitate – „normativity” (obediință, religiozitate, tradiție) în context cultural românesc.

Ipoteza 2: Profilul valoric pentru eșantionul românesc rezultat în urma aplicării modelului „teoriei funcționale a valorilor” se structurează specific, configurând o prevalență a valorilor asociate nevoilor de supraviețuire.

2.3. PARTICIPANȚI

Eșantionul utilizat: 444 de respondenți – 222 bărbați și 222 femei, cu vârste cuprinse între 18 și 67 de ani, media vârstei fiind de 31,8 ani (SD = 12.10). În ceea ce privește nivelul de educație, acesta variază: nivel gimnazial, 0,5%; școală profesională 8,2%; ciclul superior al liceului, în prezent studenți, 60,6%; studii superioare: facultate, 20,5% și studii masterale/doctorale un procent de 11,3%. Distribuția pe mediul de proveniență este de 83,1% urban și 16,9% rural.

2.4. INSTRUMENTUL DE CERCETARE

Instrumentul de lucru utilizat: – Scala de valori propusă de Gouveia pentru testarea „teoriei funcționale a valorilor” (Gouveia, Milfont, Guerra, 2014, *Functional theory of human values: Testing its content and structure hypotheses*). Scala

conține 18 itemi, structurați în șase subscale: valori de promovare (putere, prestigiu, succes); valori existențiale (sănătate, stabilitate, supraviețuire); valori normative (obediță, religiozitate, tradiție); valori hedonice (emoție, plăcere, sexualitate); valori suprapersonale (frumusețe, cunoștință, maturitate); valori de interacțiune (afectivitate, apartenență, susținere). Codarea se realizează însumând pe fiecare subscală valorile obținute la cei trei markeri valorici corespunzători și împărțirea acestei valori la 3. Un scor ridicat pentru fiecare subscală a fost interpretat ca arătând o prevalență a acelor valori în viața actorului social.

Participanții au fost rugați să ierarhizeze cei 18 itemi pe o scală de la 1 la 7 în funcție de importanța pe care o are fiecare valoare pentru ei, drept principiu director în viață, astfel: 1 – complet neimportant, 2 – neimportant, 3 – nu prea important, 4 – mai mult sau mai puțin important, 5 – important, 6 – foarte important, 7 – de cea mai mare importanță. Valorile coeficientului Alpha Cronbach sunt: .37 (*valori existențiale*), .43 (*valori de interacțiune*), .56 (*valori suprapersonale*), .60 (*valori normative*), .60 (*valori de promovare*), .65 (*valori hedonice*).

2.5. PROCEDURA DE CERCETARE

Datele au fost colectate de studenții din anul II ai Facultății de Sociologie și Psihologie, specializarea Psihologie, de la Universitatea de Vest din Timișoara. Fiecare student a avut de aplicat un număr de patru chestionare (un chestionar autoaplicare, un chestionar aplicat unui student de gen opus și două chestionare aplicate la alte două persoane (feminin/masculin)).

3. ANALIZA REZULTATELOR CERCETĂRII

Pentru a testa valoarea de adevăr a primei ipoteze, am realizat o analiză factorială confirmatorie, utilizând matricea de varianță-covarianță pentru cei 18 itemi. Prelucrarea datelor brute a fost realizată cu aplicațiile SPSS for Windows 19.00 și AMOS 20.00.

Pentru a putea verifica și proba măsura în care acest model se potrivește și pentru eșantionul românesc, am utilizat o analiză comparativă a modelului de bază hexafactorial cu modele alternative, propuse de Gouveia – cinci factori (valorile existențiale și cele suprapersonale vor forma un singur *cluster* ceea ce va conduce doar la un număr de cinci valori de bază), trei factori (valorile orientate spre scopuri personale, centrale și sociale sunt distincte și pot forma o structură valorică diferențiată conform modelului propus de Schwartz, 1994), doi factori (nivelul trebuințelor – valorile explicate prin nevoia de supraviețuire *vs.* valorile explicate prin nevoia de prosperitate – poate oferi o explicație mai acurată a structurii valorice propusă de „teoria funcțională a valorilor”, conform modelului propus de Inglehart, 1989) și respectiv un factor (valorile fiind interconectate, există posibilitatea utilizării unui singur factor). Aceste modele au fost structurate în mod similar cu procedura de lucru utilizată de inițiatorul teoriei, pe populația braziliană.

Au fost analizați următorii indici statistici: χ^2 (engl. *difference test*), ECVI (engl. *expected cross-validation index*) și CAIC (engl. *consistent Akaike information criterion*). Valorile semnificative statistic ale lui χ^2 *difference test* și valorile scăzute pentru coeficienții ECVI și CAIC arată o potrivire bună a modelului propus. Pentru verificarea potrivirii relative a modelului teoretic hexafactorial propus de Gouveia *et al.* (2014), am analizat prin comparație modele alternative, la sugestia autorului însuși. Valorile obținute pot fi urmărite în Tabelul nr. 2.

Tabelul nr. 2
Indici de potrivire modele de lucru alternative

Model	$\Delta\chi^2$ (df)	χ^2	df	GFI	CFI	RMSEA [90% CI]	SRMR	ECVI	CAIC
Un factor	5.741*	775.039	135	-	0.539	0.103 [0.096;0.111]	.098	1.99	-
Doi factori	5.750*	776.203	135	0.80	0.538	0.104 [0.097;0.111]	.100	1.91	1031.652
Trei factori	4.366*	576.253	132	0.86	0.680	0.087 [0.080;0.095]	.091	1.47	852.990
Cinci factori	3.483*	435.427	125	0.89	0.777	0.075 [0.067;0.083]	.074	1.19	761.835
Șase factori	3.020*	362.359	120	-	0.825	0.068 [0.060;0.076]	.067	1.12	-

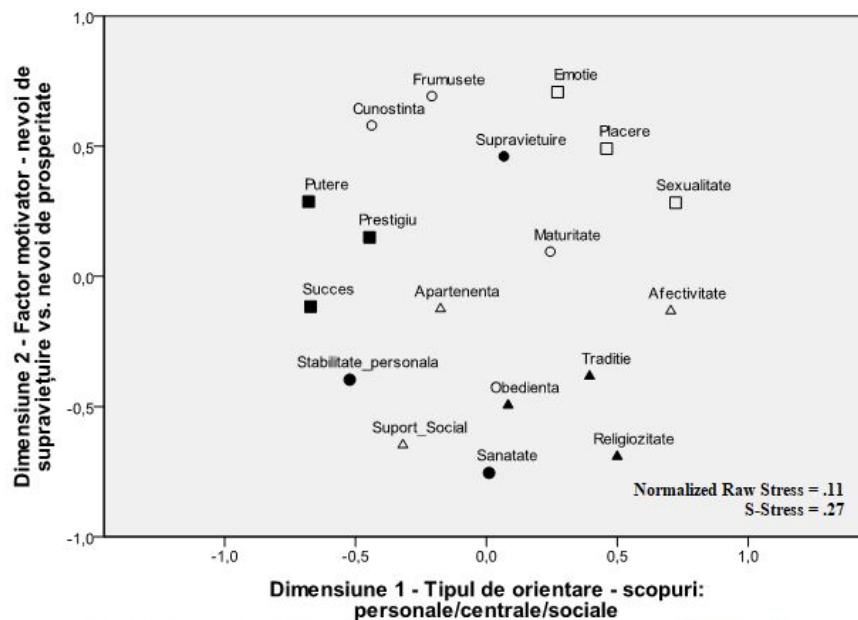
Notă: Model un factor: toate valorile combinate. Model doi factori: valori exprimând nevoi de supraviețuire vs. valori exprimând nevoi de prosperitate. Model trei factori: valori cu scopuri personale vs. valori cu scopuri centrale vs. valori cu scopuri sociale. Model cinci factori: valorile centrale combinate. χ^2 = chi-square, df = degrees of freedom, GFI = goodness-of-fit index, CFI = comparative fit index, RMSEA = root-mean-square error of approximation, 90% CI = 90% confidence interval, SRMR = standardized root mean square residual, ECVI = expected cross-validation index, CAIC = consistent Akaike information criterion, * $p < .001$, $N = 444$.

Studiind valorile obținute pe eșantionul românesc pentru modelul hexafactorial, constatăm că valorile nu sunt excepționale pentru coeficienții GFI = - și CFI = 0.824, care în literatura de specialitate, pentru a fi considerați semnificativi statistic, trebuie să aibă valori mai mari sau cel puțin egale cu 0.90 ceea ce ar indica o potrivire bună a modelului (Browne & Cudeck, 1993). Totuși, valorile acestor coeficienți în comparație cu modelele alternative sunt mult mai apropiate de 0.90, astfel: model alternativ un factor – GFI = - și CFI = 0.539; model alternativ doi factori: GFI = 0.80 și CFI = 0.538; model alternativ trei factori: GFI = 0.86; și CFI = 0.680; model alternativ cinci factori: GFI = 0.89 și CFI = 0.777. Pentru că numărul de respondenți din eșantionul românesc, $N = 444$, conform lui Hu & Bentler (1999) este mai mic de $N \leq 500$, se sugerează ca pentru acceptarea sau nu a unui model să fie utilizată și combinația coeficienților RMSEA (engl. *root-mean-square error of approximation*, SRMR (engl. *standardized root mean square residual*) cu valori mai mari sau apropiate de 0.05 (sau .06) și respectiv 0.06 (sau .07, .08), astfel putem spune că modelul propus are o potrivire acceptabilă. În cazul nostru, valorile coeficienților sunt: RMSEA = 0.068, 90% CIRMSEA = 0.060 - 0.076 și respectiv SRMS = 0.067, ceea ce ne conduce la a afirma că modelul hexafactorial are o potrivire acceptabilă și în contextul cultural românesc.

Structura modelului a fost testată cu ajutorul scalării multidimensionale confirmatorii MDS (engl. *multidimensional scaling*) cu transformări de proximitate în distanțe euclidiene (z scores) utilizând algoritmul Proxscal din aplicația SPSS

for Windows 19.00. Coeficientul Tucker al congruenței cunoscut și ca Tucker Phi (Φ) a fost utilizat pentru a confirma dacă structura modelului hexafactorial se păstrează la fel și în contextul nostru cultural. Acest coeficient este considerat semnificativ dacă are o valoare mai mare de 0.90 (Van de Vijver & Leung, 1997).

În Figura nr. 1 se poate observa modul în care se organizează variabilele utilizând cele două criterii: scopuri (personal, central, social) și nevoi (supraviețuire, prosperitate) care configurează modelul valoric propus de Gouveia. Valorile se structurează în funcție de cele două criterii propuse. Valoarea coeficientului Tucker Phi (Φ) este de 0.93, o valoare semnificativă statistic. Rezultatele au fost obținute prin utilizarea aceluiași tehnici statistice sugerate și utilizate chiar de autorul modelului. Rezultatele au fost comparate cu rezultatele obținute de Gouveia *et al.* (2014) în studiul întreprins pe populație braziliană – *Functional theory of human values: Testing its content and structure hypotheses*. Modelul propus se configurează similar și în contextul cultural românesc.

Notă. Triunghiurile se referă la valori sociale, cercurile la valori centrale și pătratele la valori personale. Simbolurile negre evidențiază valorile centrate pe nevoia de supraviețuire, iar simbolurile albe evidențiază valorile centrate pe nevoia de prosperitate.

Figura nr. 1. Reprezentarea spațială a markerilor valorici.

Al doilea element al structurii modelului, acela că există scopuri diferite ale actorului social, care generează o anumită structură valorică a acestuia, a fost confirmat prin valorile coeficienților de corelație rezultați pentru modelul propus de teoria funcțională a valorilor. Corelațiile stabilite între valorile de bază propuse de teoria funcțională a valorilor sunt prezentate în Tabelul nr.3.

Tabelul nr. 3
Matricea corelațiilor dintre sub-funcții

Valori umane	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. Valori de promovare	-					
2. Valori existențiale	.311**	-				
3. Valori normative	.126**	.297**	-			
4. Valori hedonice	.418**	.155**	-.128**	-		
5. Valori suprapersonale	.332**	.319**	.038	.312**	-	
6. Valori de interacțiune	.285**	.390**	.341**	.167**	.282**	-

Notă: ** $p < 0.01$

În ceea ce privește a doua ipoteză propusă de noi, studiind ordinea importanței pe care o acordă respondenții categoriilor valorice, se poate observa în Tabelul nr. 4 modul în care se ordonează acestea, în funcție de mediile obținute: valori existențiale: $m = 5.85$, $SD = 0.77$; valori de interacțiune: $m = 5.44$, $SD = 0.78$; valori supra-personale: $m = 5.35$, $SD = 0.84$; valori de promovare: $m = 4.82$, $SD = 1.00$; valori hedonice: $m = 4.72$, $SD = 1.10$, respectiv valori normative: $m = 4.50$, $SD = 1.18$. Astfel, pornind de la nevoia care ghidează structurarea setului valoric pentru eșantionul românesc, putem concluziona că, deși dominante în ierarhia respondenților sunt valorile existențiale, care au ca și factor motivator nevoia de supraviețuire, scopul fiind unul central, totuși valorile ghidate de nevoia de prosperitate sunt predominante.

Tabelul nr. 4
Elemente de statistică descriptivă

Valori (scale)	m	SD
Valori de promovare	4.82(4)	1.00
Valori existențiale	5.85(1)	0.77
Valori normative	4.50(6)	1.18
Valori hedonice	4.72(5)	1.10
Valori suprapersonale	5.35(3)	0.84
Valori de interacțiune	5.44(2)	0.78

Notă: $m =$ media, $SD =$ abaterea standard. Valorile din paranteză corespund ordinii importanței acordate fiecărei sub-funcții valorice.

4. CONCLUZII

Rezultatele obținute prin testarea și aplicabilitatea „teoriei funcționale a valorilor” în contextul cultural românesc oferă o nouă perspectivă asupra modului în care oamenii aleg să-și organizeze și să-și ierarhizeze valorile care le ghidează comportamentul și finalitatea acțiunilor întreprinse. Modelul valorilor umane propus de Gouveia, structurat în șase factori, își conservă structura similar rezultatelor obținute de acesta într-o cultură latino-americană (Brazilia), similară culturii românești.

Ceea ce ne-am propus prin acest demers științific a fost să validăm instrumentul asociat „teoriei funcționale a valorilor” și să examinăm configurația

valorică dominantă rezultată. Studiul nostru probează pertinenta modelului hexa-factorial și pe eșantionul românesc, ceea ce constituie o contribuție metodologică relevantă, oferind un profil valoric specific care completează și nuanțează profilele similare obținute în alte studii pe populație românească. Limitele studiului nostru sunt generate de mărimea eșantionului utilizat, pe de o parte, și pe de altă parte, modul în care se configurează setul valoric propus de teoria funcțională pe categorii de vârstă și gen nu a fost studiat. Aceste aspecte pot constitui linii de cercetare viitoare.

Elementul de noutate pe care îl aduce cercetarea noastră este dat de acest model teoretic al valorilor umane, foarte influent în psihologia interculturală, dar deloc cunoscut în literatura noastră de profil.

Primit în redacție la: 30.07.2018

BIBLIOGRAFIE

1. BROWNE, M.W., CUDECK, R., *Alternative ways of assessing model fit*, în BOLLEN, K.A. & LONG, J. S. (Eds.), *Testing structural equation models*, Newbury Park, CA: Sage, 1993, p. 136–162.
2. GAVRELIUC, A., *Continuity and change of values and attitudes in generational cohorts of post-communist Romania*, *Cognition, Brain, Behaviour, An Interdisciplinary Journal*, **14**, 2, 2012, p. 191–212.
3. GOUVEIA, V., MILFONT, T., GUERRA, M., *Functional theory of human values: Testing its content and structure hypotheses*, *Personality and Individual Differences*, **60**, 2014, p. 41–47.
4. GOUVEIA, V., VIONE, K., MILFONT, T., FISCHER, R., *Patterns of Value Change During the Life Span: Some Evidence From a Functional Approach to Values*, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 2015, p. 1–15.
5. GOUVEIA, V. V., *The motivational nature of human values: Evidences of a new typology* [in Portuguese], *Estudos de Psicologia*, **8**, 2003, p.431–443.
6. GOUVEIA, V. V., *Functional theory of human values: Fundamentals, applications, and perspectives*, in Portuguese, São Paulo: Casa do Psicólogo, 2013.
7. HOFSTEDE, G., *Culture's consequences: International differences in work-related values*, Beverly Hills, CA: Sage, 1980.
8. HU, L. T., BENTLER, P. M., *Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives*, *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, **6**, 1, 1999, p. 1–55.
9. INGLEHART, R., *Culture shift in advanced industrial society*, Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1989.
10. INGLEHART, R., *The silent revolution: Changing values and political styles among Western publics*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1977.
11. KLUCKHOHN, C. K., *Values and value orientations in the theory of action* in PARSONS, T. and SHILS, E. A. (Eds.), *Toward a general theory of action*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1951.
12. KORMAN, A., *The psychology of motivation*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1974.
13. MAIO, G. R., OLSON, J. M. (eds.), *Why we evaluate: Functions of attitudes*, Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2000.
14. MASLOW, A. H., *Motivation and personality*, New York Harper & Row, Publishers, Inc., 1954.
15. ROHAN, M. J., *A rose by any name? The values construct*, *Personality and Social Psychology Review*, **4**, 2000, p. 255–277.

16. ROKEACH, M., *The nature of human values*, New York: Free Press, 1973.
17. SCHWARTZ, S. H., *Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries*, *Advances in experimental social psychology*, **25**, 1992, p. 1–65.
18. SCHWARTZ, S. H., BILSKY, W., *Toward a universal psychological structure of human values*, *Journal of Personality and Social Psychology*, **53**, 1987, p. 550–562.
19. SCHWARTZ, S. H., BILSKY, W., *Toward a universal psychological structure of human values: extensions and cross cultural replications*, *Journal of Personality and Social Psychology*, **58**, 1990, p. 878–891.
20. SCHWARTZ, S. H., *Are there universal aspects in the structure and contents of human values?*, *Journal of Social Issues*, **50**, 1994, p. 550–562.
21. TRIANDIS, H., *Individualism & collectivism*, Boulder, CO: Westview Press, 1995.
22. VAN DE VIJVER, F. J. R., LEUNG, K., *Methods and data analysis for cross-cultural research*, Thousand Oaks, California: Sage, 1997.
23. VOICU, B., VOICU, M. (Eds.), *Valori ale românilor (1993–2006) [Values of Romanians (1993–2006)]*, Iași, Institutul European, 2007.

REZUMAT

Valorile au jucat întotdeauna un rol central în științele sociale, astfel această cercetare prezintă o perspectivă teoretică și aplicativă, nouă – „Teoria funcțională a valorilor umane”. Modelul valorilor umane a fost propus de Valdiney Gouveia, un psiholog brazilian și este un model hexafactorial, descris prin două funcții pe care le îndeplinesc valorile, și anume: ghidarea acțiunilor individului și exprimarea nevoilor acestuia. Pentru a testa și examina relevanța acestui model teoretic în contextul cultural românesc, am utilizat un eșantion de 444 de respondenți. Rezultatele obținute au arătat că modelul valoric hexafactorial este pertinent și în contextul cultural românesc, păstrându-și structura factorială. Cercetarea noastră oferă o contribuție metodologică relevantă prin prisma profilului valoric specific care se configurează în urma utilizării unui instrument de lucru diferit de cele utilizate până în prezent în alte studii pe populație românească. Modelul funcțional al valorilor umane este un instrument adițional util pentru înțelegerea valorilor.

BETWEEN THE EXPERIENCE OF INTIMACY AND THE CONSTRUCTION
OF REPRESENTATION.
PSYCHOANALYTIC REFLECTIONS ON *HAMLET**

BRÎNDUȘA ORĂȘANU
Titu Maiorescu University, Bucharest**

Abstract

The paper proposes a reflection on the experience of intimacy related to the construction of representation in the course of the individual psychic development. The conflictual nature of the subject's relationship with the experience of intimacy can be described theoretically using the concept of aesthetic conflict and illustrated with the play Hamlet by W. Shakespeare, starting from the perspective of D. Meltzer and M. Harris Williams. It also highlights the relationship between, on the one hand, fear of the experience of intimacy and, on the other hand, the anxiety of separation from the object or its opposite, the anxiety of fusion with the object. Functional intimacy would be the experience of a possible proximity when the subject "moves" between the two poles of the symbolic distance from the object, for both avoiding psychic intimacy and collusive intimacy excess are pathogenic in different ways. Only an "oscillating" process of creating and, alternatively, exiting psychic intimacy would make possible a construction of representation as a necessary element of normal-neurotic functioning. From this perspective, Horatio's high representative capacity may be a reason for which Hamlet delegates him to "represent" the story of the play to the world.

Cuvinte-cheie: intimitate, reprezentare, conflict estetic, proximitate psihică, separare.

Keywords: intimacy, representation, aesthetic conflict, psychic proximity, separation.

1. INTRODUCTION

1.1. THE CONCEPT OF REPRESENTATION

Representation is, along with the affect, a mediator in the process of developing the material that language requires. Representation lies on the side of thinking, and the affect on the part of the body. The intellect (representations of words) and sensibility (affects) are united by a "bridge" consisting of unconscious representations of things, in particular visual (Green, 1973). Representation is not something "objective" but something relating to the "object", that is, it refers to an

* A part of this paper was presented at the Summer School of Psychoanalysis organized by the Romanian Society of Psychoanalysis, Mamaia, August 2017.

** Titu Maiorescu University of Bucharest, Faculty of Psychology, Calea Văcărești 187, Bucharest, Romania; obrindusa@yahoo.com.

object, however, not directly, but in a complex and conflictual way. Gaining access to mentalization and thinking involves the formation of representations which, in turn, mean a complex process involving both perception and functional hallucination in some kind of homeopathic doses (De Mijolla-Mellor, 2001). This perspective continues the Freudian view: on the one hand, in every delusion there is a kernel of reality; on the other hand, any sense of reality would involve a mixture of perception-hallucination, the difference remaining a quantitative one.

1.2. INTIMACY

Bernard Chervet shows that there are several types of intimacy, some of which allow for subtle differences, and others are transgressive (incestuous, criminal, or cannibal), and are meant to negate differences, hindering mental processes through the confusion they maintain (Chervet, 2012, p. 1638). He cites Freud regarding the functioning of the groups, and therefore that of families, with his expression “intimately connected mass” (Freud, 1930), which we can associate with the more commonly used concept of collusion. Chervet also points out that this transgressive intimacy, which prevents differentiation, opposes the resolution of the Oedipus complex. There is an exploratory intimacy, there is an intimacy of confusion.

We will see that Donald Meltzer treats intimacy in its developmental aspects rather than in its transgressive and regressive aspects.

2. HAMLET AND HIS PLAY WITH THE EXPERIENCE OF INTIMACY

2.1. THE PLAY

I will begin by briefly recalling the plot of *Hamlet* by William Shakespeare, which will be my “analysand” material. The play was written between 1599 and 1601 and it had many inspirational sources, including a chronicle of Saxo Grammaticus, a medieval novel by Italian Bandello, Greek and Latin mythology, Greek and medieval history, and the political situation in England contemporary to Shakespeare, although the events of the play take place in Denmark.

The play begins with the appearance of the Ghost of Hamlet’s father, former king of Denmark, who informed his son that he had not died bitten by a snake, as it was thought, but that he had been poisoned by his brother, Claudius, in order to be dispossessed of his crown and his wife, Queen Gertrude. The Spirit commands Hamlet to avenge him. Hamlet swears he will.

To this end, he begins to simulate madness. The King-uncle, the Queen-mother, and courtiers assume that the prince behaves strangely because he’s in love with Ophelia, Polonius’ daughter, and engage in spying and manipulations in order to find out his intentions and keep him under control. In turn, Hamlet sets up his own plan, having the advantage that, apart from his faithful friend Horatio, no one is aware he knows how the former king had died. Hamlet organizes what was

called in the history of literature a “play within a play”: before a theatre performance announced at the court, he speaks with the actors to include in the text a passage he had written, including the very scene of his father’s killing. It’s a trap set for Claudius, in order to get him to expose himself and to verify the Ghost’s words.

The show begins. When the actor-assassin pours poison into the ear of the sleeping king, Claudius rises and stops the show. Now, Hamlet, accompanied by Horatio with whom he consults permanently, is certain that this is the way things have happened. He takes advantage of an occasion when the king is alone and he can actually carry out his promised revenge, that is, kill him, but he sees him kneeling and full of remorse, and he thinks it’s not a good time. The King-uncle discards his remorse, and once he finds out that his nephew knows what had happened, he begins to plan to kill him too, through various intermediaries.

Meanwhile, Hamlet’s most important encounters with feminine characters take place. He insistently insults Ophelia, unnecessarily leading her to believe that physical beauty will corrupt her moral honesty and preventively advising her to go to the monastery so as not to become a harlot. This counsel has two meanings: in English *nunnery* means a monastery and a brothel. Wounded and frightened, Ophelia will go mad and drown, unclear if it was a suicide or an accident.

The second encounter is with the Queen-mother, who asks to talk to him after the “play within a play” had just taken place. Hamlet treats the queen in the same insulting way. The Queen is scared that he will kill her, cries for help, which makes Polonius, who was spying from behind a curtain, to scream as well, which causes Hamlet to pierce him with the sword, believing that he is Claudius, and thus kill him. Again, the Ghost shows himself to him, only to him, in order to ask him to spare Gertrude for the second time and to speak with him. The Queen acts as if she thinks her son is crazy.

The King sends Hamlet to England. Coming out alive and returning after an uncertain period for the reader, the prince is still under the sign of vengeance, and he himself becomes the target of Laertes’ revenge, the son of Polonius and the brother of Ophelia.

Our hero accidentally arrives at Ophelia’s funeral. He talks to one of the gravediggers about death and he discovers Yorick’s skull, the former king’s buffoon, with whom he played as a child and whom he loved. At the funeral, he violently fights with Laertes, in a kind of competition about whom of the two loved Ophelia more.

King Claudius organizes a seemingly sporting duel between Hamlet and Laertes, arranging with the latter to eliminate the former either with a poisoned sword or with a cup of poisoned wine. The result of the duel is that the scene of the play is covered in the dead bodies of: the Queen who accidentally drank the cup of poisoned wine; Laertes who was pierced by the poisoned sword that Hamlet took by mistake; the king who was killed by Hamlet with the same poisoned sword after

Laertes confesses he was manipulated by the king to kill him; Hamlet, who had first been touched by the poisoned sword and who nevertheless is the last one to die.

On his deathbed, Hamlet asks Horatio to tell the world his story.

Meg Harris Williams, quoting literary criticism, emphasizes that both the play and its hero are constantly looking for a form, which makes us readers think not *about the play* but along *with it* (Harris Williams, 1988, p. 92), in a troubled and conflictual process similar to one of emotional growth, to which we are observers and participants. The atypical character of the play is the deliberate lack of equivalence between the action and the pursuit of self-knowledge, the structure of the text being rather "spreading" than "linear" (p. 96), and the spatial element dominates the temporal one (p. 96). I would add here that the issue of intimacy is established from the very structure of the play: it draws us inside or comes to encompass us, there is a *disconcerting intimacy between the text and the readers*, or between the play and the spectators, which seems deliberate.

The predominantly spatial element makes the hero's struggle to know what he calls the "undiscovered country" (Shakespeare, III, 1) to appear again and again, because *Hamlet* gives the impression that behind each open door an impenetrable mystery appears (Harris Williams, p. 95). The pre-eminence of the spatial element invites to also treat the theme of intimacy, in terms of getting closer to something or someone, to the interior of something or of someone. Against this reference, I will leave other levels of analysis in brackets, such as the Oedipal one (Freud, 1897; 1900), and I will try to identify some ways in which we can imagine Hamlet's experience of intimacy.

2.2. HAMLET AND HORATIO

With Horatio, this experience is long lasting. He confides in him, he trusts him, he asks confirmations of the sense of reality. I render a fragment of dialogue between the two, after King Claudius stands up when seeing the scene of poisoning from the "play within a play", meant to expose him:

Hamlet: [...] Didst perceive?

Horatio: Very well, my lord..

Hamlet: Upon the talk of the poisoning?

Horatio: I did very well note him".

(Shakespeare, III, 2, p. 74)

(I believe the term "testing reality" is more suitable for the "play within a play". For "suss out" someone it is more adequate the term "sense of reality").

The two don't need too many explanations, which implies a common ground of representations to which they quickly connect. On the other hand, the fact that Hamlet makes Horatio an observer of the reality of others, of his reality, makes this intimacy limited to a triangulated level by the above-mentioned function, similar to

one aspect of the psychoanalytic function. The coexistence of a common ground of representations and the tertiary function of Horatio as observer allows Hamlet to leave him the inheritance of his “cause”

“Hamlet: Horatio, I am dead, Thou livest; report me and my cause aright
To the unsatisfied.

(Shakespeare, V, 2, p. 125)

As Harris Williams notes, Hamlet’s and Horatio’s way of communication, as well as the entire level of emotional drama in the play, contrasts and even contradicts the level of the plot (the narration of vengeance), just as the chaotic deaths of the last act contrasts with Hamlet’s demand towards Horatio. Horatio is chosen to convey the “inner story” (Harris Williams, p. 132) – which I would call the “intimate story of the play”, in contrast to the political and social one of facts. This story is rather a work of exploration of the world *mystery’s* and self (Meltzer) or, I might say, *a way of looking for representations* that shape the outer and inner world, or, more precisely, representations of the emotional experiences of encounters with the world and with oneself.

It has been said in literary criticism that the play, while its action develops on stage, conveys a process that seems to happen in our eyes. Hamlet gives Horatio a way of symbolic exploration of the mental world. I would add that this exploration is an intimate one, which is well valued by its contrast with the repeated staging of the play. The play’s enactment intends to spy, that is, search for something, but this is rather an element of a puzzle already formed, the *secret* that Donald Meltzer opposes to the *mystery* (Meltzer, 1988, p. 66–68) just as he opposes *significance* to *signs* and *information*, or as he opposes, from the point of view of *intent*, the secret level (intended for the outside) to the *private* level (intended for internal functioning) (Meltzer, p. 79), a level that we can equate, in the context of our theme, with “intimate”.

I would say that Horatio’s character and Hamlet’s communication with him are appreciated by Hamlet as the most healthy and precious to him in the whole play. Here’s how Hamlet describes him:

“Hamlet: [...] and blest are those
[...] That are not a pipe for fortune’s finger
To sound what stop she please.
Give me that man [...] and I will wear him
In my heart’s core, ay, in my heart of heart,
As I do thee. [...]”.

(Shakespeare, III, 2, p. 68)

I wonder how we could define “the heart’s core”, as a profound investment of love? Does affective investment have degrees of depth? This would be another discussion.

2.3. HAMLET AND OPHELIA

For Hamlet, another way of being intimate appears during the “play within a play”. Hamlet approaches Ophelia and asks:

“Hamlet: Lady, shall I lie in your lap?

Ophelia: No, my lord.

Hamlet: I mean, my head upon your lap?

Ophelia: Ay, my lord. (*Lying down at OPHELIA's feet*).

(Shakespeare, III, 2 p. 69)

Despite the sexual inuendo, the intimacy that Hamlet searches is not really achieved because, on the one hand, in Shakespeare's time, it was custom for young people to sit at the feet of young women and to put their heads in their lap during theatre representations and on the other hand, Hamlet quickly draws out of Ophelia's “magnet”, and lets himself drawn to the other magnet: the action of vengeance and to the role that the Ghost-Father attributes to him. He plucks out of the dialogue with Ophelia and plunges into the well-known reproachful repertory regarding the Queen:

“Ophelia: You are merry, my lord.

Hamlet: Who, I?

Ophelia: Ay, my lord.

Hamlet: O God, your only jig-maker. What should a man do

but be merry? For, look you, how cheerfully my

mother looks, and my father died within's two hours”.

[four months had actually passed] (Shakespeare, III, 2, p. 69–70).

Trying to get closer to Ophelia seems to be doomed for failure from the very beginning. As Harris Williams remarked, “the nunnery”, a monastery or a brothel, are places where either the body or the self are hidden, and Hamlet feels that Ophelia is “two-dimensional” “her tabula-rasa quality reacts two-dimensionally” (p. 104), a vehicle for other forces, forces whose words are “painted” in a way that does not express aesthetics, but on the contrary, an *anti-aesthetics and a non-encounter of two minds communicating and seeking* “any real, intimate sense”, which can be explored beyond social considerations¹, “in what they regard as merely a social entertaining” (p. 108, p. 110).

Even King Claudius sometimes makes the difference between “aesthetic” and “painted” relative to himself:

“Claudius: The harlot's cheek, beautied with plastering art,

Is not more ugly to the thing that helps it

Than is my deed to my *most painted word*”.

(Shakespeare, III, 1, p. 62, my emphasis)

Apparently paradoxical with respect to Ophelia is the fact that, although lacking in her own content, she is the one that really turns mad. The paradox

¹ “Social entertainment” in English.

disappears if we look at psychosis from the perspective of its evacuative and anti-conservative pathology: Ophelia carries forces and messages between the characters of the play, without preserving them and without using them on their own. It thus becomes a vehicle of “subverting the truthful poetic expression and substituting the political power of stage-management” (Harris Williams, p. 106).

2.4. HAMLET AND GERTRUDE

The most important proximity approached in the play seems to be that between Hamlet and the Queen-mother or, better said, between the mother and the “embryonic prince” (Harris Williams, p. 101), the one struggling “to get beyond philosophy into poetry, to exchange riddling for the heart of the mystery (p. 103), to reach potential emotional communication between ‘thought’ and ‘thought’ rather than word and word” (p. 123). I will translate this expression, for our theme, as follows: *proximity between thought and thought, rather than the proximity between word and word.*

Why is fighting needed, why does Hamlet’s princely character remain embryonic? Because the emotional dilemma becomes intolerable. *To be or not to be*, “that is the question”, says Hamlet. As Virgiliu Ștefănescu–Drăgănești points out, if there is a unanimous opinion about *Hamlet*, it is that the monologue that begins with this phrase represents that passage from universal literature most present in the memory of humanity (Ștefănescu–Drăgănești, 1986, p. 483).

On the occasion of another discussion, Jacques André proposes to consider the verb *to be* as an abridgement and not to limit it to the realm of existence: “Can we isolate, as Winnicott does, an area of need, of *being*, which is virgin in relation to drive, to sexual? Is *to be* anything other than an abridgment of *to be loved*?” (André, 1999, p. 15–16, my translation)

I will now try to extend André’s perspective to the context of Hamlet’s intimacy. To do this, I render what follows in the monologue:

“Hamlet: To be, or not to be: that is the question,
 Whether ‘tis nobler in the mind to suffer
 The slings and arrows of outrageous fortune,
 Or to take arms against a sea of troubles,
 And by opposing end them? To die: to sleep;
 [.....]
 To sleep: perchance to dream: ay, there’s the rub;
 For in that sleep of death what dreams may come
 [.....]
 But that the dread of something after death,
 The undiscover’d country from whose bourn
 No traveller returns, puzzles the will
 And makes us rather bear those ills we have
 Than fly to others that we know not of?”
 (Shakespeare, III, 1, p. 63, my emphasis)

To be or not to be... what, in emotional terms? Let us look on the encounter called in the literary criticism “the great scene” between Hamlet and Queen Gertrude. Hamlet begins with an attack similar to that on Ophelia, apparently about immorality, but – and here Harris Williams comes with an interesting theory – the way in which Hamlet does it suggest that he accuses her not only of her sexual and incestuous experience, but “of the experience *per se*, of having given birth to him” (p. 114). *To be or not to be... born*, not as a hypothetical philosophical question but as an experience. Their passionate dialogue evolves until Hamlet causes Gertrude to look at him and try to get close to his mind. But their intolerable proximity makes her move away again, their “potential intimacy dissolves away” (Harris Williams, p. 117) dissipates, and Hamlet resumes his old habit, “Hamlet is no longer in the position of pursuing the act – rather, the act pursues him” (p. 118), the old habit of avoiding what Meltzer called *the aesthetic conflict*.

Meltzer defines this concept as the passionate mixture of love, hatred and curiosity towards the beauty of the world, in an intimate relationship with what is beautiful (Meltzer, 1988, p. 14), a relationship that he finds similar to the aesthetic conflict in the intimacy of the psychoanalytic method, an intimacy characterized, among other things, by infinite continuity and openness (p. 22–23). In another paper, I showed that the analysand’s speech itself, not only the method, may constitute a conflictual aesthetic object, the original aesthetic object of a psychoanalytic cure (Orășanu, 2017). From this perspective, the whole psychopathology has as its starting point the “the flight from the pain of the aesthetic conflict” and “avoidance of the impact of the beauty of the world, and of passionate intimacy with another human being²” (Meltzer, 1988, p. 29).

Meltzer starts in his theory of development not from the moment of birth, but from the period of the intrauterine life. The experience of encounter with the unknown of the outside world, whose first representative is the external maternal object, initially means non-representable traumatic pain. A first defensive and integrative way in the face of traumatic alterity is the fantasy of returning to the maternal body as a way to escape emotional aesthetic impact. According to this author, the primordial question that makes the child think is: *but is the inside of the mother’s body just as beautiful?* Alternative investment of the alterity and of the maternal body attempts to build a representation on the intensity of the encounter with the world.

Then, *to be or not to be ... in the maternal body?* Symbolically, the alternation becomes an “unconfident” exploration (Meltzer) of the other’s interior and, ultimately, of one’s own interior. In Hamlet’s monologue, “death” is associated with “sleep” and “dreaming”, then with the anxiety in the face of the “unknown” oneiric space called ‘undiscovered country’. It is from here on that Harris Williams

² Meltzer emphasizes that in his definition ‘passion’ doesn’t have the current meaning of ‘intensity’.

begins to appreciate that Hamlet's and the whole play's dilemma is whether to move beyond the boundary "beyond philosophy, into poetry", to the mystery of the depths of the human mind (p. 103).

Hamlet's philosophical and emotional struggle can also be seen as a struggle *to be or not to be* "a pipe for fortune's finger/ To sound what stop she please". (Shakespeare, III, 2, p. 68). Harris Williams translates this expression through the mode of functioning of the one who acts by virtue of an "anti-aesthetic" social adaptation, that is, against the aesthetic approach of self-exploration.

V. Ștefănescu-Drăgănești shows that Hamlet's monologue resembles another writing of Shakespeare, *Sonnet 66*, which may have been written before *Hamlet's* monologue and which may represent its "embryo" (Ștefănescu-Drăgănești, p. 483). I render a short piece of his translation into prose:

"Tir'd with all these

[a list of all the world's injustices comes next which make him rise up in arms]
from these would I be gone, Save that, to die, I leave my love alone"

(first published in **1609**, but it is possible that sonnets have long been unpublished, being exclusively for private reading)

(Shakespeare, *op. cit.*, p. 66, my emphasis)

Of course, the first level of interpretation is the existential one, which also applies to the play. However, if we approach Hamlet's case in Harris Williams's deeper and more complex level, also following the associative thread *death-sleep-dreams-undiscovered country-fear of knowing the unknown*, we can get more from this *Sonnet*, in combination with *Hamlet*. If death is also a metaphor for the fear of the unknown of the knowledge of the human mind, then knowledge, advancement to the "undiscovered country" and to the "mystery of the world", the process of constructing representations, would emotionally mean a certain "lonely solitude", either for the object of love or for the subject. In other words, a way out of intimacy. An exit from a certain way of intimacy, towards the possibility of autonomy and another way of intimacy.

3. CONCLUSIONS

The formation of the representative capacity implies the psychological tolerance of the fundamentally lost character of the object, an object that cannot belong to the subject except on a symbolic ground. Establishing this capacity or improving it (for example, in the course of the psychoanalytic process) involves a mourning process along with a work of subject-object separation and differentiation, equivalent to a process of tracing the Ego's boundaries. Throughout this process, the experience of intimacy appears as a psychic proximity, during alternate movements of the subject, of moving away and towards its object. Intimacy would therefore be a "stop" on this difficult route. Before being left behind, this stop cannot be bypassed. This means that the fear of intimate experience is in a certain relation to a

lack of representativeness, just like the separation anxiety or fusion anxiety. On the other hand, collusive intimacy also makes it difficult to construct representation. This oscillatory approach of getting close to and moving away from seems to be an issue with respect to Hamlet's character and, on the contrary, well-rendered in the case of Horatio. This can be thought of as one of the reasons why the former delegates to the latter the task of "representing" the story of the play to the world.

Received at: 25.06.2018

BIBLIOGRAPHY

1. ANDRÉ, J., *Entre angoisse et détresse*, in ANDRÉ, J., CHABERT, C. (ed.), *États de détresse*, Paris, PUF, 1999, p. 9–30.
2. CHERVET, B., *La résolution du complexe d'Œdipe et l'accès aux intimités*, *Revue française de psychanalyse*, LXXVI, 5, 2012, p. 1633–1639.
3. DE MIJOLLA-MELLOR, S., *L'évolution de la pratique psychanalytique avec des patients psychotiques*, in DE MIJOLLA-MELLOR, A. (ed.), *Evolution des la clinique psychanalytique*, Bordeaux-le-Bouscat, Ed. L'Esprit du Temps, 2001, p. 117–133.
4. FREUD, S. (1897), *Lettres à Wilhelm Fliess*, Paris, PUF, 2006.
5. FREUD, S. (1900), *Interpretarea viselor*, in O 3, Bucharest, Trei, 2003.
6. FREUD, S. (1930), *Le malaise dans la culture*, in *OCF.P.*, XVIII, 1994.
7. GREEN, A., *Le discours vivant*, Paris, PUF, 1973, p. 204–205.
8. HARRIS WILLIAMS, M. (1988), *The Undiscovered Country: the Shape of the Aesthetic Conflict in Hamlet*, in MELTZER, D., HARRIS WILLIAMS, M., *The Apprehension of Beauty*, London, Karnak, 2008, p. 84–133.
9. MELTZER, D. (1988), *Aesthetic Conflict: Its Place in the Developmental Process*, in MELTZER, D., HARRIS WILLIAMS, M., *The Apprehension of Beauty*, London, Karnak, 2008, p. 7–34.
10. ORĂȘANU, B., *Memories and triangulation in interpretive work (I;II)*, *Revista de Psihologie*, 57, 3–4, Editura Academiei Române, 2011, p. 227–236; p. 349–357.
11. ORĂȘANU, B., *Patient, lacrimae rerum, interprète*, *Bulletin de la Société psychanalytique de Paris*, CPLF, Interpréter, 2017, p. 123–130.
12. SHAKESPEARE, W. (1600–1601), *Hamlet, prinț al Danemarcei*, in *Opere complete*, V, București, Editura Univers, 1986, p. 326–495, translated by Leon Levițchi and Dan Duțescu. Notes by V. Ștefănescu-Drăgănești.
13. SHAKESPEARE, W. (1600–1601), *Hamlet*, *Prestwick House Literary Touchstone Classics*, Delaware, Ed. Paul Moliken, 2005.

REZUMAT

Lucrarea propune o reflecție asupra experienței intimității raportate la construcția reprezentării, în cursul dezvoltării psihice individuale. Natura conflictuală a relației subiectului cu experiența intimității poate fi descrisă teoretic folosind conceptul de conflict estetic și ilustrând-o cu ajutorul piesei *Hamlet* de W. Shakespeare, pornind de la perspectiva lui D. Meltzer și M. Harris Williams. De asemenea, este pusă în lumină relația dintre, pe de o parte, teama față de experiența intimității, iar pe de altă parte, angoasa de separare de obiect sau opusul ei, angoasa de fuziune cu obiectul. Intimitatea funcțională ar fi experiența unei proximități posibile atunci când subiectul se „mișcă” între cei doi poli ai distanței simbolice față de obiect, căci atât evitarea intimității psihice cât și excesul coluziv de intimitate sunt patogene, în moduri diferite. Doar un proces „oscilator” al creării și, alternativ, al ieșirii din intimitatea psihică ar face posibilă construcția reprezentării ca element necesar al funcționării normal-nevrotice. Din această perspectivă, capacitatea reprezentativă crescută a lui Horațio poate fi un motiv pentru care Hamlet îl delegă pe el pentru a „reprezenta” lumii povestea piesei.

INFLUENȚA PERFEȚIONISMULUI ASUPRA DEZVOLTĂRII TULBURĂRILOR ANXIOASE

DOINA ȘTEFANA SĂUCAN, ANDRA BEATRICE BOLOHAN,
IOAN MIHAI MICLE, GEORGETA PREDA*
Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”

Abstract

For over 35 years of theory and research in the field has been reported the perfectionism influence in the anxiety development. Although perfectionism does not appear as a disease criterion in DSM, clinicians are aware of its relationship and impact on anxiety, depression. However, it is still unclear which of the risk factors of perfectionism also become a risk for anxiety.

This paper provides a brief bibliographic analysis of the research in the field as well as an exploration of the definition and etiology of perfectionism. It also describes the unhealthy form of perfectionism, what is called maladaptive perfectionism and can negatively influence the development of anxiety disorders. Research is also needed to understand the conditions in which the link between perfectionism and anxiety becomes stronger.

Our proposal also emerged from the need to bring to the attention of Romanian research and specialists the above-mentioned aspects, trying to emphasize the specificity of perfectionism and its influence on anxiety.

Cuvinte-cheie: perfecționism, perfecționism pozitiv, perfecționism maladaptat, anxietatea la copii.

Keywords: perfectionism, positive perfectionism, maladaptive perfectionism, anxiety in children.

1. INTRODUCERE

Citind recent cartea profesorului Septimiu Chelcea (2018), am poposit la capitolul referitor la autocunoaștere și acceptarea propriei personalități, unde apare trimiterea la fabulistul francez Jean de la Fontaine și la sa fabulă *Broasca și boul*, în care fabulistul scoate în evidență cât le este de greu acelor care își doresc din toate puterile să fie cei mai buni. Ce ni se spune, ca un sfat pentru asigurarea stării individuale de bine: să ne simțim bine în pielea noastră, fără a face eforturi supra-dimensionate pentru a fi „buricul pământului”. Acest fenomen influențează pozitiv sau negativ personalitatea umană.

Sunt elevi, studenți, specialiști în diverse domenii cu performanțe superioare, recunoscute ca atare. Lucru ciudat, odată cu creșterea performanțelor, la unii dintre ei starea de mulțumire, satisfacția de sine, în loc să crească, scade, intervenind o

* Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”, Departamentul de Psihologie, Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, București, E-mail: doina_saucan@yahoo.com

anumită obsesie a perfecțiunii, ceea ce nu este explicată prin existența unei nevoi de autodepășire (Chelcea, 2018, p. 70), ci, mai degrabă, printr-o nevoie acută de a fi mereu în frunte, de a-i uimi pe ceilalți cu performanțele noastre. Acest fenomen influențează pozitiv sau negativ personalitatea umană.

Autori celebri, precum Adler (1956) și Maslow (1971), au asociat perfecționismului o imagine pozitivă, afirmând că perfecționismul împinge individul spre realizări de excepție. Există însă și cercetări care demonstrează că perfecționismul este un factor de risc pentru dezvoltarea mai multor patologii: anxietatea, depresia, tulburări alimentare, sindromul colonului iritabil, afecțiuni cardiace etc. Prin urmare, conform acestor studii, conotația perfecționismului este una negativă (Chan, 2008). Numeroase cercetări în domeniul psihologiei clinice pun în evidență faptul că indivizii obsedați de perfecțiune sunt vulnerabili la dezvoltarea unor patologii precum depresia, anxietatea etc., suferă de tulburări psihice și somatice. În mod ciudat, fixarea unor obiective înalte sau foarte înalte, extrem de greu de atins, și care nu sunt realizate sau sunt realizate parțial, conduce la eșec, pentru ca, în final să provoace adevărate ravagii în psihicul lor (Horney, 2010).

2. PERFECȚIONISMUL

Termenul perfecționism se referă în esență la dorința de a atinge cele mai înalte standarde de performanță în combinație cu evaluările excesiv de critice ale performanței individuale (Frost *et al.*, 1990). Indivizii perfecționiști sunt considerați cei care cred că pot și ar trebui să ajungă la performanța perfectă, dar percep orice realizare a lor ca fiind cu mult mai puțin decât aceasta, prin urmare nesatisfăcătoare, considerând că standardele lor nu au fost atinse (Burns, 1980, Pacht, 1984). De aceea, indivizii perfecționiști sunt predispuși la a fi nesatisfăcuți de performanța lor, stabilindu-și un set de cerințe pe care sunt incapabili să le atingă.

Frost *et al.* (1990) au fost cei dintâi care au realizat un instrument de măsurare care să evalueze în mod specific dimensiunile perfecționismului în grupurile clinice și nonclinice. Ei au emis ipoteza conform căreia constructul perfecționismului ar cuprinde șase dimensiuni: tendința de a reacționa negativ la greșeli și de a le considera eșecuri (preocupare pentru greșeli); tendința de a se îndoii de calitatea performanței cuiva (îndoiele legate de acțiuni); tendința de a-și stabili standarde foarte înalte și de a le atribui o importanță deosebită pentru o autoevaluare (standarde personale); tendința de a percepe părinții cuiva ca având așteptări înalte (așteptările părinților); tendința de a-i percepe pe părinții cuiva excesiv de critici (criticism parental); tendința de a reliefa importanța ordinii și organizării (organizare). Scala care se bazează pe aceste șase dimensiuni a fost numită Scala multidimensională de perfecționism (MPS-F). Cam în același timp, Hewitt și Flett (1991) au dezvoltat și ei un instrument multidimensional materializat într-o scală pentru perfecționism. Ei s-au centrat mai ales pe autocritică, ignorând situațiile interpersonale în care standardele de perfecționism ar putea fi activate. Astfel, ei s-au rezumat numai la trei dimensiuni în ceea ce privește perfecționismul: tendința de a stabili standarde

exigente pentru cineva cu scopul de a evalua comportamentul cuiva în mod riguros (perfecționism orientat spre sine), tendința de a avea standarde înalte nereale pentru comportamentul celorlalți apropiați (perfecționism orientat spre alții), tendința de a crede atât faptul că ceilalți au standarde înalte pentru el, cât și faptul că se angajează într-o evaluare severă a comportamentului unui individ (perfecționism prescris social) (MPS-H Scala de perfecționism multidimensional). În cele din urmă, între perfecționismul măsurat prin MPS-F și cel evaluat prin MPS-H există suprapuneri: de ex., dimensiunea perfecționism prescris social din MPS-H corelează cu criticismul parental și cu așteptările parentale de la MPS-F (Frost *et al.*, 1993).

CONCEPTUALIZAREA ȘI STRUCTURA PERFECȚIONISMULUI

Cum am mai spus-o și mai sus, perfecționismul tinde să fie încadrat în termeni dihotomici: perfecționism bun (adaptativ) și perfecționism rău (maladaptativ, neadaptabil). În ceea ce privește perfecționismul pozitiv, acesta este descris ca fiind predominant normal și are o formă sănătoasă cu beneficii pozitive (Slade și Owens, 1998, p. 377). Se caracterizează prin niveluri înalte de organizare, perfecționism orientat spre sine, standarde personale înalte, o luptă pozitivă a unui individ pentru a-și atinge obiectivele. Autorii ne sugerează că perfecționismul pozitiv se conduce prin întărire pozitivă și dorința de succes (p. 378). Spre deosebire de acesta, perfecționismul negativ este descris ca fiind de esență patologică, nesănătos și condus de întărire negativă, precum și de frica de greșeală. Acest tip de perfecționism negativ este asociat cu neuroticismul, insatisfacția, preocuparea pentru evaluare negativă, precum și un nivel înalt de perfecționism prescris social, adică percepția că ceilalți cer de la tine perfecțiune.

Au fost folosite de-a lungul timpului, în literatura de specialitate mai multe etichetări pentru a descrie formele bune și rele de perfecționism: **normal și nevrotic** (Hamachek, 1978), **satisfăcut și nesatisfăcut** (Slade, 1982), **funcțional și disfuncțional** (Rheaume *et al.*, 1995), **activ și pasiv** (Adkins și Parker, 1996), **sănătos și nesănătos** (Stumpf și Parker, 2000), **adaptativ și maladaptativ** (Enns, Cox, Sareen *et al.*, 2001). Deși unii cercetători au preluat distincția și au introdus-o în lucrările lor empirice, a existat și un anumit reproș în ceea ce privește deficiența terminologiei, având loc uneori o centrare mai degrabă pe tipul de perfecționism decât pe starea afectivă asociată. Au mai existat reproșuri și pentru lipsa de conceptualizare mai consistentă a fenomenului (Bilsbury, Tang și Bilsbury, 2001).

Încă se mai discută dacă perfecționismul este pozitiv, negativ sau ambele aspecte extinse la dimensiunile specifice ale perfecționismului. De exemplu, unii autori au argumentat că perfecționismul orientat către sine este în primul rând adaptativ și favorabil la rezultatele obținute (Blankstein și Dunkley, 2002; Stoeber și Otto, 2006). Alții contestă puternic această noțiune, percepend perfecționismul autoimpus ca fiind intrinsec maladaptativ (Greenspon, 2000; Shafran *et al.*, 2002). Rezultatele empirice sunt și ele împărțite. De ex., există studii care au cercetat efectele longitudinale ale fațetei nucleu a perfecționismului, perfecționismul auto-orientat, arătând că se poate predicționa progresul în atingerea unor obiective

personale importante, descrescând elementele afective negative (Powers *et al.*, 2005). În alte cercetări, nu s-a găsit niciun efect longitudinal pozitiv al perfecționismului orientat către sine. O'Connor și O'Connor (2003), ca și Dunkley *et al.* (2000) au ajuns la concluzia că există niveluri înalte ale perfecționismului orientat către sine și niveluri scăzute de coping adaptativ, care au arătat creșteri în ceea ce privește inutilitatea/disperarea, sugerând că fațetele asociate cu perfecționismul pozitiv ar putea avea efecte longitudinale negative în condiții nefavorabile.

În alt studiu, Sherry, Hewitt, Sherry *et al.* (2010) au cercetat relația dintre dimensiunile perfecționismului și productivitatea în cercetare a profesorilor de psihologie, suplimentând autoraportarea cu mai multe date obiective (de ex., citări din jurnal, impactul clasificărilor). Prin explorarea unei populații nestudiate încă, autorii au căutat să extindă baza de date oferită de pacienții psihiatrici și studenți, pe care au declarat-o limitată și suprareprezentată. În plus, citările din jurnale și impactul clasificărilor au fost folosite pentru a domina limitările bine descrise ale măsurilor autoraportate. Conform lui Flett și Hewitt (2006), problematica particulară a folosirii instrumentelor de autoraportare pentru măsurarea perfecționismului ar fi tendința pentru perfecționiști să evite să apară imperfecti pentru alții. În consecință, ar fi dificil să se determine din autoraportări dacă cei care au indicat niveluri înalte de acomodare sunt cu adevărat acomodați cu adevărat sau ascund deficiențe auto-percepute.

În ciuda neînțelegerilor aparente dintre cercetători privind terminologia și conceptualizarea perfecționismului, apare totuși un punct de consens care ar justifica o anumită atenție. După Owens și Slade (2008), disensiunea este legată de felul în care cercetătorii au abordat problema perfecționismului. Ei arată că majoritatea specialiștilor îl abordează din punctul de vedere al manifestărilor clinice ale perfecționismului (de ex., dacă forma comportamentului perfecționist este pozitivă sau negativă), precum și consecințele acestuia (de ex., dacă el conduce la rezultate pozitive sau negative). În vreme ce aceste aspecte sunt importante, fără îndoială, autorii semnalează și un alt aspect relativ puțin studiat în explorarea perfecționismului. Acesta se referă la examinarea antecedentelor motivaționale ale perfecționismului, respectiv mecanismele prin care funcționează acest fenomen. Deci, în viziunea acestor autori cred că problema nu ar sta în perfecționism ca atare, ci în sublinierea proceselor care îl activează. Indiferent de terminologia folosită, acest aspect rămâne slab reprezentat ca abordare. Astfel, ne este sugerat faptul că factorii contextuali legați de perfecționism ar putea duce la subreprezentarea importanței distincției pozitiv-negativ.

În linii aproximativ similare, Hewitt, Flett, Sherry *et al.* (2003) au elaborat o scală, Perfectionistic Self-Presentation Scale (PSPS) (Scala de reprezentare perfectă de sine) bazată pe premisa că unii indivizi sunt motivați să adopte comportamente perfecționiste în încercarea de a-și ascunde propria imperfecțiune percepută.

Cunoașterea structurii perfecționismului este importantă pentru că poate reprezenta un ghid pentru cercetători cu scopul de a găsi cele mai adecvate tehnici de măsurare pentru evaluarea perfecționismului, putând în același timp să aducă

informații de natură etiologică cercetării în domeniu. Broman-Fulks și colaboratorii (2008) au aplicat o serie de proceduri taxometrice pentru adunarea datelor din două loturi nonclinice care folosesc trei tipuri de măsurare a perfecționismului, incluzând MPS-F, MPS-HF și Inventarul de Perfecționism (Hill, Huelsman, Furr, *et al.*, 2004). Rezultatele ca urmare a procedurilor taxometrice în loturi neclinice au arătat că măsurările de perfecționism au sprijinit o dimensiune de perfecționism latent. Aceste rezultate, și altele asemenea, sugerează că heterogenitatea în ceea ce privește perfecționismul reflectă o diferență privind gradul, mai degrabă decât un tip de perfecționism anume.

Perfecționismul este un construct psihologic care a fost mult timp recunoscut ca un factor central de vulnerabilitate pentru dezvoltarea unei varietăți de psihopatologii. Multe cercetări au arătat că perfecționismul este la nivel mai înalt la indivizii diagnosticați cu depresii, anxietate, tulburări de alimentație, comportament obsesiv-compulsiv (Shafran și Mansell, 2001).

3. PERFECȚIONISMUL ȘI TULBURĂRILE PSIHOPATOLOGICE

Presiunea crescută în atingerea standardelor foarte înalte asociată cu teama de eșec și autocritica excesivă conduc inevitabil spre apariția diverselor tulburări psihopatologice. S-a constatat că perfecționismul se asociază frecvent cu anxietatea, tulburarea de personalitate obsesiv-compulsivă (Rasmussen, Eisen, 1992), tulburări alimentare (Axtell, Newton, 1993, Shafran și Mansell, 2001), suicid (Callahan, 1993), abuz de substanțe, depresia clinică (Hewitt, Dyck, 1986) etc.

Numeroasele studii care urmăresc relația dintre perfecționism și tulburările alimentare (Black și colab., 2005, Binford, R. B *et al.*, 2005) au evidențiat rolul gândirii perfecționiste în dezvoltarea anorexiei și bulimiei. În cadrul unui studiu efectuat pe 140 de bărbați și 329 de femei, de către Downey și colaboratorii (2014), s-a constatat că la femei există o relație între perfecționismul orientat spre sine și cel prescris social cu tulburările de alimentație, în timp ce la bărbați doar relația dintre perfecționismul orientat spre sine și bulimie a fost mediată prin creșterea nivelului gândirii perfecționiste. Același rol important al cognițiilor perfecționiste în declanșarea tulburărilor alimentare este discutat și în studiul lui Riviere și Danilliez (2017).

Cercetarea privind legătura dintre perfecționism și tulburările de alimentație pare a fi cu cea mai lungă tradiție (Bruch, 1978, Slade, 1978). Pacienții cu tulburări alimentare aveau standarde înalte cu privire la modul lor de a mânca, aspectul greutatei și controlul lor putând forța în atingerea perfecțiunii în această arie, ceea ce menține tulburarea de alimentație. În teoria lor legată de procesul transdiagnosticului în tulburarea de alimentare, care ar putea explica anorexia nervoasă, bulimia nervoasă, precum tulburarea de alimentație nespecificată, Fairburn, Cooper and Shafran (2003) au stabilit că perfecționismul clinic ar reprezenta una din cheile de menținere a mecanismelor tuturor tulburărilor de alimentație.

Legătura dintre perfecționism și depresia clinică a fost de asemenea discutată în numeroase studii clinice. Un studiu realizat de către Afshar și colab. (2011) pe 793 de elevi, cărora li s-au aplicat scale de depresie, de anxietate și scale de perfecționism pozitiv și negativ, a arătat că ambele aspecte ale perfecționismului sunt asociate cu depresia și anxietatea. Depresia este asociată cu scoruri scăzute ale perfecționismului pozitiv, în timp ce scoruri crescute ale perfecționismului negativ se asociază atât cu depresia, cât și cu anxietatea. Concluzia este că perfecționismul negativ este un factor de risc, atât pentru depresie, cât și pentru anxietate, în timp ce perfecționismul pozitiv este un factor protectiv, rezultate la care au ajuns și alte studii (Grzegorek *et al.*, 2004, Chang *et al.*, 2014).¹

Interesul suscitată de relația perfecționismului clinic cu diverse psihopatologii a determinat necesitatea intervenției terapeutice prin încurajarea aspectelor pozitive ale perfecționismului și descurajarea celor negative.

4. TULBURĂRI DE ANXIETATE

Perfecționismul este semnificativ la niveluri mai înalte în tulburarea obsesiv-compulsivă, anxietatea socială, atacul de panică, tulburare de anxietate generalizată și stresul posttraumatic. Există cercetări care au demonstrat că nu există niveluri înalte de perfecționism în fobiile specifice (Antony *et al.*, 1998). A fost demonstrată și existența unor corelații semnificative între perfecționism și comportamentul obsesiv compulsiv. Standardele personale, precum și preocupările privind greșelile în FMPS (Frost Multidimensional Perfectionism Scale) sunt din zona perfecționismului prescris social, iar pe scala HMPS (Hewitt Multidimensional Perfectionism Scale) în zona comportamentului obsesiv compulsiv (Antony, Purdon, Huta *et al.*, 1998, Buhlmann, Etcoff și Wilhelm, 2008; Sassaroli *et al.*, 2008). Pacienții cu atac de panică (cu sau fără agorafobie) prezintă scoruri semnificativ mai mari în ceea ce privește standardele personale, îngrijorarea/preocuparea privind greșelile și perfecționismul prescris social comparativ cu zonele de control (Frost & Steketee, 1997; Iketani *et al.*, 2002). De asemenea, persoanele cu anxietate socială prezintă scoruri semnificativ mai mari în ceea ce privește îngrijorarea/frica de greșeală și perfecționismul comparat cu controalele sănătoase (Antony *et al.*, 1998; Juster *et al.*, 1996; Saboonchi, Lundh și Ost, 1999). Există și rezultate care atestă o corelație pozitivă între îngrijorare/teamă și perfecționism în grupurile nonclinice (Kawamura, Hunt, Frost *et al.*, 2001; Stoeber și Joorman, 2001).

Este util ca în practica terapeutică să se țină seama de faptul că perfecționismul poate fi prezent de unul singur sau în contextul unei constelații de factori psihopatologic flexibilă și armonioasă. Clienții se vor plânge poate de simptome-cheie, precum: verificări repetate pentru a se asigura că nu au făcut nicio greșeală,

¹ Parte din acest subcapitol al articolului a mai apărut în volumul *Sănătatea mintală a elevului în școlaritatea mică și în adolescență: Ghid teoretic și practic pentru cadre didactice, consilieri școlari și părinți*, coordonat de Mihai Ioan Micle, Doina Ștefana Săucan, autor Andra Bolohan, capitol *Perfecționismul – de la normal la nevrotic*, Editura Academiei Române, 2017.

evitare și procrastinare, sentimente de eșec însoțite de autocritică excesivă, o viață dominată de reguli, standarde inatacabile pe care se străduiesc din răsuputeri să le atingă. Pentru aceștia, consecințele nefavorabile ale izolării sociale, proasta dispoziție, stima de sine scăzută nu sunt suficiente ca să le schimbe perfecționismul. În astfel de cazuri, în care perfecționismul este problema principală conducătoare spre anxietate și proastă dispoziție, ar trebui să abordăm clientul în primul rând urmând strategiile tratamentului CBT (Cognitive Behavioral Therapy) pentru perfecționism (Shafran, Egan și Wade, 2010), care s-au dovedit a fi eficiente, alături de alte căi terapeutice (Boloan, 2016).

Având în vedere stabilitatea tulburărilor de anxietate la nivelul funcționalității personalității la anumite vârste ale dezvoltării, problema identificării perioadei de debut s-a dovedit a fi de multe ori dificil de stabilit. Cele mai multe date științifice cu privire la vârsta de debut au provenit din rapoartele clinice făcute pe vârsta adultă (Sandovici, 2016). Aceste date au condus la ideea că o mare parte a fobiilor specifice debutează la începutul copilăriei mijlocii, fobia socială de la începutul adolescenței până la mijlocul acesteia, tulburarea obsesiv-compulsivă la mijlocul adolescenței până la sfârșitul adolescenței, iar tulburarea de panică în maturitatea timpurie (Kessler și colab., 2005; Ost, 1987). Datele cu privire la debutul tulburării de anxietate generalizată par să fie mai puțin consistente, variind de la sintagma „pe tot parcursul vieții” (Rapee, 2004) până la „perioada maturității” (Kessler și colab., 2005).

Tulburările de anxietate la copii și adolescenți apar rareori în mod izolat. Estimările realizate de psihologii clinicieni și psihiatri sugerează faptul că 40% până la 60% dintre copiii diagnosticați cu anxietate îndeplinesc criteriile pentru a prezenta și alte afecțiuni psihice (Benjamin și colab., 1990; Kashani și Orvascher, 1990). Acest nivel ridicat al comorbidităților în cadrul tulburărilor de anxietate a fost uneori negat, susținându-se că la mijloc ar putea fi o diagnosticare superficială sau că nu s-a luat în calcul „efectul în rețea” a acestor tulburări la nivelul funcționalității personalității ca sistem. Alte studii au indicat un nivel ridicat de suprapunere între anxietate și alte tulburări (Angold și colab., 1999). Comorbiditatea dintre anxietate și alte tulburări asociate este semnificativ mai mică decât cea din depresie. Unii specialiști au ajuns la concluzia că nu există încă criterii clare privind diagnosticarea comorbidităților dintre anxietate și alte tulburări. Cu toate acestea, nu se poate nega existența unui coeficient relativ mare de corelare a acestei patologii cu alte trăsături sau patologii de graniță, cum ar fi perfecționismul.

Un studiu din 2014, desfășurat în Macedonia și Serbia, autori Milosevaa și Vukosavljevic-Gvozdenb, a avut ca scop explorarea relației dintre dimensiunile perfecționismului cu anxietatea și depresia la copii și adolescenți. Au fost examinate diferențele existente la patru grupuri de copii: copii fără simptome evidente, copii cu simptome de anxietate evidente, copii cu simptome evidente de depresie, copii cu simptome evidente de anxietate și depresie, cu privire la nivelul dimensiunilor perfecționismului – sensibilitatea la greșeli, stimă de sine scăzută, compulsivitate, nevoia de admirație. Folosindu-se drept instrumente Scala de Perfecționism Maladaptativ/Adaptativ (Rice și Preusser, 2002), SKAN și Inventarul

de Depresie pentru Copii (CDI, Kovacs, 1981). Rezultatele au arătat existența unei asocieri a unor dimensiuni ale perfecționismului cu anxietatea și depresia. Cu toate acestea, studiul nu a relevat elemente care să privească relațiile cauzale dintre aceste constructe.

Numeroase studii au demonstrat că anxietatea generalizată se asociază frecvent cu alte tulburări de sănătate mentală. Astfel, Wittchen și colab. (1994) au descoperit ca 90,4% din cazurile de TAG prezentau comorbiditate, cel mai frecvent cu tulburarea depresivă majoră, tulburarea de panică și agorafobia. La copii, 75% dintre ei au asociată o altă tulburare de anxietate, 56% au asociată depresia și 21% au asociată o tulburare de externalizare cum este ADHD, tulburare de conduită sau tulburare de opoziție.

Așa cum menționam anterior, preocupările/îngrijorările fac parte din procesul dezvoltării normale. Dar manifestarea lor excesivă și percepția că nu pot fi controlate, le transformă din îngrijorări normale în patologice. Aceste îngrijorări patologice se structurează în jurul a două nuclee, și anume: intoleranța la incertitudine și perfecționismul. Intoleranța la incertitudine este tendința de a reacționa negativ cognitiv, emoțional și comportamental la situații și evenimente incerte. Este un simptom care apare în mai multe tulburări de anxietate. Ca urmare, apare hipervigilența și perceperea situațiilor ca având consecințe negative. Ceea ce, în plan emoțional, va înregistra o creștere a anxietății.

Un alt simptom în jurul căruia se formează TAG este perfecționismul. El se referă la un set de evaluări și autoevaluări, după standarde de performanță foarte ridicate. Aceste standarde sunt asociate cu teama de eșec. Ca urmare, persoana va recurge la comportamente cum ar fi: verificarea cu atenție și de mai multe ori a modului în care se realizează sarcina; corectarea celorlalți; așteptarea de reasigurări în atingerea standardelor de performanță; analizarea excesivă în luarea unei decizii.

Există mai multe tipuri de perfecționism. Perfecționismul social se caracterizează prin nevoia de a atinge așteptările celorlalți. El se asociază cu teama de evaluare negativă și nevoia de aprobare, mai ales din partea persoanelor importante, ca de exemplu părinți și profesori; perfecționismul față de ceilalți, definit prin dorința ca ceilalți să atingă standarde nerealiste, ceea ce atrage după sine tendința de a-i blama; perfecționismul față de propria persoană definit prin nevoia de a atinge standardele autoimpuse, asociat cu autocritica și stres excesiv.

În consecință, persoana „perfecționistă” va pune în mișcare anumite comportamente care o vor ajuta de a avea control și de a menține certitudinea în propria-i viață. Comportamentele la care recurge vor fi cele de verificare și reasigurare, precum și cele de evitare, prin care persoana perfecționistă va amâna sarcina sau va renunța la ea deoarece nu poate atinge standardele înalte.

Perfecționismul se dezvoltă în experiențele de interacțiune cu părinții, încă din copilărie, atunci când părinții au tendința de critică excesivă, când așteptările lor sunt foarte ridicate și când nu există aprobare parentală sau este oferită condiționat. În plus, părinții cu tendințe de perfecționism reprezintă modelul de atitudine pentru

copii. Aceștia vor vedea la părinții lor că încearcă să evite greșelile făcând lucrurile „perfect”. În consecință, copiii vor fi sensibili la greșeală și vor evita situațiile de risc (Micle, Săucan, Bolohan și Preda, 2016).

5. CONCLUZII

Persoanele perfecționiste sunt predispuse la a fi nesatisfăcute de performanța lor, stabilindu-și un set de cerințe pe care sunt incapabili să le atingă.

Perfecționismul pozitiv se conduce prin întărire pozitivă și dorință de succes, iar perfecționismul negativ este descris ca fiind de esență patologică, nesănătos și condus de întărire negativă, precum și de frica de greșeală. Acest tip de perfecționism negativ este asociat cu neuroticismul, insatisfacția, preocuparea pentru evaluare negativă, precum și un nivel înalt de perfecționism prescris social, adică percepția că ceilalți cer de la tine perfecțiune. S-au semnalat și încă se mai semnalează neînțelegeri dintre cercetători privind terminologia și conceptualizarea perfecționismului. Ce trebuie, însă, să reținem că, în general, se acceptă faptul că este acceptată explicația conform căreia perfecționismul este un construct pluridimensional.

Perfecționismul este un construct psihologic care a fost mult timp recunoscut ca un factor central de vulnerabilitate pentru dezvoltarea unei varietăți de psihopatologii. Este util ca în practica terapeutică să se țină seama de faptul că perfecționismul poate fi prezent de unul singur sau în contextul unei constelații de factori psihopatologic flexibilă și armonioasă. Tulburările de anxietate la copii și adolescenți apar rareori în mod izolat. Estimările realizate de psihologii clinicieni și psihiatri sugerează faptul că 40% până la 60% dintre copiii diagnosticați cu anxietate îndeplinesc criteriile pentru a prezenta și alte afecțiuni psihice.

Perfecționismul se dezvoltă în experiențele de interacțiune cu părinții, încă din copilărie, atunci când părinții au tendința de critică excesivă, când așteptările lor sunt foarte ridicate și când nu există aprobare parentală sau este oferită condiționat.

Deci, perfecționismul apare de multe ori la vârsta copilăriei suprapunându-se altor patologii prezente la aceeași subiecți, iar în practică trebuie să se țină seamă de aceasta. Abordarea de tip transdiagnostic în teoria și tratamentul patologiilor psihologice au câștigat un interes crescând.

Primit în redacție la: 4.11.2018

BIBLIOGRAFIE

1. ADKINS, K. K., PARKER, W., *Perfectionism and suicidal preoccupation*, Journal of Personality, 64, 1996, p. 529–543.
2. ADLER, A., *The Individual Psychology of Alfred Adler*, ANSBACHER, H. L., ANSBACHER, R. R. (Eds.), New York: Harper Torch Books, 1956.
3. ANGOLD, A., COSTELLO, E. J., ERKANLI, A., *Comorbidity*, J. Child Psychol. Psychiatry, 1999, 40, p. 57–87.

4. AFSAHAR, H., ROOHAFZA, H., SADEPHI, M., *Positive and negative perfectionism and their relationship with anxiety and depression in Iranian School Students*, Journal of research in Medical Sciences, **16**, 1, 2011, p. 79–86.
5. ANTONY, M. M., PURDON, C. L., HUTA, V., and SWINSON, R. P., *Dimensions of perfectionism across the anxiety disorders*, Behaviour Research and Therapy, **6**, 1998, p. 1143–1154.
6. AXTELL, A., NEWTON, B., J., *An analysis of adlerian lief themes of bulimic women*, Journal of Adlerian Theory, Research and Practice, **49**, 1993, p. 58–67.
7. BENJAMIN, R. S., COSTELLO, E. J., WARRE, M., *Anxiety disorders in a pediatric sample*, J. Anxiety Disord, **4**, 1990, p. 293–316.
8. BILSBURY, C., TANG, M., BILSBURY, J., *The phenomenology of perfectionism*, Letter to the editor, Canadian Journal of Psychiatry, **46**, 2001, p. 863–864.
9. BINFORD, R. B., LE GRANDE, D., JELLAR, C., *Eating Disorder Examination versus Eating Disorder Examination-Questionnaire in adolescents with full and partial syndrome bulimia nervosa and anorexia nervosa*, International Journal of Eating Disorders, **37**, 44–49, 2005.
10. BLACK, C. M., BINFORD, R. B., LE GRANDE, D., JELLAR, C., *Eating Disorder Examination*, 2005.
11. BLANKSTEIN, K. R., DUNKLEY, D. M., *Evaluative concerns, self-critical, and personal standards perfectionism: A structural equation modeling* in FLETT, G. L. & HEWITT, P. L. (Eds.), *Perfectionism: Theory, research, and treatment* Washington: American Psychological Association, 2002, p. 285–316.
12. BOLOHAN, A. B., *Perfecționismul – de la normal la nevrotic*, în MICLE, M. I., SĂUCAN, D. Ș. (coord.), *Sănătatea mintală a elevului în școlăritatea mica și adolescență. Ghid teoretic și practic pentru cadre didactice, consilieri școlari și părinți*, Editura Academiei Române, 2017, p. 141–155.
13. BROMAN-FULKS, J. J., HILL, R. W., GREEN, B. A., *Is perfectionism categorical or dimensional? A taxometric analysis*, Journal of Personality Assessment, **90**, 2008, p. 481–490.
14. BRUCH, H., *The golden cage: The enigma of anorexia nervosa*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.
15. BUHLMANN, U., ETCOFF, N.L., WILHELM, S., *Facial attractiveness ratings and perfectionism in body dysmorphic disorder and obsessive-compulsive disorder*, Journal of Anxiety Disorders, **22**, 2008, p. 540–547.
16. BURNS, D. D., *The perfectionist's script for self-defeat*, Psychological Today, 1980, p. 34–51.
17. CHALLAHAN, J., *Blueprint for an adolescent suicidal crisis*, Psychiatric Annals, **23**, 5, 1993, p. 263–270.
18. CHAN, D., W., *Perfectionism and the striving for excellence*, Educational Research Journal, **23**, 1, 2008, p. 1–19.
19. CHANG, H., K., *Perfectionism, anxiety and academic procrastination: the role of intrinsic and extrinsic motivation in college students*, Electronic, Theses, Projects and Dissertations, **28**, 2014, <http://scholarworks.lib.csusb.edu/etd/28>.
20. CHELCEA, SEPTIMIU, *Elogiul plictiselii. Eseuri psihosociologice*, Alexandria Publishing House, 2018.
21. DOWNEY, C. A., REINKING, K., R., GIBSON J., M. *et al.*, *Perfectionistic cognitions and eating disturbance: Distinct mediational models for males and females*, Eating Behaviors, **15**, 3, 2014, p. 419–426.
22. DUNKLEY, D. M., BLANKSTEIN, K. R., HALSALL, J., WILLIAMS, M., and WINKWORTH, G., *The relation between perfectionism and distress: Hassles, coping, and perceived social support as mediators and moderators*, Journal of Counseling Psychology, **47**, 2000, p. 437–453.
23. ENNS, M. W., COX, B.J., SAREEN, J., FREEMAN, P., *Adaptive and maladaptive perfectionism in medical students: a longitudinal investigation*, Medical Education, **35**, 2001, p. 1034–1042.

24. FAIRBURN, C. G., COOPER, Z., SHAFRAN, R., *Cognitive behaviour therapy for eating disorders: A transdiagnostic theory and treatment*, Behaviour Research and Therapy, 41, 2003, p. 509–528.
25. FLETT, G. L., HEWITT, P. L., *Positive versus negative perfectionism in psychopathology: A comment on Slade and Owens's dual process model*, Behavior Modification, 30, 2006, p. 472–495.
26. FROST, R. O., MARTEN, P., LAHART, C., & ROSENBLATE, R., *The dimensions of perfectionism*, Cognitive, Therapy and Research, 14, 1990, p. 449–468.
27. FROST, R. O., HEIMBERG, R. G., HOLT, C. S., MATTIA, J. L., and NEUBAUER, A. L., *A comparison of two measures of perfectionism*, Personality and Individual Differences, 14, 1993, p. 119–126.
28. FROST, R. O., STEKETEE, G., *Perfectionism in obsessive-compulsive disorder patients*, Behaviour Research and Therapy, 35, 1997, p. 291–296.
29. GREENSPON, T. S., *Healthy perfectionism is an oxymoron!: Reflections on the psychology of perfectionism and the sociology of science*, Journal of Secondary Gifted Education, 12, 2000, p. 197–208.
30. GRZEGOREK, J. L., SLANEY, R., FRANZE, S., RICE, K., *Self-criticism, dependency, self-esteem and grade point average satisfaction among clusters of perfectionists and non-perfectionists*, Journal of Counseling Psychology, 51, 2004, p. 192–200.
31. HAMACHEK, D.E., *Psychodynamics of normal and neurotic perfectionism*, Psychology: a journal of human behavior, 15, 27–33, 1978.
32. HEWITT, P. L., FLETT, G. L., SHERRY, S. B., HABKE, M., PARKIN, M., LAM, R.W. *et al.*, *The interpersonal expression of perfection: Perfectionistic self-presentation and psychological distress*, Journal of Personality and Social Psychology, 84, 2003, p. 1303–1325.
33. HEWITT, P. L., FLETT, G. L., *Perfectionism in the self and social context: Conceptualization, assessment, and association with psychopathology*, Journal of Personality and Social Psychology, 60, 1991 (a), p. 456–470.
34. HEWITT, P., DYCK, D., *Perfectionism, stress, and vulnerability to depression*, Cognitive Therapy and Research, 10, 1, 1986, p. 137–142.
35. HILL, R. W., HUELSMAN, T. J., FURR, R. M., KIBLER, J., VICENTE, B., and KENNEDY, C., *A new measure of perfectionism: The Perfectionism Inventory*, Journal of Personality Assessment, 82, 2004, p. 80–91.
36. HORNEY, K., *Personalitatea nevrotică a epocii noastre*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010.
37. IKETANI, T., KIRIIKE, N., STEIN, M. B., and NAGAO, K., NAGATA, T., MINAMIKAWA, N. *et al.*, *Relationship between perfectionism and agoraphobia in patients with panic disorder*, Cognitive Behaviour Therapy, 31, 2002, p. 119–128.
38. JUSTER, H. R., HEIMBERG, R. G., FROST, R. O., HOLT, C. S., MATTIA, J. I., and FACCENDA, K., *Social phobia and perfectionism*, Personality and Individual Differences, 21, 1996, p. 403–410.
39. KASHANI, J. H., ORVASCHEL, H., *A community study of anxiety in children and adolescents*, Am. J. Psychiatry, 1990, 147, p. 313–18.
40. KAWAMURA, K. Y., HUNT, S. L., FROST, R. O., DIBARTOLO, P. M., *Perfectionism, anxiety and depression: Are the relationships independent?* Cognitive Therapy and Research, 25, 2001, p. 291–301.
41. KESSLER, R., BERGLUND, P., DEMLER, O., JIN, R., WALTERS, E. E., *Lifetime prevalence and age-of-onset distributions of DSM-IV disorders in the National Comorbidity Survey Replication*, Arch. Gen. Psychiatry, 2005, 62, p. 593–602.
42. KOVACS, M., *Rating scales to assess depression in school-aged children*, Acta Paedopsychiatrica, 46, 1981, p. 305–315.
43. MASLOW, A. H., *The farther reaches of human nature*, New York, NY, US: Arkana/Penguin Books, 1971.

44. MICLE, M. I., SĂUCAN, D. Ș., BOLOHAN, A. B., PREDA, G., *Tulburări anxioase în perioada micii școlarități*, în MICLE, M. I., SĂUCAN, D. Ș. (coord.), *Sănătatea mintală a elevului în școlarii mica și adolescență. Ghid teoretic și practic pentru cadre didactice, consilieri școlari și părinți*, Editura Academiei Române, 2016, p. 60–83.
45. MILOSEVAA, L., VUKOSAVLJEVIC-GVOZDENB, *Perfectionism Dimensions in Children: Association with Anxiety and Depression*, *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 159, 2014, p. 78–81, Available online at www.sciencedirect.com 1877-0428.
46. O'CONNOR, R. C., O'CONNOR, D. B., *Predicting hopelessness and psychological distress: The role of perfectionism and coping*, *Journal of Counseling Psychology*, 50, 2003.
47. OST, L. G., *Age of onset in different phobias*, *J. Abnorm. Psychol.*, 1987, 96, p. 223–29.
48. OWENS, G. R., SLADE, P. D., *So perfect it's positively harmful? Reflections on the adaptiveness and maladaptiveness of positive and negative perfectionism*, *Behavior Modification*, 32, 2008, p. 928–937.
49. PACHT, A. R., *Reflections on perfection*, *American Psychologist*, 39, 1984, p. 386–390.
50. POWERS, T. A., KOESTNER, R., TOPCIU, R. A., *Implementation intentions, perfectionism, and goal progress: perhaps the road to hell is paved with good intentions*, *Pers. Soc. Psychol. Bull.*, 31, 7, 2005, p. 902–912, DOI 10.1177/0146167204272311 .
51. RAPEE, R. M., SPENCE, S. H., *The etiology of social phobia: empirical evidence and an initial model*, *Clin. Psychol. Rev.*, 2004, 24, p. 737–67.
52. RASSMUSSEN, S. A., EISEN, J. L., *The epidemiology and clinical features of obsessive compulsive disorder*, *Psychiatric Clinics of North America*, 15, 4, 1992, p. 743–758.
53. RHEAUME, J., FREESTON, M. H., LADOUCEUR, R., *Functional and dysfunctional perfectionism: construct validity of a new instrument*, Paper presented at the World Congress of Behavioral and Cognitive Therapies, Copenhagen, Denmark, 1995.
54. RICE, K. G., PREUSSER, *The adaptive/maladaptive perfectionism scale*, *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 34, 4, 2002, p. 210–222.
55. RIVIERE, J., DONILLIEZ, C., *Perfectionism, rumination, and gender are related to symptoms of eating disorders: A moderated Mediation Model*, *Personality and Individual Differences*, 116, 2017, p. 63–68.
56. SABOONCHI, F., LUNDH, L., and OST, L., *Perfectionism and self-consciousness in social phobia and panic disorder with agoraphobia*, *Behaviour Research and Therapy*, 37, 1999, p. 799–808.
57. SANDOVICI, A., *Originile tulburărilor de anxietate la copii și adolescenți*, în MICLE, M. I., ȘI SĂUCAN, D. Ș. (coord.), *Factori perturbatori ai adaptării la școlaritate. Anxietate și Stil parental*, Editura Academiei Române, 2016, p. 24–45.
58. SASSAROLI, S., LAURO, L. J. R., RUGGIERO, G. M., MAURI, M. C., VINAI, P., and FROST, R., *Perfectionism in depression, obsessive-compulsive disorder and eating disorders*, *Behaviour Research and Therapy*, 46, 2008, p. 757–765.
59. SHAFRAN, R., EGAN, S. J. AND WADE, T., *Overcoming Perfectionism: A Self-Help Guide using cognitive-behavioural techniques*, London: Constable and Robinson, 2010 (Google Scholar).
60. SHAFRAN, R., COOPER, Z., FAIRBURN, C. G., *Clinical perfectionism: a cognitive-behavioral analysis*, *Behavior Research and Therapy*, 40, 2002, p. 773–791.
61. SHAFRAN, R., MANSELL, W., *Perfectionism and psychopathology: A review of research and treatment*, *Clinical Psychology Review*, 21, 2001, p. 879–906.
62. SHERRY, S. B., HEWITT, P. L., SHERRY, D. L., FLETT, G. L., and GRAHAM, A. R., *Perfectionism dimensions and research productivity in psychology professors: Implications for understanding the (mal) adaptiveness of perfectionism*, *Canadian Journal of Behavioural Science*, 42, 2010, p. 273–283.
63. SLADE, P., *Towards a functional analysis of anorexia nervosa and bulimia nervosa*, *British Journal of Clinical Psychology*, 21, 1978, p. 167–179.
64. SLADE, P. D., *Towards a functional analysis of anorexia nervosa and bulimia nervosa*, *British Journal of Clinical Psychology*, 21, 1982, p. 167–179.

65. SLADE, P. D., OWENS, R., *A dual process model of perfectionism based on reinforcement theory*, Behavior Modification, 22, 1998, p. 372–390.
66. STOEBER, J., JOORMAN, J., *Worry, Procrastination and Perfectionism: differentiating amount of worry, pathological worry, anxiety and depression*, Cognitive Therapy and Research, 25, 2001, p. 49–60.
67. STOEBER, J., OTTO, K., *Positive conceptions of perfectionism: Approaches, evidence, challenges*, Personality and Social Psychology Review, 10, 2006, p. 295–319.
68. STUMPF, H., PARKER, W., *A hierarchical structural analysis of perfectionism and its relation to other personality characteristics*, Personality and Individual Differences, 28, 2000, p. 837–852.
69. WITTCHEN, H., ZHAO, KESSLER, R. C., EATON, W., *DSM-III- R generalized anxiety disorder in the National Comorbidity Survey*, Archives of General Psychiatry, 51, 1994, p. 355–364.

REZUMAT

Aproximativ peste 35 de ani de teorie și cercetare în domeniu au semnalat influența perfecționismului în dezvoltarea anxietății. Deși perfecționismul nu apare ca un criteriu de boală în DSM, clinicienii sunt conștienți de relația acestuia și de impactul său asupra anxietății, depresiei etc. Totuși, este încă neclar care din factorii de risc ai perfecționismului devin risc și pentru anxietate.

Prezentul material oferă o scurtă analiză bibliografică a cercetării în domeniu, precum și o explorare a definiției și etiologiei perfecționismului. De asemenea, este descrisă forma nesănătoasă a perfecționismului, ceea ce se numește perfecționismul maladadaptativ și poate influența negativ dezvoltarea tulburărilor anxioase. Cercetarea este necesară și pentru a înțelege condițiile în care legătura dintre perfecționism și anxietate devine mai puternică.

Propunerea noastră a apărut și din nevoia de a aduce în atenția cercetării și specialiștilor români aspectele menționate mai sus, încercându-se și sublinierea specificității perfecționismului și a influenței sale asupra anxietății.

THE INTERNATIONAL APPLIED MILITARY
PSYCHOLOGY SYMPOSIUM,
07–11.05.2018, Bucharest

In May 2018, the 53rd edition of the International Applied Military Psychology Symposium (IAMPS), took place for the first time in Romania. IAMPS is an annual meeting of military psychologists from around the world, aimed at identifying and developing best practice procedures concerning the field of applied military psychology.

The event was organized by the Romanian Society for Military Psychology, a scientific and professional organization, affiliated to the Romanian Psychological Association, that encourages the research and the use of the scientific results and knowledge in the military field, in partnership with the Behavioral and Social Research Center of the National Defence Ministry, the highest professional authority in the field of behavioral sciences in Romanian Military.

Every year, each country can host the Conference, adding its own cultural flavor. Last year, IAMPS 2017, was hosted by the Multinational Joint Headquarters Ulm as part of the Joint Support Service of the German Armed Forces in Ulm, Germany and the next edition will take place in Sarajevo, Bosnia and Herzegovina from May 6th to 10th. In order to add variety and guidance, the motto of the event also changes. This year, the Romanian organizing team chose: “Military Psychology – Knowledge building perspectives”, because the main focus of IAMPS is to enable a dialogue among international military psychologists, to share the latest applied research advances as well as information on organization-specific procedures and lay the groundwork for collaboration.

The efforts of the Romanian team, coordinated by the chairman IAMPS – Dr. Vasile Marineanu, President of the Society for Military Psychology and Chief executive – Corina Ică-Macicaș, secretary-general of the association, enable the profound exchange of experiences in the field of applied military psychology, at the event being present more than 150 specialists from 26 countries and 6 continents.

The participants could attend three types of sessions with keynote speakers, workshops and open papers and meet their counterparts from all over the world.

Amongst the special guests of the conference we should mention a few distinguished speakers, such as:

– Dr. Carl Castro who is currently Professor and Director of the Center for Innovation and Research on Veterans and Military Families in the Suzanne Dworak-Peck School of Social Work at the University of Southern California. Dr. Castro is one of the leading military health theorists in the world today. His keynote presentation was on Resilience and Risk Behaviors in Post-deployment Environment.

– Dr. Dragos Iliescu, Professor and President, University of Bucharest and International Test Commission. He has been active as a scientific consultant for the past 15 years, being involved in and having led important consultancy projects in Romania and other countries, mainly in Eastern Europe. His keynote was on the utility of the Behavioral Assessment in the Military Selection Process focusing mainly on the selection, development and promotion of military leaders.

– Dr. Daniel David is Director of Research and a Diplomat/Supervisor at the Albert Ellis Institute (AEI). He holds the Aaron T. Beck Professorship at Babeş-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania. Dr. David is the founding editor of the Journal of Cognitive Behavioral Psychotherapies and the President of Romanian Psychological Association. In his keynote presentation, Evidence-based Treatments in Clinical and Operational Applications of Military Psychology, were analyzed both the assessment and interventional frameworks/techniques in the field of military psychology.

During the conference the participants had the opportunity to attend 6 open papers sections, on different topics, such as:

- ***Veterans and Military Families Support*** moderated by Prof. Dr. Carl Castro, United States of America;
- ***Individual and Organizational Assessment – Part 1*** moderated by LTC Dr. Ștefan Liță, Romania;
- ***General Topics*** moderated by Dr. Hubert Annen, Switzerland;
- ***Resilience and Operational Stress*** moderated by LTC Dr. Samir Rawat, India;
- ***Individual and Organizational Assessment – Part 2*** moderated by LTC (Ret.) Dr. Jacques Gouws, Canada;
- ***Mental Health and Organizational Health*** moderated by Oliver Krueckel, Germany.

Finally, we could say that the International Applied Military Psychology Symposium – IAMPS was a major event in the field of Romanian psychology and played an important role in promoting excellence in the field of military psychology.

Corina Ica

Centrul național militar de psihologie și sănătate comportamentală
Ministerul Apărării Naționale

SEPTIMIU CHELCEA, *Elogiu plictiselii: eseuri psihosociologice*, Suceava, Editura Alexandria Publishing House, 2018, 245 p.

Autorul, *professor emeritus* la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială a Universității din București, doctor în filosofie, specialitatea sociologie (1974), a publicat numeroase articole, studii și monografii. Academia Română i-a decernat Premiul *P.S. Aurelian* (1980) și, în 2004, i s-a acordat Premiul *Opera Omnia*, pentru întreaga activitate de cercetare științifică. În această carte, profesorul Septimiu Chelcea se dovedește încă o dată adeptul ideilor lui E. Durkheim, care spunea că obiectul fiecărei științe este de a face descoperiri, iar fiecare descoperire în parte deconectează mai mult sau mai puțin opiniile acceptate. Autorul ne mărturisește de la început dificultatea demersului său, dar și îndrăzneala sa, aceea de a vorbi despre aspectele pozitive ale plictiselii, emoție considerată negativă. Domnul profesor Chelcea își exprimă speranța că eseurile cuprinse în volumul de față vor zdruncina prejudecățile bazate pe bunul simț, făcând loc enunțurilor științifice. Noi, ca cititori, suntem încredințați că, aplecându-ne asupra eseurilor din acest volum, vom găsi răspunsuri la întrebări precum: Ce factori influențează memoria autobiografică? Care este identitatea națională a românilor? Care este deosebirea dintre naționalism și patriotism?

Cartea este împărțită în două părți: *Concepte, procese și stări psihosociologice* (*Concepte psihosociologice, Procese psihosociale, Stări psihosociale*); *Gânduri despre om și lume* (*Instantanee în roșu și portocaliu, Flash în bleu-ciel, ca cerul, Spectru psihosocial*). Vom alege aleatoriu câteva din aspectele la care s-a oprit autorul, fără a insista în mod deosebit asupra unuia sau a altuia, lăsând astfel cititorului să-și facă propriile alegeri.

În primul capitol este descrisă plictiseala, ingredientul care nu lipsește din societatea modernă. Cercetătorii consideră că: „plictiseala este o combinație între deficitul obiectiv de stimulare neurologică și o stare psihologică subiectivă de insatisfacție, frustrare sau dezinteres. Dacă plictiseala ca trăsătură de personalitate trebuie să îngrijoreze, starea de plictiseală pasageră este o emoție absolut normală.

Observăm că plictiseala a devenit în zilele noastre o problemă de cercetare actuală. În 2012, a apărut la Editura Universității Sorbona o carte interesantă despre plictiseală în secolele XIX–XX, în Franța, autor Goetschel Pascale, dar despre

plictiseală se scria și la 1860 (Boissière Charles, *Eloge de l'ennui dédié à l'Académie Française*). S-a ajuns și la 2007, când niște consultanți de afaceri elvețieni au conceptualizat sindromul „epuizării profesionale prin plictiseală, o tulburare psihică provocată de pierderea timpului la serviciu, lipsa satisfacției profesionale, pierderea bucuriei de a trăi. Meritul profesorului Septimiu Chelcea este acela de a face incursiuni în toate aceste abordări.

Se vorbește despre fericire, propunându-ni-se ca model „triunghiul fericirii”, care „ia în considerație evaluarea cognitivă și trăirea afectivă, făcând distincție între *fericirea mundană* și *fericirea transcendentală*. Autorul consideră că „introducerea fericirii ca temă centrală de studiu în psihosociologie va schimba structura câmpului de cunoaștere din domeniul interacțiunilor comportamentale în context social concret și va îmbogăți potențialul aplicativ al acestei discipline”.

În *Gelozia – Monstrul cu ochii verzi-gălbui* este definită gelozia, dar și categorizată. Autorul se oprește doar la aspectele normale ale geloziei, formele patologice aparținând domeniului medical. Sunt prezentate rezultatele unor cercetări psihosociologice reprezentative. Pornind de la definiția conceptului de către Sillamy în *Dicționarul* său de psihologie, unde „gelozia este o stare afectivă caracterizată de teama de a te vedea deposedat de un lucru la care ții, autorul nostru simte nevoia să facă distincția dintre gelozie și invidie, care, deși au multe elemente comune, sunt totuși fenomene psihosociale diferite. Se face, de asemenea, diferențierea geloziei normale de cea patologică, insistându-se asupra normalității și aproape deloc asupra patologicului, care este apanajul medicinei. În mod justificat, ne spune autorul, cele mai multe studii privind gelozia s-au concentrat asupra aspectelor negative ale acestei emoții. În zilele de azi, cercetarea urmărește și latura pozitivă a acestui fenomen psihosocial, scoțând în evidență aspectele funcționale ale geloziei.

La *Asaltul publicității stradale sălbatice*, autorul definește termenul de „publicitate sălbatică” care are numai scopul de a vinde, indiferent de mijloace. Această publicitate „urâțește peisajul natural și urban”. Dorința domniei sale este ca publicitatea morală să înlocuiască publicitatea sălbatică.

Textul se îndreaptă către definirea „efectului Afrodita”. Autorul își propune să scoată în evidență faptul că persoanele modest atractive sunt discriminate pe piața muncii, iar persoanele atractive realizează câștiguri mai mari decât persoanele neatractive sau modest atractive. Și discriminarea persoanelor în vârstă reprezintă o problemă importantă în țara noastră.

În *Căsătoria cu o persoană inteligentă*, autorul încearcă să semnaleze cât de importantă este comunicarea frecventă cu persoane inteligente și cât de mult ajută în lupta împotriva instalării bolii Alzheimer și a demenței senile.

În capitolul următor ni se prezintă ultimele cercetări care clatină mitul că ordinea fizică este asociată de multe ori cu moralitatea, corectitudinea. Cercetătorii

au descoperit că „dezordinea din ambientul activității intelectuale favorizează gândirea neconvențională, sporește creativitatea și aprecierea noutății”.

În ultima parte a grupat cronologic exprimări aforistice: *Instantanee în roșu și portocaliu*, *Flash în bleu-ciel, ca cerul*, *Spectru psihosocial*. Autorul speră că cititorul perspicace le va desluși.

În afara faptului că autorul volumului este un ilustru psihosociolog, care mai e și un abil mânuitor al condeiului, trebuie să spunem că prezenta lucrare întrunește multiple calități, printre care și înțeleapta alegere a subiectelor tratate, fiind pe deplin recomandabil tuturor cititorilor, fie ei specialiști, cercetători interesați de domeniu, cadre didactice și studenți.

Georgeta Preda
Doina Ștefana Săucan

GHEORGHE IOSIF

(05.03.1932 – 11.11.2018)

La data de 11 noiembrie 2018, după o îndelungată suferință cauzată de o boală incurabilă, prof.univ.dr. Gh. Iosif a trecut în neființă.

Decesul prof.univ.dr. Gh. Iosif, personalitate de prim rang a psihologiei românești, reprezintă o grea pierdere pentru Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru” al Academiei Române, Revista de Psihologie și Asociația Psihologilor din țara noastră. În toate aceste instituții, domnia sa a activat timp îndelungat, îndeplinind funcții de înaltă onoare și responsabilitate socială. A fost membru în Consiliul Științific, Șef de laborator, membru permanent în Comitetul de redacție al „Revistei de psihologie” și al periodicului în limbi străine „Revue roumaine de psychology”. A avut, de asemenea, funcția de conducător de doctorat în domeniul Psihologiei muncii.

Prof.univ.dr. Gh. Iosif s-a născut în București, la data de 5 Martie 1932. Studiile liceale le-a făcut la Liceul „Principele Nicolae” din Sighișoara (1943–1944) și la Liceul „Timotei Cipariu” din Dumbrăveni (1944–1951), unde a promovat și Bacalaureatul.

A absolvit studiile universitare la Universitatea București, Facultatea de Filosofie, secția Psihologie, 1951–1955.

Și-a început activitatea de cercetare în cadrul Institutului de Psihologie al Academiei Române. Începând din anul 1956, ocupând pe rând funcțiile de cercetător științific, cercetător principal gr. III, secretar științific (1970–1975), cercetător principal gr. II. A devenit cercetător principal gr. I în 1990 în cadrul Institutului de Psihologie „Mihai Ralea”.

A fost un cercetător științific eminent, pasionat de cercetare, supermotivată pentru munca în cadrul colectivului în care a lucrat, mai întâi sub conducerea prof. C. Botez și apoi sub conducerea prof. dr. Popescu-Neveanu.

Fiind în permanență preocupat de ridicarea nivelului de pregătire profesională, Gh. Iosif s-a înscris la doctorat, realizând o splendidă teză sub conducerea acad. Al. Roșca, pe tema: „Unele aspecte ale strategiei de supraveghere a tablourilor de comandă”. În 1968 a obținut titlul de doctor în psihologie.

Temele abordate în cercetările ilustrului profesor și cercetător au fost multiple și diversificate, pe măsura competențelor asimilate: psihologia personalului – analiza activității și ameliorarea pregătirii profesionale a strungarilor și a operatorilor din industria automatizată, precum și examinarea psihologică a personalului și testarea capacității creative a cercetătorilor, cercetări experimentale de psihologie inginerească (sursele de informație pe tablourile și pupitrele de comandă).

Analiza funcțiilor operaționale îndeplinite de către operatorii din procesele industriale automatizate (supraveghere și diagnostic a proceselor tehnologice) s-a făcut din punctul de vedere al activității cognitive: modelul mental (fiind primul pe plan mondial în acest concept la operatori, 1968–1970), reprezentări mentale ca structuri de informații temporare, modelul cognitiv (strategii bazate pe elaborare de ipoteze și testarea lor în diagnostic, anticiparea probabilistă, temporală și funcțională sau semantică a disfuncțiilor).

Prin cercetările sale, Gheorghe Iosif a promovat unele idei noi referitoare la proiectarea și construirea tablourilor de comandă. A susținut ideea că, în construcția tablourilor informaționale și a camerelor de comandă, trebuie să se țină seama de particularitățile psihice și psihofiziologice ale omului, astfel încât schemele figurative și cele simbolice prezentate pe tablou să fie recunoscute mai ușor. Au fost puși în evidență numeroși factori psihici individuali care influențează precizia și siguranța receptării informației: modelul conceptual, imaginea operativă, decizia, explorarea în timp și spațiu a tabloului de comandă. A fost evidențiată existența unor modele matematice ale explorării și adoptării deciziilor de reglare a operatorului.

Cercetările domniei sale referitoare la activitatea operatorului au avut și o finalitate practică, și anume, crearea condițiilor pentru creșterea fiabilității factorului uman în situațiile critice care apar în sistemul tehnic: fiabilitatea factorului uman în sistemul socio-tehnic poate fi ridicată dacă ține seama de multitudinea factorilor implicați în sistemul condus. În acest sistem, deși sunt implicați numeroși factori,

omul reprezintă factorul central. Este necesară eliminarea cauzelor care produc sau conduc la erorile din activitate, obiectiv realizabil prin ameliorarea cunoașterii sistemului, a sarcinilor și a situațiilor tipice de eroare. Gheorghe Iosif a ajuns la concluzia că se cere ameliorarea structurii sarcinilor pentru a elimina vulnerabilitatea proceselor cognitive în situații critice, dar și îmbunătățirea pregătirii profesionale a operatorilor și creșterea capacității de anticipare a disfuncțiilor și a efectelor acțiunilor proprii în situații critice. Foarte utilă în situațiile critice este îmbunătățirea formelor de asistență acordate operatorilor. Ei trebuie să fie la curent cu tipurile de erori posibile și mecanismele lor.

Contribuțiile științifice teoretice și practice ale cercetărilor lui Gh. Iosif au fost prezentate în numeroase lucrări publicate la edituri de prestigiu. A publicat singur sau în colaborare, participând la redactarea a 16 cărți și peste 100 studii în „Revista de psihologie”, „Revue roumain de psychologie”, „Le Travail Humain”, „Studia psychologica”, precum și comunicări la reuniuni științifice din țară și străinătate.

A primit premiul Academiei „Vasile Conta”, 1972, pentru lucrarea colectivă *Psihologia muncii industriale*, București, Editura Academiei, 1967, precum și premiul Academiei „C. Rădulescu-Motru”, 2005 pentru lucrarea colectivă *Ergonomie cognitivă și interacțiune om-calculator*, Gheorghe Iosif și Ana-Maria Marhan (editori).

Menționăm în continuare cele mai importante cărți și contribuții în lucrări colective.

1. Iosif, Gh., *Analiza psihologică a muncii*, în Al. Roșca (ed.), *Psihologia muncii industriale*, București, Editura Academiei, 1967, cap. II, partea A.
2. Iosif, Gh., *Operatorul uman în industria automatizată. Supravegherea tablourilor de comandă*, în Al. Roșca și al. (eds.), *Psihologia și viața*, București, Editura Științifică, 1969, cap. II.
3. Iosif, Gh., *Funcția de supraveghere a tablourilor de comandă*, București, Editura Academiei, 1970.
4. Iosif, Gh., *Date antropometrice; Amenajarea locului de muncă*, în El. Popescu, N. Mirea, Gh. Iosif, P. Ene și G. Cristian, *Ghid ergonomic*, Cluj, Editura Dacia, 1972, cap. V și VI.
5. Moraru, I. și Iosif, Gh. (coordonatori și coautori), *Curs de psihologia muncii industriale (cu elemente de ergonomie)*, București, Institutul Politehnic, 1975.
6. Moraru, I. și Iosif, Gh. (coordonatori și coautori), *Psihologia muncii industriale*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1976.
7. Iosif, Gh. și Botez, C. (eds.), *Psihologia muncii industriale*, București, Editura Academiei, 1981 (Seria de Sinteze de Psihologie Contemporană).

8. Iosif, Gh., Popescu, El. și Weintraub, Z., *Psihologia inginerescă și activitatea de proiectare și exploatare a sistemelor complexe*, București, Editura Academiei, 1983.
9. Iosif, Gh., *Activitatea cognitivă a operatorului uman*, București, Editura Academiei, 1994.
10. Iosif, Gh. și Maria, Moldovan, *Psihologia muncii*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1996.
11. Iosif, Gh., *Fiabilitatea umană în sistemele sociotehnice*, București, Editura Studentească, 1996.
12. Iosif, Gh., *Managementul resurselor umane. Psihologia personalului*, București, Editura Victor, 2001.
13. Iosif, Gh., Marhan, Ana-Maria și Juvină, I., *Strategii de creștere a utilizabilității și dezvoltarea competențelor de bază ale populației României pentru utilizarea tehnologiei informației*, în Florin Gh. Filip (coordonator), *Societatea Informațională – Societatea Cunoașterii. Concepte, soluții și strategii pentru România*, București, Editura Expert, 2001, p. 225–235, disponibil și pe web la adresa: http://www.academiaromana.ro/pro_pri/pag_com01socinf_tem.htm
14. Iosif, Gh., *Perspectiva cognitivă a studiului activității*, în P. Popescu-Neveanu, C. Voicu (eds.), *Studii și sinteze de psihologie contemporană*, București, Editura Academiei, 2002, p. 166–183.
15. Iosif, Gh. și Juvină, I., *Modelarea cognitivă a utilizatorului*, în C. Pribeanu (ed.), *Introducere în Interacțiunea Om-Calculator*, București, Matrix Rom, 2003, vol. 1, p. 57–72.
16. Iosif, Gh. și Marhan, Ana-Maria, *Analiza sarcinii*, în C. Pribeanu (ed.), *Introducere în Interacțiunea Om-Calculator*, București, Matrix Rom, 2003, vol. 1, p. 97–116.
17. Iosif, Gh. și Marhan, Ana-Maria, *Introducere. Ergonomia cognitivă și Interacțiunea Om-Calculator: interferențe conceptuale și aplicative*, în Iosif, Gh. și Marhan, Ana-Maria (eds.), *Ergonomie cognitivă și Interacțiune Om-Calculator*, București, Matrix Rom, 2005, vol. 4.
18. Iosif, Gh. și Marhan Ana-Maria, *Analiza și managementul erorilor*, în Gh. Iosif și Ana-Maria Marhan (eds.), *Ergonomie cognitivă și Interacțiune Om-Calculator*, București, Matrix Rom, 2005, vol. 4.
19. Cristea, V., Iosif, Gh., Marhan, Ana Maria, Niculescu Cristina, Trăușan-Matu, Șt., Udrea, O., *Sisteme inteligente de instruire pe web*, București, Editura Politehnica Press, 2005.
20. Iosif, Gh., *Psihologia fiabilității umane*, București, Editura Victor, 2007.

În anii 1979–1982 a orientat activitatea colectivului de psihologia muncii spre cercetarea unor aspecte fundamentale ale sistemelor sociotehnice privind

proiectarea centrată pe om a sistemelor sociotehnice. Rezultatele preliminariei ale acestor cercetări au fost primite favorabil la simpozionul „Proiectarea centrată pe om a sistemelor sociotehnice” din cadrul celui de al XXII-lea Congres Internațional de Psihologie, iulie 1980, Leipzig. Acest simpozion a fost organizat și condus de domnia sa, la cererea acad. F. Klix – de la Univ. Humboldt, Berlin.

A elaborat o schiță de arhitectură a sistemului cognitiv cu trei module: modelul mental, modelul cognitiv (sistemul operațiilor mentale) și reprezentări ale stării prezente a realității (rezultatul procesării de către modelul cognitiv a informațiilor curente și al cunoștințelor activate din modelul mental despre situația prezentă și, eventual anticipată, care servește acțiunii întreprinse). Definitivarea conceptuală a acestui model a făcut-o la Paris timp de trei luni (octombrie–decembrie 1992) când a fost angajat într-un program (PIRTTEM) al CNRS.

Dl Iosif s-a bucurat de un binemeritat prestigiu internațional, fiind considerat un expert important în domeniul psihologiei inginerești. Domnia sa a îmbinat armonios activitatea de cercetare cu cea didactică. A fost invitat să susțină cursul de Psihologia muncii la numeroase facultăți de psihologie. Dl Iosif, în colaborare cu diverși autori, a elaborat mai multe cursuri de psihologie a muncii (Gh. Iosif în colab. cu M. Moldovan Scholz, *Psihologia muncii*, București, Editura Didactică și Pedagogică).

Dl Iosif a fost unul dintre cei mai mari psihologi din România, o veritabilă personalitate cu o activitate vastă în Institutul de Psihologie, în Comitetul de redacție al revistelor de psihologie, în Consiliul științific, inclusiv în coordonarea cercetărilor efectuate de doctoranzii săi. A oferit un model de pregătire profesională și de performanță, îndeplinindu-și, cu spirit de răspundere, toate misiunile care i-au fost încredințate.

Ne exprimăm speranța că ideile, contribuțiile științifice remarcabile pe care Gh. Iosif le-a adus în domeniile cercetate vor fi continuate și aprofundate de către tinerii cercetători și doctoranzi.

Psihologia românească e mai săracă, căci și-a pierdut unul dintre corifei, iar Institutul nostru unul din stâlpii cercetării, mentorul multor generații de cercetători și doctoranzi, colegul, care cu un zâmbet cald întâmpina noii veniți în colectiv și dădea oricui un sfat la nevoie. Îți multumim, stimate domnule profesor, pentru tot ce ai făcut pentru dezvoltarea și afirmarea psihologiei românești și pentru Institutul de Psihologie care ți-a fost a doua casă. Recunoștință veșnică!

Constantin Voicu

REVISTA DE PSIHOLOGIE

Vol. 64

2018

Nr. 1-4

INDEX ALFABETIC

Nr. Pag.

EDITORIAL

Prima cercetare de psihosociologie concretă din cadrul Institutului de Psihologie (BOLDEȘTI, 1967) (SEPTIMIU CHELCEA).....	4	245
--	---	-----

STUDII ȘI CERCETĂRI

BALGIU BEATRICE ADRIANA, Psychometric properties of curiosity and exploration inventory-II (CEI-II) in the case of a sample of romanian students.....	2	102
BALGIU BEATRICE ADRIANA, Asocierea dintre personalitate, autoeficacitate creativă și identitate personală creativă	4	281
COCORADĂ ELENA, Gender stereotypes and counter-stereotypes in Romanian fairy tales. A qualitative study	3	203
CRACSNER CONSTANTIN-EDMOND, GHERGHINESCU RUXANDRA, VUCA – O realitate a vieții cotidiene. Studiu pilot.....	1	7
LEON-ARMANU NICOLETA, Relația dintre materialism (acumulare de posesii) și unele adicții	1	23
LEON-ARMANU NICOLETA, Relația dintre adicția de telefonie mobilă și unele tipuri de inteligență.....	2	115
LIȚĂ CORNELIU-ȘTEFAN, Validarea unui instrument de măsurare a climatului organizațional în unitățile militare.....	2	87
LIȚĂ CORNELIU-ȘTEFAN, Calitățile unui polițist ideal – între expectațiile sociale și exigențele profesionale	3	143
LUPU FLORINA CRISTINA, Infidelitatea, diferențe de gen la adultul matur.....	3	156
NIJLOVEANU DORINA MARIA, Diferențe individuale în dezvoltarea strategiilor de reglare emoțională la copii și adolescenți	3	192
OPREA CRISTINA MANUELA, PĂTRAȘCU BOANCĂ CAMELIA NICOLETA, Alternative în evaluarea deteriorării cognitive. Analiza și interpretarea viselor la pacienții cu tulburare neurocognitivă.....	3	177
PĂȘCĂLĂU ANA, GAVRELIUC ALIN, Teoria funcțională a valorilor – O nouă perspectivă în evaluarea dinamicii sociale.....	4	305
PANOI ELENA ROXANA, TURLIUC MARIA NICOLETA, An exploratory study of family resilience and its associated factors.....	2	73
RADA CORNELIA, Spending leisure time when approaching retirement and during retirement	4	265
RADETIĆ-PAIĆ MIRJANA, Students' family resilience and the level of parents' income	4	255
TURLIUC MARIA NICOLETA, MARICI CARMEN, MARICI MARIUS, Parental rule setting and parent-child conflict dimensions in the context of parenting styles. The mediating role of child's resilience.....	4	291

ABORDĂRI TEORETICE ȘI PRACTIC-APLICATIVE

DUDĂU DIANA PAULA, Profetia autoîmplinită, stereotipurile, prejudecățile și discriminarea – factori cheie în dezvoltarea personală și a comunității.....	1	51
MATEIAȘ DELIA ELENA, Emotional intelligence as a dimension of transformational leadership advancement.....	1	37
OPREA CRISTINA MANUELA, Adaptarea la procesul de îmbătrânire a populației. Îmbătrânirea de succes în contextul schimbărilor demografice actuale.....	2	127
ORĂȘANU BRÎNDUȘA, Between the experience of intimacy and the construction of representation. Psychoanalytic reflections on <i>Hamlet</i>	4	317
SĂUCAN DOINA ȘTEFANA, BOLOHAN ANDRA BEATRICE, MICLE IOAN MIHAI, PREDA GEORGETA, Influența perfecționismului asupra dezvoltării tulburărilor anxioase.....	4	327
URSU ANDREEA, TURLIUC MARIA NICOLETA, Emotions within romantic relationships. A literature review.....	3	223

EVENIMENTE

CONFERENCE <i>SELF AND IDENTITY IN EMERGING ADULTHOOD</i> – Cluj-Napoca, May 17–19, 2018.....	3	237
THE INTERNATIONAL APPLIED MILITARY PSYCHOLOGY SYMPOSIUM, 07–11.05.2018, Bucharest (<i>Corina Ica</i>).....	4	341

CRITICĂ ȘI BIBLIOGRAFIE

CHELCEA SEPTIMIU, <i>Elogiu plictiselii: eseuri psihosociologice</i> , Suceava, Editura Alexandria Publishing House, 2018, 245 p. (<i>Georgeta Preda, Doina Ștefana Săucan</i>).....	4	343
SCHIFIRNEȚ CONSTANTIN, <i>Modernitatea tendențială. Reflecții despre evoluția modernă a societății</i> , 2016, Editura Tritonic, 199 p. (<i>Valentina Rujoiu</i>).....	1	65

IN MEMORIAM

GHEORGHE IOSIF (05.03.1932 – 11.11.2018) (Constantin Voicu).....	4	347
---	---	-----

REVISTA DE PSIHOLOGIE (JOURNAL OF PSYCHOLOGY)

Vol. 64

2018

Nos 1–4

ALPHABETIC INDEX

No Page

EDITORIAL

First concrete psychosociological research in the Institute of Psychology (BOLDEȘTI, 1967) (<i>SEPTIMIU CHELCEA</i>)	4	245
--	---	-----

STUDIES AND RESEARCHES

BALGIU BEATRICE ADRIANA, Psychometric properties of curiosity and exploration inventory-II (CEI-II) in the case of a sample of romanian students.....	2	102
BALGIU BEATRICE ADRIANA, Association between personality, creative self-efficiency and creative personal identity	4	281
COCORADĂ ELENA, Gender stereotypes and counter-stereotypes in Romanian fairy tales. A qualitative study	3	203
CRACSNER CONSTANTIN-EDMOND, GHERGHINESCU RUXANDRA, VUCA – A reality of everyday life. Pilot study.....	1	7
LEON-ARMANU NICOLETA, The relationship between materialism (possessions acquisition) and some addictions.....	1	23
LEON-ARMANU NICOLETA, The relationship between mobile phone addiction and some types of intelligence.....	2	115
LIȚĂ CORNELIU-ȘTEFAN, Validation of a organizational climate instrument in military units	2	87
LIȚĂ CORNELIU-ȘTEFAN, The qualities of an ideal policeman: between social expectations and job requirements.....	3	143
LUPU FLORINA CRISTINA, Infidelity, sex differences in mature adults	3	156
NIJLOVEANU DORINA MARIA, Individual differences in the development of emotional regulation strategies in children and teenagers	3	192
OPREA CRISTINA MANUELA, PĂTRAȘCU BOANCĂ CAMELIA NICOLETA, Alternatives in the evaluation of cognitive impairment. The analysis and interpretation of dreams in patients with neurocognitive disorders	3	177
PĂȘCĂLĂU ANA, GAVRELIUȚ ALIN, The functional theory of values – A new perspective in the assesment of social dynamics	4	305
PANOI ELENA ROXANA, TURLIUC MARIA NICOLETA, An exploratory study of family resilience and its associated factors.....	2	73
RADA CORNELIA, Spending leisure time when approaching retirement and during retirement	4	265
RADETIĆ-PAIĆ MIRJANA, Students' family resilience and the level of parents' income	4	255
TURLIUC MARIA NICOLETA, MARICI CARMEN, MARICI MARIUS, Parental rule setting and parent-child conflict dimensions in the context of parenting styles. The mediating role of child's resilience.....	4	291

Rev. Psih., vol. 64, nr. 4, p. 355–356, București, octombrie – decembrie 2018

THEORETICAL AND PRACTICAL APPROACHES

DUDĂU DIANA PAULA, Self-fulfilling prophecy, stereotypes, prejudice and discrimination – Key factors for self-growth and community development.....	1	51
MATEIAȘ DELIA ELENA, Emotional intelligence as a dimension of transformational leadership advancement.....	1	37
OPREA CRISTINA MANUELA, Adapting to the aging process of the population. Successful aging in the context of the current demographic change	2	127
ORĂȘANU BRÎNDUȘA, Between the experience of intimacy and the construction of representation. Psychoanalytic reflections on <i>Hamlet</i>	4	317
SĂUCAN DOINA ȘTEFANA, BOLOHAN ANDRA BEATRICE, MICLE IOAN MIHAI, PREDĂ GEORGETA, Perfectionism influence on the anxiety development deficits.....	4	281
URSU ANDREEA, TURLIUC MARIA NICOLETA, Emotions within romantic relationships. A literature review.....	3	223

EVENTS

CONFERENCE <i>SELF AND IDENTITY IN EMERGING ADULTHOOD</i> – Cluj-Napoca, May 17–19, 2018.....	3	237
THE INTERNATIONAL APPLIED MILITARY PSYCHOLOGY SYMPOSIUM, 07–11.05.2018, Bucharest (<i>Corina Ica</i>)	4	341

CRITICISM AND REFERENCES

CHELCEA SEPTIMIU, <i>Elogiu plictiselii: eseuri psihosociologice</i> (The eulogy of boredom: psychosociological essays), Suceava, Editura Alexandria Publishing House, 2018, 245 p. (<i>Georgeta Preda, Doina Ștefana Săucan</i>)	4	343
SCHIFIRNEȚ CONSTANTIN, <i>Modernitatea tendențială. Reflecții despre evoluția modernă a societății</i> (Tendential Modernity. Reflections on the society modern evolution), 2016, Editura Tritonic, 199 p. (<i>Valentina Rujoiu</i>).....	1	65

IN MEMORIAM

GHEORGHE IOSIF (05.03.1932 – 11.11.2018)(Constantin Voicu.....	4	347
---	---	-----

REVISTA DE PSIHOLOGIE (REVUE DE PSYCHOLOGIE)

Vol. 64

2018

N°s 1–4

INDEX ALPHABÉTIQUE

N^o Page

EDITORIAL

La première recherche de psychosociologie concrète dans l'Institut de Psychologie (BOLDEȘTI, 1967) (SEPTIMIU CHELCEA)	4	245
---	---	-----

ÉTUDES ET RECHERCHES

BALGIU BEATRICE ADRIANA, Psychometric properties of curiosity and exploration inventory-II (CEI-II) in the case of a sample of romanian students.....	2	102
BALGIU BEATRICE ADRIANA, L'association entre personnalité, auto-efficacité créative et identité personnelle créative.....	4	281
COCORADĂ ELENA, Gender stereotypes and counter-stereotypes in Romanian fairy tales. A qualitative study	3	203
CRACSNER CONSTANTIN-EDMOND, GHERGHINESCU RUXANDRA, VUCA – une réalité de la vie quotidienne. Étude pilote.....	1	7
LEON-ARMANU NICOLETA, La relation entre le materialisme (acquisition de possessions) et certaines addiction	1	23
LEON-ARMANU NICOLETA, La relation entre la dépendance de téléphone mobile et certain types d'intelligence	2	115
LIȚĂ CORNELIU-ȘTEFAN, Validation d'un questionnaire de climat organisationnel dans les unités militaires.....	2	87
LIȚĂ CORNELIU-ȘTEFAN, Les qualités d'un policier idéal: entre les attentes sociales et les exigences professionnelles.....	3	143
LUPU FLORINA CRISTINA, Infidélité, différences de sexe chez les adultes matures	3	156
NIJLOVEANU DORINA MARIA, Différences individuelles dans le développement des stratégies de régulation émotionnelle chez les enfants et les adolescents.....	3	192
OPREA CRISTINA MANUELA, PĂTRAȘCU BOANCĂ CAMELIA NICOLETA, Alternatives dans l'évaluation de la détérioration cognitive. L'analyse et l'interprétation des rêves chez les patients atteints de troubles neurocognitifs ...	3	177
PĂȘCĂLĂU ANA, GAVRELIUC ALIN, La théorie fonctionnelle des valeurs – Une nouvelle perspective dans l'évaluation de la dynamique sociale.....	4	305
PANOI ELENA ROXANA, TURLIUC MARIA NICOLETA, An exploratory study of family resilience and its associated factors.....	2	73
RADA CORNELIA, Spending leisure time when approaching retirement and during retirement	4	265
RADETIĆ-PAIĆ MIRJANA, Students' family resilience and the level of parents' income	4	255
TURLIUC MARIA NICOLETA, MARICI CARMEN, MARICI MARIUS, Parental rule setting and parent-child conflict dimensions in the context of parenting styles. The mediating role of child's resilience.....	4	291

Rev. Psih., vol. 64, nr. 4, p. 357–358, București, octombrie – decembrie 2018

APPROCHES THÉORIQUES ET DÉMARCHES APPLIQUÉES

DUDĂU DIANA PAULA, La prophétie autoréalisatrice, les stéréotypes, les préjugés et la discrimination – facteurs clés dans le développement personnel et de la communauté	1	51
MATEIAȘ DELIA ELENA, Emotional intelligence as a dimension of transformational leadership advancement.....	1	37
OPREA CRISTINA MANUELA, Adaptation au processus de vieillissement de la population. Le vieillissement de succes dans le contexte du changement démographique	2	127
ORĂȘANU BRÎNDUȘA, Between the experience of intimacy and the construction of representation. Psychoanalytic reflections on <i>Hamlet</i>	4	317
SAUCAN DOINA ȘTEFANA, BOLOHAN ANDRA BEATRICE, MICLE IOAN MIHAI, PEDA GEORGETA, L'influence du perfectionisme sur le development des troubles anxieux	4	327
URSU ANDREEA, TURLIUC MARIA NICOLETA, Emotions within romantic relationships. A literature review.....	3	223

ÉVÉNEMENTS

CONFERENCE <i>SELF AND IDENTITY IN EMERGING ADULthood</i> – Cluj-Napoca, May 17–19, 2018.....	3	237
THE INTERNATIONAL APPLIED MILITARY PSYCHOLOGY SYMPOSIUM, 07–11.05.2018, Bucharest (<i>Corina Ica</i>)	4	341

CRITIQUE ET BIBLIOGRAPHIE

CHELCEA SEPTIMIU, <i>Elogiu plictiselii: eseuri psihosociologice</i> (L'éloge de l'ennui: des essais psychosociologiques) Suceava, Editura Alexandria Publishing House, 2018, 245 p. (<i>Georgeta Preda, Doina Ștefana Săucan</i>)	4	343
SCHIFIRNEȚ CONSTANTIN, <i>Modernitatea tendențială. Reflecții despre evoluția modernă a societății</i> (La modernité tendentielle. Des reflections sur l'évolution moderne de la société), 2016, Editura Tritonic, 199 p. (<i>Valentina Rujoiu</i>).....	1	65

IN MEMORIAM

GHEORGHE IOSIF (05.03.1932 – 11.11.2018) (Constantin Voicu)	4	347
--	---	-----